Regionledningskontoret
Trafikförvaltningen

TJÄNSTEUTLÅTANDE

RS 2021-0879
TRN 2021-0215
TN 2017-0901

Regionstyrelsen

Tillväxt- och regionplanenämnden

Trafiknämnden

Yttrande över Program för City

Regionledningskontorets förslag till beslut
Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

1. Regiondirektörens, utvecklingsdirektörens, och förvaltningschefen för trafikförvaltningens gemensamma tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Stockholms stad över samrådsversion till Program för City.

2. Paragrafen justeras omedelbart.

Regionledningskontorets förslag till beslut
Tillväxt- och regionplanenämnden beslutar följande.

1. Regiondirektörens, utvecklingsdirektörens och förvaltningschefen för trafikförvaltningens gemensamma tjänsteutlåtande utgör tillväxt- och regionplanenämndens yttrande till regionstyrelsen över samrådsversion till Program för City.

2. Paragrafen justeras omedelbart.

Trafikförvaltningens förslag till beslut
Trafiknämnden beslutar följande.

1. Regiondirektörens, utvecklingsdirektörens, och förvaltningschefen för trafikförvaltningens gemensamma tjänsteutlåtande utgör Trafiknämndens yttrande till regionstyrelsen över samrådsversion till Program för City.

2. Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Stockholms stad har remitterat ärendet Stockholms stads förslag till Program för City, samrådsversion, till Region Stockholm för yttrande.

Ärendet har inom Region Stockholm beretts som ett gemensamt yttrande.

Region Stockholm anser att Stockholms stad har tagit fram ett genomarbetat förslag till Program för City. Förslaget till Program för City ligger i flera avseenden i linje med RUFS 2050, men några områden skulle behöva förtydligas.

Det regionala perspektivet behöver lyftas tydligare. Stockholms City är en betydelsefull målpunkt för befolkningen i hela Stockholms län. Många av regionens invånare har sin arbetsplats i Stockholms City och det är också en plats dit många länsinvånare kommer för olika typer av besök inom kultur, nöje och handel. Stockholms City är också en viktig nod i det regionala transportsystemet.

Region Stockholm ser positivt på att Stockholm stad lyfter fram såväl klimat- som hållbarhetsfrågor i programmet. Då syftet med programmet är att uttrycka intentionerna för utvecklingen av city i ett helhetsperspektiv, och att det ska utgöra stöd, vägledning och verktyg för samtliga aktörer i den kommande planeringen saknar Region Stockholm en beskrivning av hur förslaget bidrar till att minska klimatpåverkan.

Region Stockholm förstår utmaningen i att prioritera gaturummet i City och ser positivt på att programmet lyfter fram att de mest hållbara och yteffektiva trafikslagen, som gång-, cykel- och kollektivtrafik, ska prioriteras vid utveckling av City. Programmet lyfter också fram vikten av att näringslivets godstransporter prioriteras. Om allt prioriteras blir inget prioriterat och i fortsatt arbete bör Stockholms stad arbeta för att lyfta fram och prioritera olika stråk och strukturer för de olika trafikslagen. Hur kollektivtrafikens behov av utrymme och utveckling ska beaktas vid stadsutveckling och förtätning av området behöver framgå tydligare. Region Stockholm är positiv till ambitionen att hitta effektiva och innovativa lösningar i transportsystemet, inte minst för godstrafiken.

Bakgrund

Stockholms stad har remitterat ärendet Stockholms stads förslag till Program för City, samrådsversion, till Region Stockholm för yttrande. Ärendet har inom Region Stockholm beretts som ett gemensamt yttrande.

Stockholms stad har tagit fram ett program för City som beskriver inriktningen för utvecklingen av City ur ett helhetsperspektiv. Programmet utgår ifrån Översiktsplan för Stockholms stad, antagen 2018. Program för City har samordnats med trafikkontorets långsiktiga planering för gator, torg och parker i City. Programmet är en konkretisering av de sju utvecklingsområden med tillhörande mål som beskrevs i Vision för City 2030 (antagen 2012). I programmet formuleras vägledningar för Citys fortsatta utveckling under fyra rubriker, som också är stadens stadsbyggnadsmål:

- En växande stad,
- En sammanhängande stad
- God offentlig miljö
- En klimatsmart och tålig stad

Stockholms stad ska med Program för City konkretisera stadens intentioner för utvecklingen av City ur ett helhetsgrepp. Programmet är tänkt att fungera som stöd, vägledning och verktyg för samtliga aktörer i den kommande planeringen av Citys utveckling och ska redovisa både konkreta frågor och åtgärder som enkelt kan genomföras, samt större frågor som kräver ytterligare fördjupning och kan genomföras i ett längre perspektiv.

Region Stockholms yttrande
Region Stockholm anser att Stockholms stad har tagit fram ett genomarbetat förslag till program för City. Förslaget till Program för City ligger i flera avseenden i linje med den Regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFS 2050) (LS 2015-0084), men några områden skulle behöva förtydligas.

Stockholm City ur ett regionalt perspektiv
I inledningen till programmet beskrivs City som det politiska, ekonomiska, administrativa och kulturella centret för både regionen och landet och att planeringen av City därmed är en angelägenhet lokalt, regionalt och nationellt. Region Stockholm saknar en utvecklad beskrivning av vad denna funktion som regionalt mångfunktionellt center och regional angelägenhet betyder för utvecklingen av City och hur Stockholms stad avser att ta hänsyn till och utgå från det regionala perspektivet vid utveckling av City. Det saknas en beskrivning av den funktion som City fyller som regional målpunkt och mötesplats för stockholmare från hela Stockholmsregionen och hur den kan utvecklas. Citys betydelse för det regionala transportsystemet, framförallt kollektivtrafiken, behöver belysas. När regionens befolkning växer kommer det att påverka personflödena i staden.

Det gäller satsningarna på utbyggd kollektivtrafik, bland annat tunnelbanan och Roslagsbanans förlängning in till Stockholm City, men också samtliga redan befintliga kollektivtrafikslag.

Region Stockholm vill understryka vikten av en fortsatt samverkan med Region Stockholm, inte minst i frågor som rör kollektivtrafiken.

Målkonflikter och utmaningar med funktionsblandning
Region Stockholm ser positivt på att Stockholms stad har tagit fram ett program för City som beskriver hur området ska utvecklas. En förtätning i City innebär dock många utmaningar och potentiella målkonflikter mellan olika intressen. Det skulle vara önskvärt att programmet tydligare lyfte fram dessa utmaningar och målkonflikter. Till exempel skulle det behövas ett resonemang om hur transportsystemets regionala funktion och hållbara transporter kan värnas i den täta, funktionsblandade staden.

Region Stockholm ser ett behov av att barnperspektivet lyfts fram och tydliggörs. Då city kompletteras med fler bostäder kommer det att behövas fler skolor och förskolor. Vill Stockholms stad få till en blandning av funktioner måste också skol- och förskolegårdar få plats. Stockholms City har också en viktig funktion som mötesplats för barn och unga. Detta perspektiv kan med fördel finnas med och beskrivas som en del av utvecklingen av City.

Region Stockholm anser att vägledningen för avsnittet Funktioner behöver utvecklas och tydliggöras för att verkligen fungera som vägledning och verktyg för aktörer vid planering och utveckling av City. I planarbetet ska en avvägning göras mellan olika intressen och lokala, regionala och nationella mål. Region Stockholm saknar ett resonemang om hur dessa avvägningar ska göras. Region Stockholm ser ett behov av en utvecklad vägledning för hur funktionsblandningen i City kan anpassas vid de tillfällen olika funktioner hamnar i konflikt med varandra.

Hållbarhet och klimat
Region Stockholm ser positivt på att Stockholm stad lyfter fram såväl klimat- som hållbarhetsfrågor i programmet. Då syftet med programmet är att uttrycka intentionerna för utvecklingen av city i ett helhetsperspektiv, och att det ska utgöra stöd, vägledning och verktyg för samtliga aktörer i den kommande planeringen saknar Region Stockholm en beskrivning av hur förslaget bidrar till att minska klimatpåverkan. I de inledande avsnitten om bebyggelse fokuseras på utformning och gestaltning. Här ser Region Stockholm att vikten av att energieffektivisering, minskad klimatpåverkan

och smarta materialval vid ny- och ombyggnationer med fördel kan lyftas fram. I klimat- och hållbarhetsavsnittet saknar Region Stockholm vidare ett avsnitt med vägledning med konkreta åtgärder, så som de övriga avsnitten har. Att komplettera med detta skulle vara värdefullt i redovisningen av hur Stockholm stad konkret kommer att arbeta med klimat- och hållbarhetsfrågorna i utvecklingen av City. Vidare saknas hänvisning och spårbarhet till stadens klimatarbete i avsnittet om sammanfattning av tidigare ställningstagandet, till exempel klimathandlingsplanen och pågående arbete med klimatanpassningsplanen.

Region Stockholm saknar folkhälsoperspektivet och noterar att begreppet folkhälsa inte nämns i programmet. Det som redovisas är en koppling mellan ekologisk hållbarhet, grönområden och ekosystemtjänster och hälsoaspekter.

Prioritering av gaturummet
Region Stockholm förstår utmaningen i att prioritera gaturummet i City och ser positivt på att programmet lyfter fram att de mest hållbara och yteffektiva trafikslagen, som gång-, cykel- och kollektivtrafik, ska prioriteras för persontransporter vid utveckling av City. Det är också dessa transportslag som möjliggör en ökad tillgänglighet i och genom City. Det kan dock finns ett behov av att i fortsatt arbete prioritera ytterligare mellan de olika hållbara trafikslagen och prioritera stråk för kollektivtrafik, gång och cykel respektive godstransporter.

I den regionala utvecklingsplanen RUFS 2050 finns ett mål om att minst 70 procent av alla resor ska ske med gång, cykel och kollektivtrafik; för att nå det kommer det krävas en hög andel hållbart resande i de centrala delarna av regionen. Region Stockholm arbetar med att ta fram en kollektivtrafikplan som redovisar åtgärder för att nå mål i RUFS 2050 kopplat till kollektivtrafiken. Detta arbete har gjorts i samarbete med bland annat Stockholms stad och det är därför viktigt att det även i det fortsatta arbetet finns en samverkan mellan Region Stockholm och Stockholms stad.

Vid sidan av hållbara persontransporter lyfter programmet fram vikten av att näringslivets godstransporter prioriteras. Region Stockholm instämmer i att nyttotrafiken behöver prioriteras till vissa platser och stråk för att näringslivets transporter ska fungera så optimalt som möjligt. Detta för att inte hamna i konflikt med bland annat kollektivtrafikens framkomlighet. Region Stockholm är också positiv till ambitionen att hitta effektiva och innovativa lösningar i transportsystemet, inte minst för godstrafiken.

Kollektivtrafikstråk
Region Stockholm vill framhålla att det pågår ett arbete med att peka ut prioriterade stråk och noder för den ytliggande kollektivtrafiken i Stockholms stad som staden och Region Stockholm är överens om. Planens syfte är att redovisa gemensamma planeringsprinciper och mål för kollektivtrafiken i Stockholms stad och kommer ersätta Stomnätsplanen i stadens strategiska ramverk. Arbetet leds av Trafikkontoret i Stockholms stad och dess slutsatser behöver arbetas in i Program för City.

I Program för City föreslås att ”*tillgängligheten och framkomligheten i City ska stärkas genom att skapa fler funktionella och attraktiva stråk och införa logiska kopplingar där sådana saknas i ett delvis kraftigt trafikseparerat gatusystem*.” Programmet kan med fördel utveckla vilka trafikslag det är som ska separeras och vilka trafikslag de nya logiska kopplingarna ska nyttjas av. Vad gäller kollektivtrafik är Region Stockholm positiv till att kollektivtrafiken ges prioritet i gaturummet med exempelvis bussgator eller egna kollektivtrafikkörfält. Dessa bör med fördel införas där det är som mest effektivt och samråd med Region Stockholm behöver ske för att tillsammans kunna utarbeta förslag till de gator och stråk där kollektivtrafiken ska ges prioritet framför andra trafikslag.

Region Stockholm ser att programmet med fördel kan skilja på de olika kollektivtrafikstråk som går genom city då de fyller olika funktion (till exempel lokala, regionala, och spårtrafik). Alla dessa typer av kollektivtrafik är inte lika beroende av prioritering i gatunätet och bör hanteras därefter. Region Stockholm är gärna med i arbetet med att peka ut dessa stråk och dess prioritering.

I utpekandet av stråk behöver också kollektivtrafikens behov av resiliens bejakas när olika funktioner ställs mot varandra. Även om city genomkorsas av flera olika spårslag är dessa störningskänsliga och behöver kunna ersättas av buss vid spårstopp. Innan stråk för kollektivtrafiken pekas ut behöver reservytor och funktioner vara identifierade så att alternativen inte byggs bort.

Kollektivtrafik kan med fördel lyftas fram som en egen punkt under rubriken *Vägledning – flöden*.

Spårväg city
Region Stockholm utgår från att den utbyggnad av Spårväg City som nämns på sida 47 avser en förlängning mot Norra Djurgårdsstaden. Förutsättningarna för en kapacitetsstark trafiklösning för Norra Djurgårdsstaden i stråket City-Hamngatan behöver säkerställas. Detta kan bland annat medföra behov av förbättrad framkomlighet och att stråket renodlas för spårvagnstrafik.

Båttrafik
Region Stockholm ser positivt på att programmet lyfter båttrafiken som ett viktigt komplement till övrig kollektivtrafik. I de illustrationer som redovisar kollektivtrafik kan båtar med fördel lyftas fram inte bara som en punkt utan också redovisas med de kopplingar med övriga staden den ger.

Cykel
Region Stockholm anser att det är positivt att Stockholms stad vill prioritera gång-, cykel och kollektivtrafik. Det är också positivt att Stockholms stad vill minska och omstrukturera trafikytor enligt framkomlighetsstrategins inriktning i syfte att skapa bättre stadsmiljö och attraktiva offentliga rum.

Det är positivt att pendlings- och huvudstråk för cykel utformas för att skapa god framkomlighet och bra samspel med andra trafikslag. Detta gäller inte minst de regionala cykelstråk som går genom planområdet.

Leveranser
Region Stockholm instämmer i den problembild som Stockholms stad beskriver i programmet, det vill säga att ytorna i City är begränsade och att samordning av transporter och åtgärder som kan minska behovet av last-platser på gatan är viktiga för att gaturummet ska kunna utnyttjas på bästa sätt. Behovet av leveranser och godstransporter kommer att öka med en ökande befolkning och en sannolikt ökande e-handel. Det pågår en snabb utveckling av efterfrågan på nya typer av leveranser, men också nya möjligheter för leveranser med utveckling och omställning av olika typer av fordon. Region Stockholm ser därmed positivt på att Stockholms stad lyfter fram City som en bra plats att testa olika innovativa projekt för godshantering.

Ekonomiska konsekvenser
Genomförandet av programmet bedöms på sikt få en ekonomisk påverkan på Region Stockholm då det antas leda till ökat resande med kollektivtrafiken.

Carina Lundberg Uudelepp
Regiondirektör

Anton Västberg
Utvecklingsdirektör

David Lagneholm
Förvaltningschef
trafikförvaltningen

Beslutsunderlag
1. Sammanfattning av Stockholms stads program för city

Beslutsexpediering
1. Stockholms stad

Godkänd av Carina Lundberg Uudelepp, 2021-12-22
Godkänd av David Lagneholm, 2021-12-22

PROGRAM FÖR CITY

SAMRÅDSHANDLING 2021-11-09

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

PROGRAM FÖR CITY

Stockholms stad

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Kommunfullmäktige gav den 15 oktober 2012 (§ 14) stadsbyggnads-, trafik- och exploateringsnämnderna i uppdrag att implementera Stockholms stads Vision för City 2030. Trafiknämnden fick i uppdrag att ta fram en trafik- och gatumiljöplan, stadsbyggnadsnämnden att påbörja Program för City och exploateringsnämnden att leda det operativa arbetet med stadsutvecklingsområdet City. Beslut om uppdragen fattades i stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och trafiknämnden i december 2012.

I budget för 2016 fick stadsbyggnadsnämnden ett särskilt uppdrag att ta ett helhetsgrepp på utvecklingen i City. I budget för 2017 fick stadsbyggnadsnämnden tillsammans med exploateringsnämnden och trafiknämnden i uppdrag att ta ett helhetsgrepp för utvecklingen av City. Framkomligheten för prioriterade trafikslag ska särskilt beaktas. Parallellt med framtagande av programmet för City 2018 arbetade Stockholms stads trafikkontor med en trafik- och gatumiljöplan med syfte att uppfylla intentionerna i Vision för City 2030.

Stadsbyggnadsnämnden beslöt den 17 maj 2017 att ge stadsbyggnadskontoret i uppdrag att genomföra programsamråd för Program för City. Program för City var på samråd under tiden 1 juni till 31 augusti 2017. Programmet godkändes i stadsbyggnadsnämnden 22 februari 2018 och antogs av kommunfullmäktige 28 maj 2018. Uppdraget från kommunfullmäktige var därmed avslutat.

Stadsbyggnadsnämnden fick därefter i uppdrag av kommunfullmäktige att revidera programmet med särskilt fokus på att utveckla City till en mer grönskande, levande och trygg stads- och gatumiljö dygnet runt, exempelvis genom fler bostäder eller mer nattliv i områden som domineras av kontorsytor.

Program för City
Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

INNEHÅLL

Inledning 1

Stockholms mest föränderliga stadsdel 5
City i framtiden 5
Topografi, siluett och vattenrum 6
Höjdskala 8
City växer fram 12
City idag 18
Bebyggelse 20
Citys årsringar 20
Känslighet för förändring 22
Fornlämningar 22
Citys ton – årstider, ljus, kulör och ljud 24

Typologi 27
Stenstaden 27
Det moderna City 33

Offentliga rum 39
Gator, torg och parker 39
Vistelse och stråk 45
Trygghet 49
Barnperspektivet 55

Funktioner 57
Bostäder 59
Näringsliv, arbetsplatser, handel och service 61
Besöksnäring 65
Kultur och evenemang 67

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Flöden och teknisk infrastruktur 71
Framkomlighet 71
Gång- och cykeltrafik 73
Kollektivtrafik 75
Biltrafik 77
Leveranser 77
Teknisk infrastruktur 78

Hållbarhet 81
Agenda 2030 81
Social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet 81
Klimat 85
Miljökvalitetsnormer och riktvärden 88
Människors säkerhet och trygghet 89

Utveckling 91
Stadens stadsbyggnadsmål 91
Utveckling – delområden 103

Riksintressen 109

Verktyg för stadens gestaltning 115

Sammanfattning av tidigare ställningstaganden 123

Referenser och underlag 129

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Inledning

Ett program för City

Stockholm är landets huvudstad och tillväxtmotorn i Sveriges näringsliv. City som dess kärna har därmed betydelse för hela Sveriges utveckling. Här finns ett rikt handels- och kulturutbud med Sveriges nationalscener och attraktiva besöksmål. Genom sin höga grad av offentlighet är City i många avseenden stadens vardagsrum. City är av stor betydelse för stadens starka turistnäring och är också en plats för manifestationer, evenemang och fest.

City har genom historien ständigt utvecklats. Det kännetecknar också en vital stad. Det har gett oss en unik stadsbygd där äldre och småskalig bebyggelse utmed smala gator samsas med större, ibland kvartersstora byggnader längs större gaturum. Citys roll som maktcentrum har bidragit till stark och karaktärsskapande arkitektur präglad av sin tid vilket givit City sitt mångfasetterade uttryck.

Förändring och utveckling av bebyggelsen kan prövas i hela City men olika delområden har olika möjligheter, potential och förutsättningar för förändring. Citys stora utvecklingspotential ligger i användningen och utformningen av det offentliga rummet. Programmet tydliggör att förändringar av bebyggelsen i City ska bidra till att utveckla stadsliv och vistelsekvaliteter i det offentliga rummet genom att alla aktörer samverkar för att skapa en attraktiv, trygg och funktionell stadsmiljö för alla.

City ligger inom riksintresse för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115) vilket ställer särskilda krav vid avvägning mellan intressen. Enskilda och allmänna intressen av att bygga måste bland annat bedömas utifrån en sammanvägd påverkan på kulturmiljö, stadens siluett och riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Samtidigt ska Stockholm och Stockholms City växa och utvecklas för att ha Sveriges bästa företagsklimat och ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv. I stadens arbete med att växla upp efter pandemin har City en avgörande roll.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Program för City är en konkretisering av de sju utvecklingsområden med tillhörande mål som beskrevs i Vision för City 2030. I programmet formuleras vägledningar för Citys fortsatta utveckling under fyra rubriker, tillika stadens stadsbyggnadsmål:

En växande stad
En sammanhängande stad
God offentlig miljö
En klimatsmart och tålig stad

Program för Citys vägledningar utgår också från de av kommunfullmäktige antagna styrdokumenten Stockholms byggnadsordning och Stockholms Arkitekturpolicy.

Syfte

Syftet med programmet är att uttrycka Stockholms stads intentioner för utvecklingen av City ur ett helhetsperspektiv. Programmet illustrerar hur Vision för City 2030 kan konkretiseras och ska utgöra stöd, vägledning och verktyg för samtliga aktörer i den kommande planeringen av Citys utveckling. Programmet redovisar både konkreta frågor och åtgärder som enkelt kan genomföras och större frågor som kräver ytterligare fördjupning och kan genomföras i ett längre perspektiv.

Program för City har samordnats med trafikkontorets långsiktiga planering för gator, torg och parker i City.

Programarbete och process

Programmet är ett första steg i planprocessen och kan bidra till att den efterföljande planeringen blir mer förutsägbar och effektiv genom att viktiga strategiska frågor lyfts i ett större sammanhang. Förslaget till program gick ut på ett programsamråd 1 juni–31 augusti 2017 där fastighetsägare, myndigheter och allmänheten hade möjlighet att lämna synpunkter. Inkomna synpunkter sammanställdes sedan i en programsamrådsredogörelse och programmet justerades innan det lämnades för godkännande i stadsbyggnadsnämnden och därefter antagande av kommunfullmäktige. Programmet ligger till grund för arbetet med detaljplaner och bygglov inom olika delar av City. Program för City antogs av kommunfullmäktige 28 maj 2018.

Stadsbyggnadsnämnden fick därefter i uppdrag av kommunfullmäktige att revidera programmet med särskilt fokus på att utveckla City till en mer grönskande, levande och trygg stads- och gatumiljö dygnet runt, exempelvis genom fler bostäder eller mer nattliv i området som domineras av kontorsytor.

Stadsbyggnadskontorets förslag till utveckling för City redovisas i Program för City enligt plan- och bygglagen (5 kap. 10 § PBL).

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

City utgör också en av tre utpekade områden i Stockholms stads arbete för att stödja återstart Stockholm när restriktionerna med anledning av pandemin lättar. För att nå detta mål har initiativ tagits för samverkan, kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Deltar gör stadens berörda nämnder och styrelser, fastighetsägare, intresse och samverkansorganisationer, verksamhetsutövare och liknande. Samverkan rör allt från analyser av långsiktig utveckling till konkret aktivering av platser och utveckling av stadsmiljön. Arbetet utgår från att City ska utvecklas och vara en plats som har ett levande stadsliv och där internationella företag etablerar sig samtidigt som befintliga kvaliteter och funktioner utvecklas.

Cityområdet.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Vädersolstavlan är den äldsta kända bilden av Stockholm och målades antagligen av Urban Målare 1535. Tavlan hänger i Storkyrkan och är en kopia från 1636, målad av Jacob Heinrich Elbfas. Vad som hänt med originalet är okänt.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Stockholms mest föränderliga stadsdel

City i framtiden

En framgångsfaktor för stadens tillväxt och utveckling är en stadsmiljö som tillgodoser behov för boende, besökare och de som arbetar. Den långsiktiga fysiska planeringen skapar förutsättningar för en attraktiv och hållbar stad samt en fortsatt god ekonomisk tillväxt.

City är det politiska, ekonomiska, administrativa och kulturella centret för både regionen och landet. Planeringen av City är därför en angelägenhet lokalt, regionalt och nationellt.

City kommer under överblickbar tid fortsätta att förändras, främst på grund av ett högt tryck på fastighetsutveckling men också som konsekvens av pågående satsningar på infrastrukturen. Citybanans öppnande, utbyggnaden av tunnelbanan och Spårväg City, planerad dragning av Roslagsbanan till City samt planerad överdäckning av spårområdet inom ramen för ombyggnad av Centralstationsområdet har direkt inverkan på den centrala staden, bland annat genom förändringar av res- och rörelsemönster. De stora kollektivtrafikinvesteringarna ökar Citys tillgänglighet och öppnar områden som tidigare legat i bakvattnet. Bra och effektiv kollektivtrafik säkerställer att City fortsätter att vara en kommunikationsnod för lokalt, regionalt och globalt resande.

Idag har vi möjlighet att dra lärdom från tidigare generationers radikala grepp och planera för ett City som vårdar viktiga kärnvärden. Kunskap om fastigheternas kulturvärden och arkitektoniska värden ska utgöra en utgångspunkt. I riksintressebilagan till översiktsplanen beskrivs utmaningar och generella förhållningssätt till förändring i samspel med kulturvärden i innerstaden och moderna City.

Den stora utvecklingspotentialen i City ligger i användningen och utformningen av det offentliga rummet. Här finns möjligheter och förutsättningar att skapa platser som motsvarar förväntningarna på en storstad samtidigt som stadens särprägel behålls och utvecklas. En mångfald av stråk och platser som binder samman stadens delar och skapar tillfällen för möten, evenemang och vila utgör de viktigaste beståndsdelarna i en levande, urban och demokratisk stad. Med utgångspunkt i det offentliga rummet formas staden för ett tryggt och upplevelserikt stadsliv med människan i centrum.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Topografi, siluett och vattenrum

”Stockholmska särdrag

Andra stockholmska särdrag som anpassningen till naturen, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och Mälaren. Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, kontakten med vattnet. De tydligt avläsbara ”årsringarna” i stadsväxten. Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåtits höja sig över mängden. Byggnader och miljöer med anknytning till konstnärliga verk och historiska personer.”

Ur Översiktsplanens riksintressebilaga

Brunkebergsåsen sätter sin prägel på City även om den i de södra delarna till stor del är bortgrävd och ersatt med byggnader och konstruktioner. Strukturen med olika nivåer finns dock kvar. I södra delen av City går Malmskillnadsgatan på broar över Hamngatan och Kungsgatan. Mäster Samuelsgatan klättar över en rest av åsen. Under mark finns tunnelbana, far, parkeringsplatser m.m. Norr om Kungsgatan ligger Malmskillnadsgatan på åsen och korsande gator klättrar upp och ner för åskanten. Kring Johannes kyrka finns en kvarvarande obebyggd del av åsen.

De stora vattenrummen och broarna gör att det är möjligt att blicka ut över stora delar av staden. Från olika platser kan man uppleva stadssiluetten på håll och orientera sig i staden. Citys läge intill Strömmen gör att det syns väl från framförallt Söders höjder. Som en konsekvens påverkas siluetten i djupled, av vad som händer med bebyggelsen i City.

Möjligheten att avläsa stadens siluett i djupled beror av den enhetliga höjdskalan tillsammans med den småskaliga kvartersindelningen på stadens malmar. Bebyggelsens jämna taklinje, som följer takfotshöjden på cirka 20 meter, bidrar till att malmarnas berg och höjdryggar syns på håll vilket ger stadssiluetten variation och djupverkan. Ur detta jämnhöga taklandskap sticker viktiga symbolbyggnader upp. I City är kyrktornen, Hötorgshusen och Kungstornen sådana viktiga byggnader som berättar om stadens framväxt. Deras funktion som accenter i siluett och stadsbild är beroende av deras fåtal.

Vattnet har varit avgörande för Stockholms placering genom att det under långa tider var den viktigaste förbindelselänken till omvärlden. De öppna vattenspeglarna som är kantade av natur eller bebyggelse är ett av Stockholms tydligaste karaktärsdrag. City gränsar mot kärnan i den inre arkipelagen, öarna Gamla stan och Riddarholmen, som är länken mellan Mälaren och Saltsjön. I väster gränsar City till Riddarfjärden och i öster till

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Strömmen och Nybroviken. Den centrala staden är sedan medeltiden orienterad mot vattnet. Vyn från stadens inlopp har varit styrande för byggnadernas placering och utformning. I City är mötet med vattnet utformat som kajer vilket påminner om Stockholms historia som hamnstad. Citys bebyggelsefront mot vattnet består i huvudsak av en rad påkostade och representativa byggnader som Rosenbad, Operan, Grand Hôtel, Nationalmuseum och Dramaten.

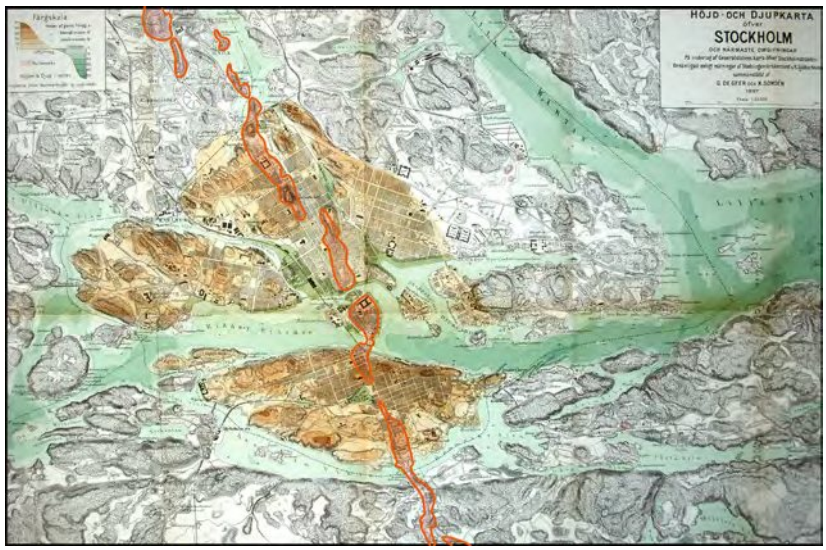
Kajen längs Strömgatan med Operan och S:t Jacobs kyrka.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Höjdskala

Bilden på motstående sida visar byggnadernas höjd över stadens nollplan markerade med olika färger. I taklandskapet kan stadens topografi avläsas, till exempel hur Brunkebergsåsens höjdrygg även återspeglas i bebyggelsens höjd längs Malmskillnadsgatan.

1. Vasastadens höjder kring Tegnérlunden och Observatoriekullen är avläsbara som en höjning i bebyggelsemassan.
2. Det låglänta området kring Klara sjö och Blekholmen har succesivt fått en allt högre bebyggelse i anslutning till Centralstationen.
3. Norra Klara mellan Drottninggatan och Vasagatan har bevarat 1800-talets låga höjdskala.
4. Brunkebergsåsens höjdrygg har genom historien betonats med högre bebyggelse och är avläsbar i taklandskapet. Kungstornen och Johannes kyrka framträder som landmärken på åsen och sentida projekt längs Malmskillnadsgatan förstärker upplevelsen av åsens topografi.
5. Birger Jarlsgatan utgör den gamla Träskrännilens dalgång som tidigare förband kärret Stora träsket vid Jarlaplan med Nybroviken. Dalgången är avläsbar i bebyggelsens höjder.
6. Den sammanhållna stenstadsfronten mot vattnet utgörs av bebyggelse med cirka 4–6 våningar i 1600-talets och 1800-talets stadsplanestrukturer. Det låglänta läget och den klassiska stenstadsskalan avspeglas i en sammanhållen medelhög bebyggelse.

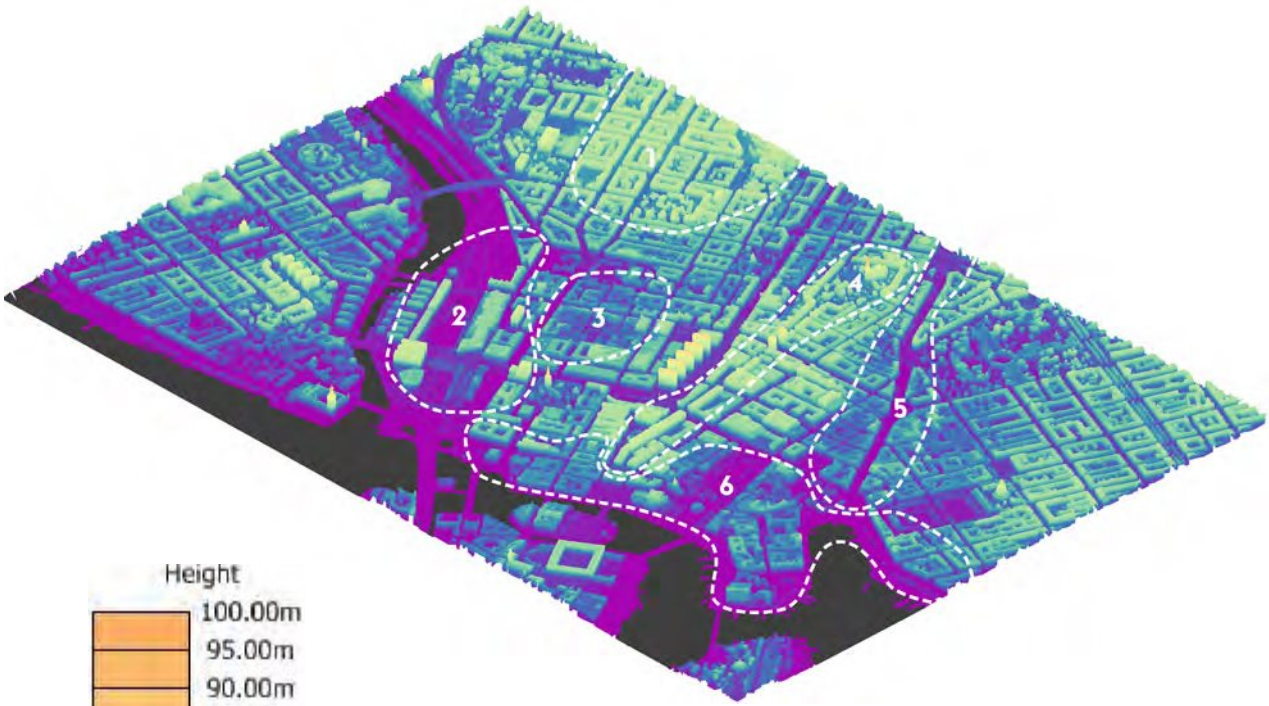

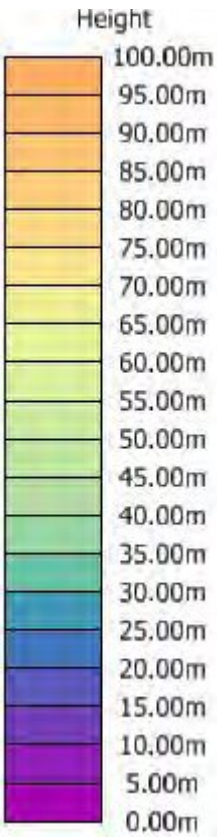
Höjd- och djupkarta över Stockholm från 1897 (bearbetad). På kartan har Brunkebergsåsen markerats med röd kant.

Motstående sida:

Kartan med byggnadshöjd över nollplanet.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Flygbild över City västerifrån. I nederkant syns väg- och järnvägskomplexet vid Tegelbacken.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

VÄGLEDNING – STADENS SILUETT OCH VATTENRUM

- Stadens topografi ska fortsatt vara avläsbar i taklandskapet. I City är möjligheterna att bygga på höjden begränsade. Kungstornen ska fortsatt vara landmärken.

- Utforma ny bebyggelse i vattennära läge med ett beaktande av vattenrummens stora värde för stadens karaktär. Se stadens vattenfront från ett helhetsperspektiv och beakta dess på verkan på djupet i siluetten.

- Utforma bebyggelse mot vattenrummet utifrån en samordnad gestaltningsidé som tar stöd i stadslandskapets natur- och kulturvärden. Beakta de offentliga och representativa byggnadernas skala, framträdande exponering och gestaltning. Monumentala byggnader längs Norrström, som Nationalmuseum, Grand Hôtel, Kungliga Operan och Rosenbad, ska fortsatt uppfattas som solitärer.

- Sträva efter att utforma kajer och stråk mellan bebyggelse och vattenrum med offentlig karaktär så att stadslivet berikas. Aktivera och tillgängliggör vattenkontakten. Gör vattenytan tillgänglig och badbar när möjlighet finns. Utveckla de sjöfartsanknutna miljöerna så att det maritima kulturarvet blir fortsatt avläsbart.

- Ny byggnation kan prövas. Samtida arkitektur med stöd i kunskap om det historiska ska eftersträvas. Arkitekturen ska hålla högsta nivå.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

City växer fram

Unikt för Stockholms stad är att man tydligt kan läsa stadens framväxt i de välbevarade årsringarna – från stadens grundande på medeltiden fram till idag. Genom åren har flera genomgripande förändringar skett, vilket är en naturlig del av stadens framväxt. I översiktsplanens riksintressebilaga beskrivs värdebärande uttryck för riksintresset för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115). Värdebärande uttryck tydligt avläsbara i Citys bebyggelse är: funktionen som huvudstad, bevarade rester av det medeltida gatunätet, 1600-talets starkt expansiva stad, det sena 1800-talets stadsbyggande, 1900-talets stadsbyggande samt spår av olika funktioner som handel och sjöfart, handelns och näringslivets byggnader, nöjeslivet och samvarons byggnader.

Det äldsta Stockholm

Den medeltida stadsbilden i Gamla stan karaktäriseras av ett oregelbundet gatunät styrt av hänsyn till topografin och behovet av framkomlighet snarare än en genomtänkt planering. På 1600-talet växte Sverige till en stormakt och Stockholm befästes som rikets huvudstad. Ståtliga palats uppfördes i vackra lägen mot vattnet på bland annat Riddarholmen, Blasieholmen och i Gamla stan. Invånarantalet växte snabbt under 1600-talet. Stockholms status som huvudstad krävde ett nytt förhållningssätt till planläggning och under 1630-talet påbörjades under överståthållare Klas Larsson Flemings ledning arbetet med att reglera malmarna. På malmarna fanns vid den här

Stockholmskarta från 1642. Staden har börjat växa ut på malmarna. På norra malmen har rutnätsstaden börjat läggas ut.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Överst ett utsnitt ur en stockholmskarta från 1870. Bebyggelsen är relativt låg och det är endast de offentliga byggnaderna som kyrkor och slottet som höjer sig över mängden.

Under syns ett utsnitt ur Albert Lindhagens plan från 1860-talet. I förslaget visas bland annat Sveavägen som en bred gata framdragen till Gustav Adolfs torg.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

tiden framförallt oreglerad kåkbebyggelse som efterhand revs och ersattes med stenhus. Många bränder härjade staden och under 1660-talet blev det förbjudet med trähus i flera våningar på Södermalm och Norrmalm. Det gatunät som kan ses på en karta från 1642 över Norrmalm, norra Södermalm, östra Kungsholmen och delar av dagens Östermalm, gäller fortfarande i Stockholms centrala delar. Genom åren har vissa förändringar skett men i stort är strukturen intakt.

Industriella revolutionen i Stockholm

Stockholms utveckling stagnerade under 1700-talet och början av 1800-talet. Med den industriella revolutionen under senare hälften av 1800-talet tog utvecklingen fart igen. Staden växte snabbt och under loppet av några decennier tredubblades befolkningen vilket ledde till bostadsbrist med sociala och sanitära problem som följd.

Som ett led i att råda bot på förhållandena inleddes på 1860-talet arbetet med en ny generalplan för hela Stockholm. Arbetet leddes av juristen och riksdagsledamoten Albert Lindhagen. Planen som togs fram, den så kallade Lindhagenplanen, antogs aldrig i sin helhet men kom ändå att styra stadens utveckling under lång tid. I planen byggdes rutnätssystemet från Flemings plan ut över malmarna och kompletterades med breda esplanader enligt kontinentalt mönster. Esplanaderna gick diagonalt över rutnätet och strålade samman i större platser. Omfattande rivningar av äldre bebyggelse genomfördes, vilket beskrivs bland annat av August Strindberg i dikten Esplanadsystemet.

Kring sekelskiftet 1900 växte staden på malmarna i snabb takt. Utbyggnaden styrdes av byggnadsstadgar och stadens byggnadsordning där bland annat hushöjder och gatubredder var strikt reglerade. Idag är den klassiska stenstaden från denna tid den dominerande årsringen i Stockholms innerstad.

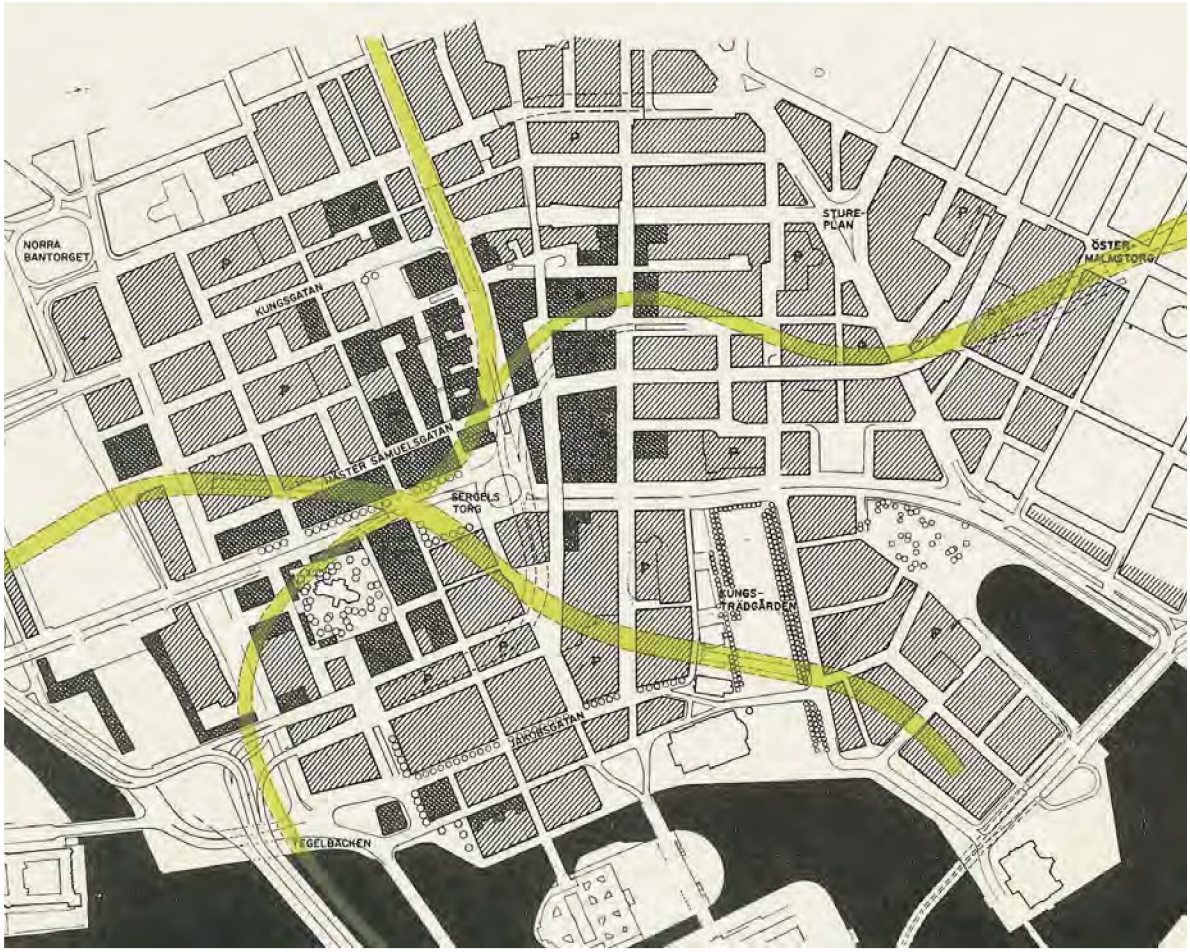
Ännu under 1800-talet och en bit in på 1900-talet förutsattes att Gamla stan skulle förbli Stockholms förvaltnings- och detaljhandelscentrum. Nytt riksdagshus och riksbank på Helgeandsholmen byggdes till exempel 1897 till 1905. Men industrialismen innebar ökat behov av plats för banker, huvudkontor och ytkrävande verksamheter. Järnvägens sammanbindningsbana med ny station vid Vasagatan bidrog också till förflyttning av fokus till nedre Norrmalm. Omkring 1910 började man kalla Stadsholmen för Gamla stan vilket tydligt visar att detta inte längre uppfattades som Stockholms centrum. De första stegen mot ett nytt City på Norrmalm hade tagits.

Det modernistiska City

På Norrmalm låg fortfarande den gamla gatustrukturen och gatubredderna från 1600-talet kvar. Brunkebergsåsen skar effektivt av kommunikationer i öst-västlig riktning. På 1920-talet fanns det så många bilar i Stockholm att stadsplanerarna började oroa sig för en kommande trafikinfarkt och att

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

verksamheterna i City skulle spridas ut över staden. I början av 1930-talet utlystes en internationell arkitekttävling om nedre Norrmalms gestaltning. En av nyckelfrågorna i tävlingen var om Sveavägen skulle dras ner till Gustav Adolfs torg eller inte. Tre olika förslag prisbelöntes, men trots det fick tävlingen mycket liten betydelse för den fortsatta planeringen. Stockholms stad fortsatte istället att utarbeta olika förslag på reglering av strukturen på nedre Norrmalm. Debatten fortsatte att handla om Sveavägens framtida dragning. År 1945 fattade stadsfullmäktige beslut om en reglering där Sveavägen slutade vid Hamngatan.

Citysaneringen.
I Stockholms principplan City 62 föreslogs bland annat breddade gator i en ny kvartersstruktur och en bro över Nybroviken. De gula linjerna visar tunnelbaneträckningar.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Det som kom att bli det egentliga startskottet för regleringen av nedre Norrmalm var byggandet av tunnelbanan. I början av 1950-talet var det inte längre möjligt att skjuta upp avrivningarna av området kring det framtida Sergels torg för att kunna bygga klart tunnelbanan. Citysaneringen fick stor internationell uppmärksamhet. Den har både lovordats och ifrågasatts. De nya prioriteringar som tidsandan möjliggjorde märks fortfarande tydligt i dagens Stockholm, där de småskaliga Klarakvarteren ersattes med storskaliga byggnader med renodlade funktioner och en bilorienterad trafikapparat. Det modernistiska City präglas av slutna bottenvåningar och de barriärer som skapas av trafikanläggningar och stora kvarter, men även av märkesbyggnader och kulturmiljöer av hög klass som Hötorgscity och Sergels torg.

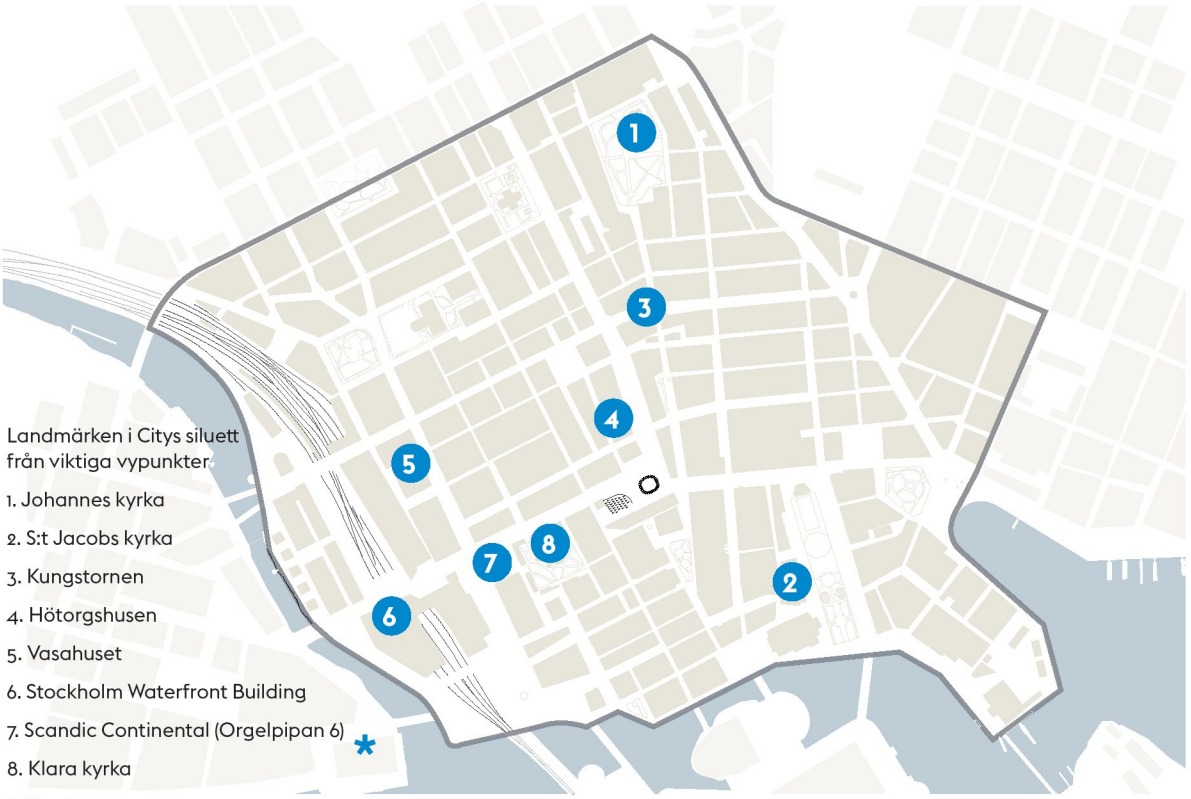
År 1962 togs en översiktsplan för City fram där bland annat 18 parkeringshus låg spridda över City. I den efterföljande City 67 prioriterades biltrafiken med breda stadsmotorvägar och fotgängarna på gångbroar. I slutet av 1960-talet började rivningarna allt mer ifrågasättas. Slaget om almarna i Kungsträdgården 1971 blev en symbolfråga och har kommit att betraktas som vändpunkten i cityombyggnaden. I Cityplan 1977 var en målsättning att göra det bättre för gående, cyklister, kollektivtrafik och varutransporter. Värdefulla miljöer och byggnader skulle sparas och ny bebyggelse skulle ansluta till de befintliga byggnadernas skala. Smygkontoriserade bostäder skulle återgå till att vara just bostäder.

1980–2000-tal

På 1990-talet påbörjades en förnyelse av City med bl.a. en satsning på levande bottenvåningar, en bra blandning av funktioner och en ökad trygghet i det offentliga rummet. Omdaningen har ofta skett i samverkan med fastighetsägare och näringsliv. Mer omfattande arbeten utfördes i till exempel Hötorgscity, området kring Stureplan och östra delen av Kungsgatan under 1980- och 1990-talen.

I takt med att de kvartersstora fastigheterna från cityomvandlingen har börjat byggas om är förändringarna i City mer påtagliga, både i gaturummet och sett i de långa vyerna. Om- och nybyggnader av fastigheter i City möjliggör att det som blev mindre bra i cityomvandlingen 1950–70 till viss del kan åtgärdas. Slutna bottenvåningar öppnas för olika typer av verksamheter som i sin tur bidrar till stadslivet. Fotgängare, cyklister och kollektivtrafik prioriteras i stadsrummet vilket ger möjlighet att bygga bort stora trafikbarriärer. Dessa aspekter är avgörande för att få en levande stad under en stor del av dygnets timmar. Tillkomsten av moderna kontor och arbetsplatser, nya typer av handelsetableringar, bostäder och en fortsatt diversifiering av kulturscenen är delar av den utveckling som på ett positivt sätt bidragit till ett mer levande City.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Landmärken i Citys siluett från viktiga vypunkter.

1. Johannes kyrka
2. S:t Jacobs kyrka
3. Kungstornen
4. Hötorgshusen
5. Vasahuset
6. Stockholm Waterfront Building
7. Scandic Continental (Orgelpipan 6)
8. Klara kyrka

*. Stadshuset

Överst visas landmärken i Citys siluett. De utgör viktiga inslag i siluett och stadsbild och markerar ofta funktioner som betraktats som samhällsviktiga och därför givits utrymme i stadsbilden. Deras funktion som accenter är beroende av deras fåtal.

Under visas Stadsmuseets klassificeringskarta över kulturhistoriska värden. Blå- och grönklassade byggnader motsvarar särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL. Källa: Stadsmuseet

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

City idag

En funktionell, trygg och attraktiv stadsmiljö som tillgodoser behov för alla de som nyttjar staden är en framgångsfaktor för stadens tillväxt, utveckling och hållbarhet. En viktig del av Stockholms attraktivitet ligger i den unika fysiska karaktären som vuxit fram ur läget mellan Mälaren och Saltsjön och de topografiska förutsättningarna som Brunkebergsåsen och Söders förkastningsbrant ger.

Citys roll som maktcentrum för politik, finans och kultur har satt sina avtryck i starka solitära byggnader som manifesterar innehållet. Kulturvärdena i staden är en tillgång att ta stöd i för stadsutvecklingen och ska tidigt finnas med i planprocessen.

I City finns idag fysiska och funktionella utmaningar. Dessa har delvis skapats vid omdaningen av nedre Norrmalm på 1950–1970-talen. Ett arbete med att åtgärda Citysaneringens baksidor har påbörjats och föreslås i Program för City fortsätta så att City kan utvecklas till ett område som svarar mot stockholmarnas och besökarnas förväntningar på stadens kulturhistoriska och urbana kvaliteter samt näringslivets, handelns och turismens behov. City ska vara en självklar plats för näringslivet att utvecklas och bidra till en ekonomiskt hållbar stad. City ska fortsätta att vara en konkurrenskraftig handelsplats med ett brett utbud.

Citys stora utvecklingspotential ligger i användningen och utformningen av det offentliga rummet. Programmet tydliggör att förändringar av bebyggelsen i City ska bidra till att utveckla stadsliv och vistelsekvaliteter i det offentliga rummet genom att alla aktörer samverkar för att skapa en attraktiv, trygg och funktionell stadsmiljö för alla.

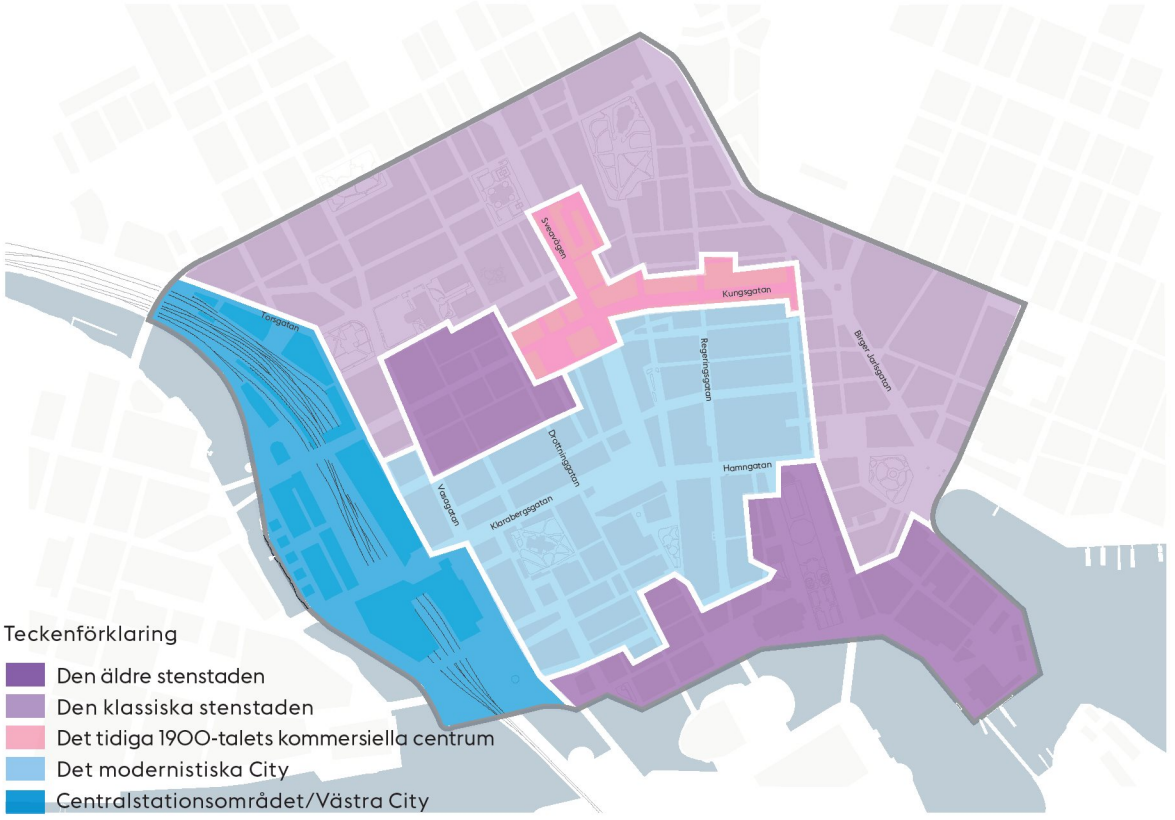
I den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFS 2050) betonas Stockholmregionens betydelse som motor för tillväxt i hela landet och regionens särställning för kulturaktiviteter och beslutsfattarfunktioner. I regionen behöver utbyggnaden av bostäder och infrastruktur tillsammans med forskning och utveckling stärkas för att vara i fas med tillväxten. Utvecklingen i City ska stödja regionens betydelse för tillväxten i landet.

Motstående sida:

Över: Citys olika karaktärer. Källa: Nyréns Arkitektkontor

Under: Gamla Brogatan, en del av den äldre stenstaden som blev kvar efter Citysaneringen.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Bebyggelse

Bland de kulturpåverkade förutsättningarna är gatu- och fastighetsstruktur, bebyggelsehöjder och det bebyggelsehistoriska arvet betydelsefulla. Dessa förutsättningar har en lång historisk kontinuitet, även om delar av City är starkt påverkat av omdaningarna i mitten av 1900-talet. Bebyggelsestrukturen präglas dels av det rutnätsindelade planmönster som ursprungligen lades ut under 1600-talet och som i omgångar har bekräftats och justerats, dels av den modernistiska bebyggelsestrukturen efter rivningarna på nedre Norrmalm under mitten av 1900-talet. Det bebyggelsehistoriska arvet handlar framförallt om bebyggelsens uttryck, material, färgsättning och skala, men även om användning och innehåll samt byggnadernas relation till varandra och stadslandskapet som helhet inklusive topografiska förutsättningar.

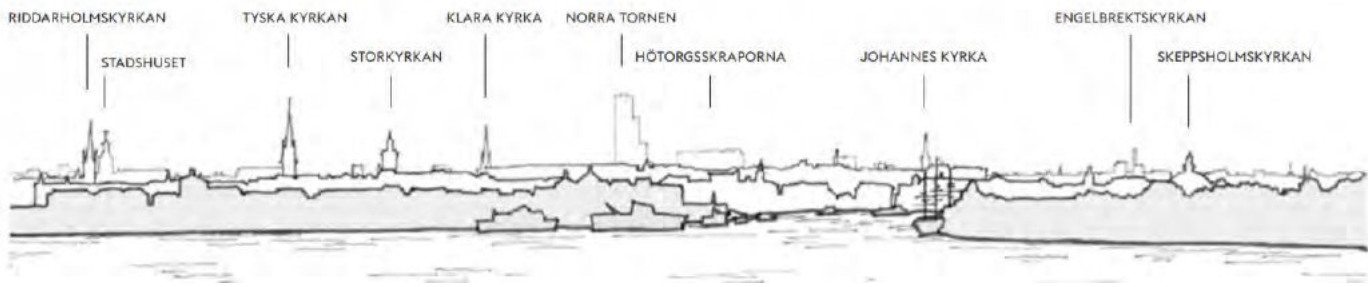
Delar av bebyggelsen är av offentlig karaktär som bland annat hör till Stockholms funktion som huvudstad samt kulturellt och finansiellt centrum. Exempel på denna typ av byggnader eller bebyggelse är Kungliga Operan, kyrkorna, Nationalmuseum, Norra Latin, Centralstationen, bankpalatsen, regeringskvarteren, Konserthuset, teatrar, Musikaliska akademin och Konstakademin. Även funktionen som kommersiellt centrum finns representerad i bland annat NK-huset, Åhlénshuset, Birger Jarlspassagen samt Birger Jarlsgatan och Kungsgatan.

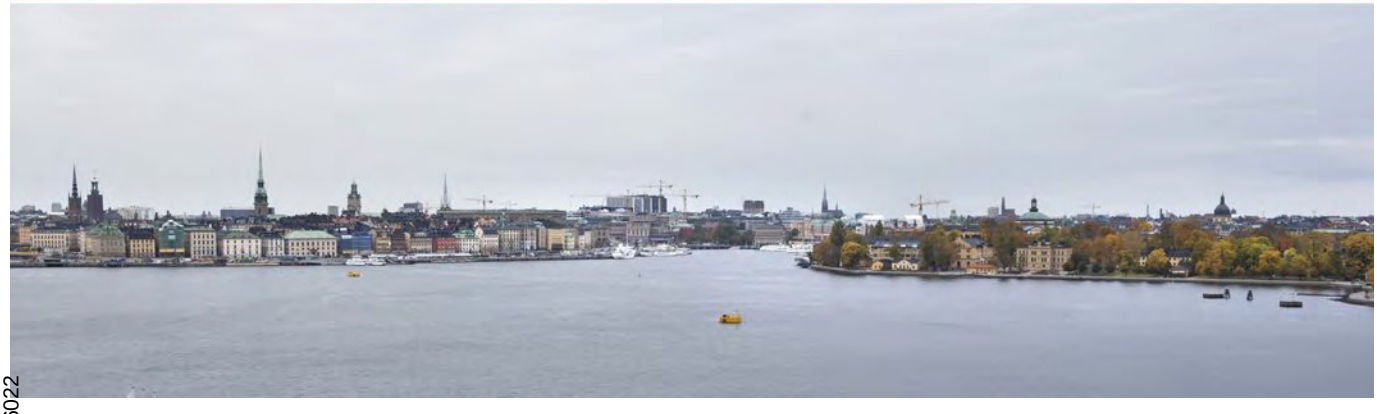
Stadsmuseet har inventerat och klassificerat bebyggelsen i en stor del av Stockholm. Klassificeringen är ett kunskapsunderlag som används bland annat i samband med detaljplanering och bygglovsprövning. Numera klassificeras bebyggelse uppförd före 1990. I City uppdaterades klassificeringen 2006–2007 med bebyggelse uppförd 1960–1989. Stadsmuseets form för kulturhistorisk värdering som används vid den kulturhistoriska klassificeringen bygger på en metod som Riksantikvarieämbetet utarbetat. Den omfattar så kallade dokumentvärden och upplevelsevärden. I det så kallade dokumentvärdet ingår traditionella historiska egenskaper som en byggnad kan ha. Det kan vara byggnadshistoriskt värde, arkitekturhistoriskt värde, samhällshistoriskt värde, socialhistoriskt värde, personhistoriskt värde och teknikhistoriskt värde. En byggnads upplevelsevärden omfattas av egenskaper som konstnärligt värde, patina, miljöskapande värde, identitetsvärde, kontinuitetsvärde, traditionsvärde och symbolvärde.

Citys årsringar

I City finns bebyggelse från slutet av 1600-talet fram till idag. Vissa historiska lager är bättre representerade än andra. I norra delen av City, stenstaden, har förändringarna inte varit så genomgripande som i södra delen. Förändringarna i stenstaden har generellt skett genom om- och nybyggnad av enstaka fastigheter. Den småskaliga fastighetsindelningen är intakt. De

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Ovan:

Vy över Citys siluett från Fjällgatan. Den nedre illustrationen åskådliggör stadens skiktning, dvs. djupverkan i utsikten när stadsdelar på olika avstånd är avläsbara bakom varandra i förklaringsskapet. Om nya byggnader uppförs som skymmer bakomliggande områden, minskar möjligheten att avläsa stadens geografi och topografi.

Bild: Nyréns Arkitektkontor

Till höger:

De olika årsringarna i City är särskilt tydliga i södra Klara. I en vy mot Västra Trädgårdsgatan från Kungsträdgården syns årsringar från 1600-talet till 2010-talet.

Godkänt dokument. Maria Sehlstedt, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2317/06022

samlade miljöer som är av särskild betydelse för att stadens årsringar fortsatt ska vara avläsbara i stadsväven återfinns bland de områden som identifierats som värdekärnor inom riksintresset.

Genomförandet av Norrmalmsregleringen under 1950–1970-talen präglar de södra delarna av City. Resultatet har blivit starkt kritiserat genom åren. Samtidigt byggdes en rad mycket högklassiga byggnader i City under denna tid. Under 1980-talet tillkom Cityterminalen/World Trade Center, men i övrigt var kontorskompletteringarna i City små projekt som relativt omärkligt smög sig in den äldre strukturen. Det starka utvecklingstryck som funnits i City på 2010-talet har lett till att många av byggnaderna från 1950–1980-talen är mycket förändrade, vissa är rivna och ersatta med nya, ofta volymmässigt större byggnader. Det finns risk för att denna årsring försvinner i City.

Känslighet för förändringar

Beroende på de platsspecifika förutsättningarna varierar känsligheten för förändringar på olika platser, men staden är generellt restriktiv till rivningar. Varje fall måste prövas i sitt sammanhang. Sammanhållna kulturhistoriskt värdefulla miljöer och delområden har högre krav på hänsyn. Andra områden som präglas av storskalighet, slutna bottenvåningar eller upplevd otrygghet kan istället vinna på att karaktären utvecklas mot mer öppen och varierad miljö. Citys läge intill Gamla stan och Strömmen innebär att de långa vyerna från bland annat Södermalm och Västerbron kan vara särskilt känsliga vid framförallt förslag på påbyggnader, men även vyer från medellångt och nära håll är viktiga. Förändringar och tillägg inom City ska planeras med utgångspunkt från stadens arkitektoniska kvaliteter, historiska värden och karaktärsdrag.

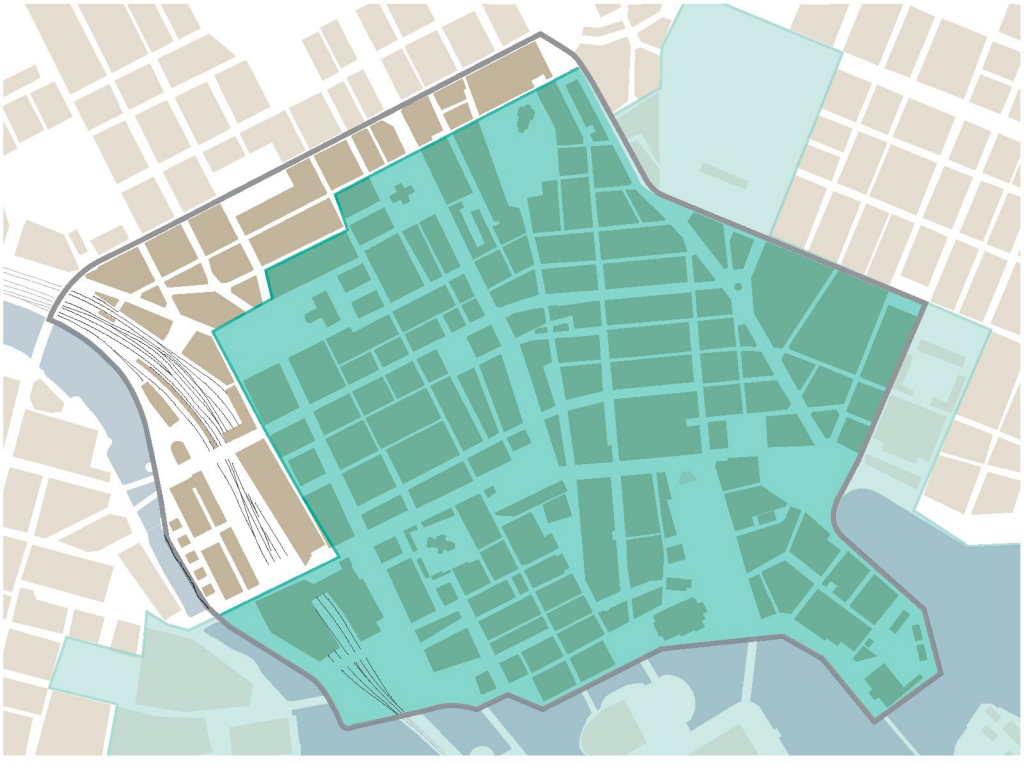
Vid bedömning av en förändrings konsekvenser ska inte bara fastigheten i sig och dess närmaste grannar studeras. Det är viktigt att göra en bedömning av hur planen påverkar helhetsmiljön och läsbarheten av riksintresseuttrycket. I den modernistiska delen av City har de senaste 20–30 åren en rad byggnader från 1950–1980-talen byggts om. Den kumulativa effekten av ombyggnaderna påverkar modernistiska helhetsmiljöer i City. Denna aspekt ska belysas vid förslag till förändring av bebyggelse.

Fornlämningar

Stora delar av City ingår i fornlämningsområdet Stockholm 103:1. Inom område 103:1 finns det särskilt utpekade objekt. Här kan man förvänta sig fynd från medeltid till 1600-tal. I projekt där man gräver sig ner djupare än tidigare kan man därför behöva konsultera arkeologisk expertis. Länsstyrelsen hanterar frågor som rör fornlämningar.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Ovan:

Tybroviken med stenstadsbebyggelse från 1800-talet mot vattnet och modernismens byggnader, Hötorgshusen i bakgrunden.

Till höger:

Fornlämningsområde Stockholm 103:1 markerat med grön linje. Fornlämningsområdet är inlagt över karta från 1650-talet. Källa: Riksantikvarieämbetet

Godkänt dokument - Mariastaden, Stockholms stad, Stadsbyggnadskontoret, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Citys ton – årstider, ljus, kulör och ljud

Stockholm är en av världens nordligaste huvudstäder. Staden kännetecknas av tydliga årstidsväxlingar och ett särpräglat ljus tack vare de stora vattenrummen. Sol och värme under vår, sommar och tidig höst gör att stadens offentliga rum nyttjas flitigt. Under den mörka årstiden lockar framförallt solbelysta och skyddade stadsrum. Utveckling i City ska utgå från årstidsväxlingarna, det nordiska ljuset, Stockholms karaktäristiska kulörer och ljudmiljöns påverkan för att skapa en sinnlig och rik upplevelse. Detta kan göras till exempel genom att i lägen med sol även vintertid skapa en plats där man kan stanna till och njuta av solen.

Tillgången på dagsljus påverkas av gatornas bredd och riktning, bebyggelsens höjd, placering och kulör. För att kunna ta vara på dagsljus även i byggnaders nedre våningar behöver hänsyn tas till gaturummets proportioner, det vill säga möjlig byggnadshöjd beror på gatans bredd. En bred gata innebär inte automatiskt att höga hus kan tillåtas. När stadens höjdskala ökar påverkas tillgången till dagsljus i de offentliga rummen och i de nedersta våningarna av husen. På natten präglas stadsrummen av kontraster mellan mörkret och de upplysta gatorna och torgen. Det nattliga samspelet mellan ljus och mörker i City ska tillvaratas. Hänsyn ska tas till det mörka och sammanhållna taklandskapet i kontrast till de upplysta broarna, kajerna och bebyggelsefronterna som speglar sig i vattnet.

Bebyggelsen i Stockholm har en rik färgskala som ofta är nära knuten till val av byggnadsmaterial och användning av olika typer av pigment och färgtekniker. I City är skillnaden i färgsättning mellan stenstadsdelen och det modernistiska City tydlig. Stenstadens varma puts- och tegelkulörer är i det modernistiska City ersatt av natursten, stål och glas och därmed en svalare färgskala. Färgsättningen av Citys byggnader ska ge en god helhetsverkan och utgå från kunskap om stadens kulörer. Helhetsverkan, väderstreck och betraktelseavstånd har betydelse vid val av kulörer. Material- och kulörval ska bidra till att föra in en upplevelse av värme och omsorg i de delar av City som är fattiga på sådant. Taklandskapet har en sammanhållande betydelse för siluett och fronter som ska tas tillvara.

Ljudet har betydelse för människors rumsliga upplevelser av staden. Ljudkällorna är många och alstrar en mängd ljud som varierar under olika årstider. De större gatorna i City har ofta en hög ljudnivå från biltrafik, medan de mindre tvär- och bakgatorna kan vara mycket tysta. Även parkerna i City har ofta relativt höga ljudnivåer, med en hörbart lägre ljudnivå än de kringliggande gatorna vilket gör att de upplevs som relativt tysta platser.

En stad som låter är också en stad som sjuder av liv och rörelse. En planering och ett arbetssätt som stimulerar en utveckling av nattlivet och utbudet av kultur är avgörande för att City ska fortsätta utvecklas som besöksdestination.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Det gamla Norra expeditionshuset speglar sig i Clarion Hotel Sign.

Godkänt dokument Maja Dahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Kungsgatan vid korsningen med Sveavägen. Brunkebergsåsen bröts igenom på 1920-talet och Stockholms nya kommersiella centrum växte fram längs Kungsgatan.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Typologi

Stenstaden

Karaktär och kvaliteter

Stenstaden har formats av 1870-talets byggnadsstadgor och byggnadsförordningar som bland annat lade fast ett givet förhållande mellan hushöjd och gatubredd, vanligen med fem våningar mot breda gator och fyra våningar mot smala gator. Bebyggelse från 1920- och 1930-talen har ofta ytterligare en våning men håller liknande takfotshöjd. I stenstaden finns inslag av sentida bebyggelse. Den tillagda bebyggelsen håller i de allra flesta fall samma skala som stenstadsbebyggelsen i övrigt vilket innebär att de upplevs som integrerade. Bostadshus har ibland ersatts med kontorshus och i vissa fall har även två eller fler fastigheter slagits ihop för att ge plats för en större byggnad. Kvarterets takfotshöjd har dock följts. För att behålla karaktären av den klassiska stenstaden i City behöver bebyggelsen från tiden före 1930 bevaras.

Den klassiska stenstaden rymmer många olika funktioner, vilket gör den levande och attraktiv för människor att bo och verka i. De enskilda byggnaderna kan ha väsentlig betydelse som del av stadsbildens helhet, oberoende av vilket kulturvärde de har som enskilda objekt.

Den klassiska stenstaden har en tydlig arkitektonisk grammatik med uppdelning av gatufasaden i sockelvåning och huvudfasad samt ofta markerad takfot och ibland attikavåning. Denna grammatik tillsammans med den småskaliga fastighetsindelningen ger gaturummen en variation inom tydliga ramar, vilket är önskvärt även vid nya tillskott i City.

Kungsgatan mellan Drottninggatan och Stureplan, Birger Jarlsgatan, Nybroplan

Sveavägen fram till Konserthuset skapades genom en breddning av Stora Badstugatan under 1900-talets första decennier. Korsningen

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Kungsgatan-Sveavägen fungerade tidigt som symbol för Stockholms framväxt till storstad. Kungsgatan öster om Sveavägen kantas av affärs- och kontorshus uppförda på 1920-talet i enhetlig byggnadshöjd om sex våningar. Centrumhuset, i korsningen Sveavägen-Kungsgatan, och Thulehuset på Sveavägen 42–46 är utpräglade kontorshus med rationell funktionsplanering.

Östra delen av Kungsgatan och Birger Jarlsgatan söderut är tillsammans med Hamngatan väletablerade kommersiella gator och värdekärnor i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Funktionen som affärsgator är viktig att bevara.

Södra Klara och Jakob, Södra Drottninggatan

Rutnätsplanen i Södra Klara och Jakob lades ut på 1600-talet då även Gustav Adolfs torg fick sin nuvarande form. Rester av ett medeltida gatunät samt byggnader från 1600- och 1700-talen utgör fortfarande ett inslag i bebyggelsen. I de flesta fall är de dock ombyggda under 1800-talet. Kvarteren präglas tydligt av påkostade bank- och kontorsbyggnader i fyra–fem våningar uppförda strax efter sekelskiftet 1900. Bebyggelsen håller en sammanhållen skala i fronten mot vattnet.

Norra Klara

De äldsta byggnaderna i Norra Klara är från 1700-talet och början av 1800-talet. Huvuddelen av bebyggelsen är dock uppförd under andra hälften av 1800-talet med inslag av jugendhus från början av 1900-talet. Värdebärande karaktärsdrag är de småskaliga fastigheterna och de smala gaturummen med bebyggelse i 3–4 våningar. Norra Klara mellan Kungsgatan och Bryggargatan är en för många okänd pärla i City. Området har en attraktiv blandning av butiker, verksamheter och bostäder. Med sin äldre och småskaliga bebyggelse har området en stor potential att vara en lugnare del av City, men med ett utbud av butiker, caféer och restauranger. Området är känsligt för förändring av byggnadsvolymer och fastighetsstruktur.

Blasieholmen

Bebyggelsen på Blasieholmen är blandad, större delen utgörs av byggnader från 1800-talet. Kvar från 1600-talet är bland annat Bååtska palatset, Utrikesministerhotellet och delar av Fersenska palatset. Inom området finns även väl anpassad bebyggelse från 1970- och 1980-talen. Mot Norrström ligger monumentala byggnader som Grand Hôtel och Nationalmuseum.

Gator, torg och parker

Gustav Adolfs torg ligger idag lite vid sidan om de viktiga gångstråken i City. Platsen har sedan länge varit en trafikal knutpunkt mellan Gamla stan och nedre Norrmalm. Torgets relation till slottet, Norrbro, Operan och Arvfurstens palats vittnar om platsens en gång stora betydelse. Gustav Adolfs torg hänger funktionsmässigt ihop med Norrbro, Strömgatan, Malmtorgsgatan

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

och Fredsgatan. Malmtorgsgatan kopplar ihop Brunkebergstorg med Gustav Adolfs torg och kajstråket.

Kungsträdgården är stadens äldsta park och har genom århundranden växlat funktion. Från slutet av 1700-talet har parken varit tillgänglig för allmänheten. Kungsträdgårdens norra del är utformad för evenemang och är till större delen hårdgjord, medan den södra delen har parkkaraktär med planteringar och gräsytor.

Norra Bantorget var ursprungligen en del av en park från Drottninggatan ner till vattnet. När järnvägen byggdes anlades en station här, därav namnet. Stationen lades ner när sammanbindningsbanan öppnades på 1870-talet. Norra Bantorget fungerar som en nod som fördelar trafiken mellan City och Vasastaden. Vid Norra Bantorget och västra delen av Olof Palmes gata huserar flera fackföreningar och Norra Bantorget är av hävd folkrörelsens och de politiska manifestationernas plats. Mellan 2005 och 2009 uppfördes nya byggnader mot spårområdet och längs Torsgatans västra sida. I samband med det skapades den park som idag till stor del utgör Norra Bantorget.

Kajstråket Klara Mälarstrand – Strömkajen

Kajstråket från Klara Mälarstrand till Strömkajen är ett i hög grad underutnyttjat offentligt rum i bästa solläge och med fantastisk utsikt över Mälaren, Gamla stan och Norrström. Vid Klara Mälarstrand angör båtarna som går in i Mälaren och på andra sidan Stadshusbron ligger Stadshuset. Denna del av stråket är mycket bullerstörd av järnvägen och Centralbron som båda går över kajen och Klarastrandsleden. Förbi Rosenbad är endast gång- och cykeltrafik tillåten. Längs Strömgatan är trottoarerna smala och lockar inte till flanering. Strömkajen rustades upp på 2010-talet och kompletterades med paviljonger med service av olika slag. Strömkajen är nu ett utflyktsmål i sig.

Värdebärande karaktärsdrag

- Stadsplanestruktur med ett givet förhållande mellan hushöjd och gatubredd.
- Kvartersindelning som bygger vidare på den rätvinkliga 1600-talsstrukturen.
- Platser med träd så som esplanader, torg och parker. Breda trädkantade esplanader och platser samt bergsparker.
- Enhetlig höjdskala och en småskalig fastighetsindelning med sammanbyggda fasader i gatuliv och kringbyggda gårdar.
- En tät integration mellan bostäder och verksamheter.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

- Gatufasadernas tydliga uppdelning i sockelvåning och huvudfasad, oftast med markerad takfot och ibland med attikavåning, samt enklare gårdsfasader.

- Sluttande tak, oftast plåttäckta, med en lutning på upp till 45 graders från fasaden som ger ett karaktäristiskt taklandskap.

- Välutformade byggnadsdetaljer.

Strömkajens attraktivitet har ökat med de nya paviljongerna som ger möjlighet att sitta ner en stund i solen.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

VÄGLEDNING – STENSTADEN

- Ta stöd i kunskap om stadens fasadgrammatik, där tak, sockel och fasad är tydligt urskiljbara när nya tillägg föreslås. Det ger förutsättning för samtida arkitektur i samklang med den befintliga. Beakta särskilt betydelsen av stenstadens takfall.

- Stenstadens skala ska vara utgångspunkt vid såväl nybyggnad som ombyggnad. Detta gäller såväl byggnadsvolymer som gatuproportioner från olika tider. Även material och kulör bör bevaras och användas som utgångspunkt.

- I stenstaden görs ofta förändringar av bebyggelsen inom gällande detaljplan. Vid äldre detaljplaner med begränsad mängd bestämmelser tillämpas PBL:s formuleringar om varsamhet i hög grad.

- Samtida arkitektur kan prövas, då med högt ställda arkitektoniska krav och med stöd av kunskap om kulturmiljöns förutsättningar.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Sergels torg sett
från nya trappan vid
Malmskillnadsgatan.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Det moderna City

Karaktär och kvaliteter

Det moderna City avser både den modernistiska delen från 1950–1970-talen, de postmoderna byggnaderna och västra City där detaljplanearbete för Centralstationen pågår. Modernismens byggnader finns framförallt i det modernistiska City men även insprängt i stenstaden. I det modernistiska City är byggnadsvolymerna ofta stora med ett långsträckt horisontellt uttryck. I stenstaden är volymerna mer anpassade till stenstadens skala även om relativt stora byggnader finns även här. Gemensamt är att byggnaderna förhåller sig till stenstadens takfotshöjd. I det modernistiska City är flera av byggnaderna idag om- och påbyggda.

Efterkrigstidens idealism och framtidstro, där storskalighet och funktionsseparering var planeringsideal, skapade många av dagens utmaningar. Många gator breddades och fastigheter slogs ihop till större enheter. För att få fram tunnelbanan och den nya stadens logistik under marknivå krävdes djupa schakt. Omvandlingen innebar att dessa delar av City upphörde som boendemiljö. Resultatet av moderniseringen motsvarar inte de förväntningar på livskvalitet som präglar Stockholm i övrigt. Det finns fina enskilda exempel på modernismen som Sergels torg, Hötorgscity och Kulturhuset.

Den modernistiska strukturen innebär en tydlig avvikelse från den äldre småskaliga strukturen. Bebyggelsens höjder ansluter däremot i huvudsak till omgivande bebyggelsehöjder. Enskilda byggnader eller grupper av byggnader höjer sig över den enhetliga lägre bebyggelseskalan.

Med sitt centrala läge är det modernistiska City tydligt urskiljbart i de långa vyerna över vattenrummen. Förändringar i höjdskalan påverkar ett stort omland. Några av det modernistiska Citys helhetsmiljöer är värdekärnor i riksintresset på grund av sin sällsynt konsekvent utförda modernistiska stadsplanering. Det gäller Hötorgscity, Sergels torg och Hamngatan. Även utanför värdekärnorna finns exempel på högklassig modernistisk arkitektur, t.ex. Riksbanken vid Brunkebergstorg.

Redan i slutet av 1980-talet påbörjades en förnyelse av City, nu med människan och stadslivet i fokus. Under 2010-talet har förändringarna skett i allt snabbare takt. De stora fastigheterna som blev resultatet av Norrmalmsregleringen har nått en ålder där förnyelse av fastigheternas tekniska lösningar behövs. Utvecklingen har i många fall inneburit att gaturummen berikats med publika levande bottenvåningar att fler bostäder har tillkommit och att nya rörelsemönster har etablerats.

Det senaste decenniet har många byggnader i det modernistiska City byggts om och/eller byggts på. Byggnadernas karaktäristiska raka avslut mot himlen har förändrats och blivit mer varierat. Höjningarna av de stora volymerna påverkar läsbarheten i taklandskapet då karaktäristiska landmärken, som Hötorgshusen, döljs eller tappar sin funktion som accent i en

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

höjdmässigt homogen bebyggelse. Då fastigheterna ofta är mycket stora har konsekvenserna av detta blivit en förändring av stadens siluett i dessa kvarter. Viktiga offentliga rum som torg, gator och parker samt känsliga siktlinjer har påverkats. Kontrasten mellan accenter och bebyggelsemassan i övrigt har minskat. Ytterligare förändringar måste noga utredas så att konsekvenserna tydliggörs.

Sergels torg, Hötorgscity, Klarabergsgatan, Benny Fredrikssons torg, södra delen av Sveavägen

Sergels torg och Hötorgscity är Citys hjärta. Sergels torg är sannolikt Sveriges mest kända torg. Många folkliga manifestationer har genomförts här och torget har därför fått en särställning i Sveriges moderna historia. Sergels torg har höga kulturhistoriska värden som representerar modernismens omdaningar i City. Hötorgscity var inledningen till den stora omdaningen av nedre Norrmalm. Området illustrerar tidens framtidstro och teknikoptimism. De fem höghusen står på terrasser som tillsammans med takterrasserna på låghusen väster om Sergelgatan var tänkta som ”lunchparker”. Takterrasserna har sedan många år hållits stängda men under senare tid har Hötorgsterrassen, som ligger mellan höghus 1 och 2 närmast Hötorget, sommartid öppnats under dagtid. Låghusen väster om Sergelgatan har förändrats genom om- och påbyggnader vilket har fått till följd att gatan har tappat något av den ursprungliga horisontaliteten.

Bebyggelsen längs Klarabergsgatan är i stort sett oförändrad sedan den kom till på 1950- och 1960-talen. Trots att de olika byggnaderna har individuella uttryck så kan gatan läsas som en sammanhängande miljö. Hotell Continental från början av 1960-talet ersattes på 2010-talet av en ny byggnad. Bebyggelsen i övrigt består av storskaliga kontors- och affärshus med långsidorna vända mot gatan. Fasaderna är utförda i påkostade material som tegel och marmor. Samtliga byggnader har servicefunktioner i bottenvåningen. Klarabergsgatan är en av de få helhetsmiljöer från modernismen som är i huvudsak intakt. Den tydliga horisontaliteten i bebyggelsen är tydligt avläsbar.

Benny Fredrikssons torg är länken mellan Hötorgscity, Sergels torg och Brunkebergstorg. Torget ligger lite i skymundan och är trots sitt läge inte ett tydligt stråk mot Brunkebergstorg. Torget är präglat av att den omgivande bebyggelsen i huvudsak visar sina baksidor mot torget.

Sveavägen söder om korsningen med Kungsgatan domineras av upp- och nedfart till Klaratunneln. Gaturummet är brett och tunnelmynningen en stor betongkonstruktion mitt i gatan. Gaturummet är mycket bullerstört. Den östra trottoaren är mer attraktiv än den västra. På östra sidan finns en rad butiker i bottenvåningen medan den västra upplevs som en baksida till Sergelgatan. Bebyggelsen på östra sidan av Sveavägen hade tidigare terrasser med de högre delarna tydligt indragna från gaturummet. Detta skapade ett horisontellt uttryck som i stort sett försvann när terrasserna byggdes på.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Mäster Samuelsgatan, Malmskillnadsgatan

Mäster Samuelsgatan från Vasagatan till Norrlandsgatan präglas av dess funktion som angöringsgata. Från Mäster Samuelsgatan nås flera p-garage och far samt i östra delen Klaratunneln. Mäster Samuelsgatan var ursprungligen tänkt att fortsätta på bro över Birger Jarlsgatan och kopplas till Humlegårdsgatan med syfte att förbinda Citys östra del med nedre Norrmalm. Infarterna till p-garage och far samt Klaratunnelns mynning ger gatans sydvästra och nordöstra del en trafikprägel som gör gatan mindre intressant som fotgängarstråk även om många människor går här.

Malmskillnadsgatan har i delen genom City präglats av sin trafikfunktion. I och med upprustningen av Brunkebergstorg och pågående ombyggnaden av kvarteret Hästskon integreras gatan på ett bättre sätt i systemet av attraktiva gator för gång- och cykeltrafik.

Klara kyrkogård

Klara kyrka är en av stadens äldsta kyrkor och byggdes 1577–1590. Kyrkan är sedan dess ombyggd flera gånger. Kyrkogårdens norra och södra sida kantas av gravkapell och det västra bostadshuset i kvarteren Klockaren och Klockstället. Husen är från 1763 respektive 1649 och ombyggda flera gånger. Kyrkan och kyrkogården ligger högre än omgivande gator och det tillsammans med att kyrkogården är kringbyggd på tre sidor gör att den inte kopplar till naturliga rörelsestråk utan ligger tillbakadragen och lite dold från omgivningen. Det gör att platsen upplevs som otrygg. Platsen är annars en stilla och rofylld plats mitt i en i övrigt livlig del av City. Kyrkogården med sina gräsmattor och stora träd tillför grönska i en del av City som annars i stort sett saknar växtlighet. Svenska kyrkans sociala verksamhet på platsen fyller en viktig samhällsfunktion.

Centralstationsområdet / Västra City

Centralstationen och bangårdsområdet har stor betydelse för förståelsen av järnvägen som drivande kraft i stadsutvecklingen. Från mitten av 1850-talet byggdes stambanorna i Sverige ut. I Stockholm slutade till en början stambanorna vid säckstationer vid Norra Bantorget och Medborgarplatsen. Sammanbindningsbanan mellan dessa säckstationer öppnades 1871. Järnvägsområdet kring Centralstationen är delvis byggt på utfylld mark. Blekholmen strax norr om Centralstationen var tidigare en ö i Klara sjö.

Utbyggnaden av järnvägen var en viktig del i Sveriges industrialisering. I närheten av Centralstationen etablerades verksamheter med koppling till kommunikation som post, tryckerier, tidningar och hotell. En ny huvudgata, Vasagatan, skapades genom breddning och förlängning söderut av en äldre gata. En ny bro, Vasabron, byggdes till Gamla stan och intill norra landfästet uppfördes Sveriges första moderna affärs- och kontorshus Centralpalatset.

På 1980-talet överdäckades delar av spårområdet. Övre hallen på Centralstationen, Cityterminalen och ett kördäck till den nu rivna postterminalen tillkom på överdäckningen. På senare år har ytterligare kontorshus och hotell tillkommit i området, som Waterfront Building och Kungsbrohuset.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

På 1990-talet byggdes bostäder och kontor på Blekholmsterrassen och området kring Klara sjö mellan Klarabergsviadukten och Kungsbron fick därmed bostäder på båda sidor. Bostadsbebyggelsen på Blekholmsterrassen har en postmodernistisk karaktär och knyter i sin färgsättning an till funkisbebyggelsen på Kungsholmssidan.

Inom området finns kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Centralstationen och Expeditionshuset vid Lilla Bantorget är statliga byggnadsminnen.

Tegelbacken, Järnvägsparken, Klara Västra Kyrkogata och Rödbodgatan

Tegelbacken är ett stort och trafikstört område med låga vistelsevärden. Platsen har varit en trafiknod sedan sammanbindningsbanan, Centralstationen och Vasabron byggdes i slutet av 1800-talet. Söder om Centralstationen anlades en park, Järnvägsparken, som fanns kvar till mitten av 1940-talet då man påbörjade byggandet av en viadukt under spåren för att komma till rätta med de många stoppen i trafiken när tåg skulle passera. Parken är idag en stenlagd yta under ramper till och från Centralbron. Rödbodgatan präglas av nerfarten till Klarafaret och in- och utfarten till Klaratunneln. Klara Västra Kyrkogata går längs baksidan av stora kontorsfastigheter med slutna bottenvåningar.

Denna del av City är starkt präglad av trafiksystemen från 1960–1970-talen. Området har stor potential med sitt centrala läge intill vattnet.

Värdebärande karaktärsdrag

- Hötorgscity, Sergels torg och Klarabergsgatans genomplanerade och samkomponerade modernistiska helhet. Skulptural kontrast mellan vertikalt strävande höga skivhus och horisontellt betonade byggnader.

- Spel med byggnadsvolymer. Brunkebergsåsen förtydligas och omtolkas i bebyggelse och en i övrigt sammanhållen byggnadshöjd som bygger vidare på den klassiska stenstaden och kontrasterar mot Hötorgscitys höga skivhus.

- Högkvalitativa, storskaliga kommersiella och individuella byggnader i olika, ofta påkostade, material men med sammanhållen skala och lugna, mestadels släta och repetitiva fasader. Färgskalan är ofta kylig, med en blandning av ljusa och mörka kulörer.

- Anpassade lägre byggnadsvolymer närmast Kungsträdgården. Arkitektur med horisontell betoning från framförallt 1960- och 1970-talen.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

VÄGLEDNING – DET MODERNA CITY

- Påverkan på stadens siluett och riksintresset ska alltid beaktas utifrån alla skalor vid nyutveckling och förändring av både enskilda byggnader och hela kvarter.

- Samtida arkitektur kan prövas, då med högt ställda arkitektoniska krav och med stöd av kunskap om kulturmiljöns förutsättningar.

- Sergels torg och Hötorgscity är värdekärnor i riksintresset. Klarabergsgatan är en i stor sett oförändrad helhetsmiljö från 1950–1960-talen. Utveckling ska ske med utgångspunkt från den konsekventa modernistiska utformningen. Horisontaliteten och den sammanhållna byggnadshöjden som bygger vidare på den klassiska stenstaden är ett värdebärande karaktärsdrag som ska tillvaratas.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Berzelii park är en av Stockholms äldsta parker. Parken är anlagd med det uttalade syftet att förbättra stadens trevnad. Foto: Anne Lintala

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Offentliga rum

Gator, torg och parker

Stockholm har en lång tradition av välgestaltade gator, torg, parker och stråk från olika tidsperioder och med olika arkitektoniska uttryck. Stadsplanemönstret präglas av topografi, kvarterens form, bebyggelsens höjd, gatornas bredd och ett pärlband av platser. Äldre byggnadsordningar, som hade en annan funktion än dagens, har reglerat husens placering och gestaltning mot gator och platser. Stadens gator har förändrats allteftersom färdmedlen förändrats. Stadens historia vittnar även om tidsperioder med omfattande rivningar av bebyggelse för att skapa en ny gatustruktur.

Gatunätet på malmarna lades till stor del ut redan på 1600- och 1700-talen med strikta rutnätsplaner. I City ligger i hög grad strukturen från 1600-talets rutnätsstad kvar. Några av gaturummen, till exempel Drottninggatan, har kvar både sin sträckning och bredd från denna tid. Under Norrmalmsregleringen behölls i stort gatustrukturen, men flera av gatorna breddades för att hantera den ökade bilismen. Stadsplaneidealen från 1600- och 1800-talen kan fortfarande avläsas genom de karaktäristiska kvartersbildningarna och kyrkornas framskjutna position i stadslandskapet. Även moderna förändringar som järnvägens intåg och 1950- och 1960-talens omdaningar av nedre Norrmalm har satt sin prägel på City.

Vattnet är en av Citys främsta kvaliteter. Kajer och stråk ska fortsätta att utvecklas i samspel med hamnverksamheten.

Torgen i City har olika funktioner, flera med lång historia. Gustav Adolfs torg, Hötorget, Norrmalmstorg och Östermalmstorg har alla flera hundra år på nacken. Brunkebergstorg tillkom i början av 1800-talet när man schaktade den höga del av Brunkebergsåsen som tidigare hindrat bebyggelse. Norra Bantorget tillkom i samband med att järnvägen byggdes under senare hälften av 1800-talet och Sergels torg vid Norrmalmsregleringen under 1950–1970-talen. Gustav Adolfs torg ingår i ensemblen av maktens byggnader kring Norrström. På planen för slottsområdet som Nicodemus Tessin d.y. tog

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Teckenförklaring

- Befintliga träd
- Gata som kan utredas för trädplantering

Kartan kan komma att uppdateras

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

fram finns en kunglig begravningskyrka vid torget i Norrbros axel inritad. Hötorget, Norrmalmstorg och Östermalmstorg har alla en bakgrund som handelstorg. Brunkebergstorg har sedan det skapades på 1800-talet kantats av flera hotell och bostäder. Norra Bantorget har också varit ett torg med torghandel, men av senare datum. Sergels torg har ända sedan det byggdes varit en plats för folkliga manifestationer, en roll som Gustav Adolfs torg hade på 1700-talet. Utöver de egentliga torgen finns flera platsbildningar i City. Större öppna platser i City är Centralplan, Tegelbacken, Stureplan och Strömkajen.

Parkerna i City ligger som öar, inordnade i rutnätsstrukturen. De är lätta att hitta, öppna och inbjudande. Kungsträdgården är stadens äldsta park. Den har funnits som trädgård sedan 1400-talet och blev offentlig park för alla 1797. Berzelii park anlades i mitten av 1800-talet för att komma till rätta med en osund del av staden. Platsen var tidigare en stinkande träskmark som kallades Packaretorgsviken eller Katthavet. Tegnérlunden är en av stadens bergsparker som skapades i slutet av 1800-talet. Parken var tidigare ett av stadens kvarnberg där de två barnhuskvarnarna stod. Fler gröna platser i City är Klara, Adolf Fredriks och Johannes kyrkogårdar och parktorget Norra Bantorget. Några av de större gatorna i City, som Sveavägen, Hamngatan, Birger Jarlsgatan och östra delen av Kungsgatan är trädplanterade.

De offentliga rummen binder samman stadens olika delar och utgör en arena där människor kan mötas och utbyta idéer, köpa och sälja varor och tjänster och njuta av olika kulturevenemang. Det offentliga rummet används för politiska manifestationer, kultur och idrott. Stadens boende, arbetande och besökare ska känna sig välkomna, trygga och bekväma med att använda det offentliga rummet. Ett tillgängligt och användarvänligt offentligt rum är viktigt i ett demokratiskt samhälle. I City är det i de offentliga rummen som den stora utvecklingspotentialen finns. Här har de offentliga rummen inte bara en lokal funktion utan även en regional och ibland nationell funktion. I Stockholms stads **Strategi för offentliga rum** finns en handlingsplan med 17 aktiviteter som kan öka vistelsekvaliteter i stadens offentliga rum.

För att kunna skapa ett rikt stadsliv är det viktigt att det offentliga livet sker på gatunivå på platser öppna för allmänheten. Trottoarer behöver vara tillräckligt breda för att människor ska kunna gå obehindrat. Takterrasser och invändiga passager som görs tillgängliga för allmänheten kan vara ett komplement, men kan inte ersätta ett väl fungerande offentligt rum. Alla förändringar i den bebyggda miljön i cityområdet ska bidra till ett bättre och mer högkvalitativt offentligt rum.

Stadens grönska är en viktig tillgång som kan utvecklas både på kvartersmark och i det offentliga rummet. Platsernas karaktär utvecklas genom val av träd och växter. Grönstrukturen är en del av de urbana ekosystemtjänsterna och har stor betydelse för lokalklimatet i City.

Grönska i stadsmiljö består inte bara av gatuträd och parkernas planteringar utan kan också återfinnas på gröna tak, gårdar och fasader. Både

Motstående sida:

Över: Offentliga platser i City.

Under Grönstruktur med möjliga kompletteringar av trädplanterade gator.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Nybroplan.

Motstående sida:

Citys front mot vattnet behöver fortsätta att utvecklas liksom stråken ned till vattnet.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

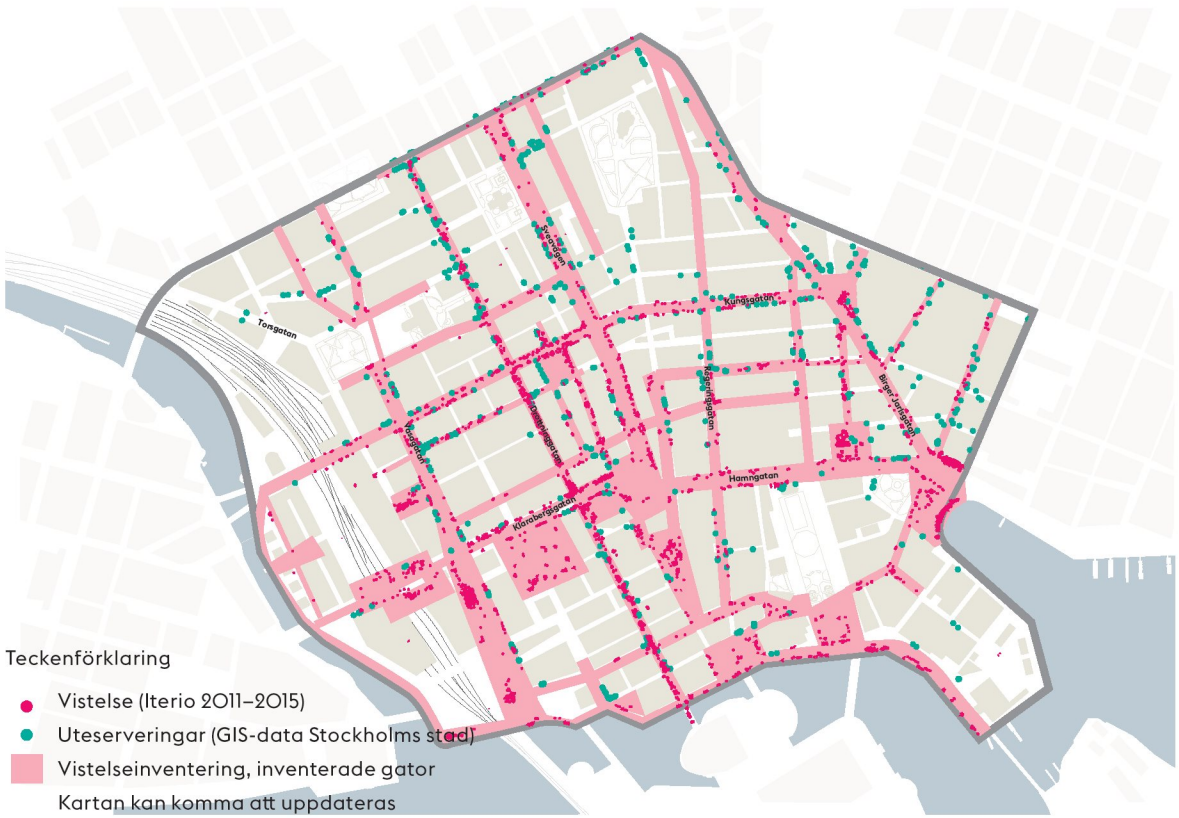
ny- och ombyggnadsprojekt bör arbeta för att öka andelen växtlighet. Stockholms stad har tagit fram riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden, **Grönare Stockholm**.

Många träd i City har svåra livsbetingelser och därför eftersträvas förbättringar genom renovering av växtbäddar. Utöver detta kompletteras det med nya träd och planteringar för att skapa en mer sammanhållen grönstruktur. När jordmånen är begränsad kan upphöjda planteringsbäddar byggas. En variation av olika arter inom staden eftersträvas för ökad biologisk mångfald och minskad sårbarhet för sjukdomar.

Konst i det offentliga rummet bidrar till identitetsskapande och orienterbarhet. Konsten kan även inbjuda till att fysiskt ta den i anspråk t.ex. genom lek eller beröring. Konsten bidrar till berättelsen om platsen och lockar till tolkningar och reflektioner.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Vistelse och stråk

En vistelseinventering av gator och torg i City visar ett antal platser där vistelseintensiteten är särskilt hög. En vistelseplats är en plats där fotgängare stannar upp och tillbringar tid med att vänta, sitta ner, äta eller vila. Inventeringen visar bland annat på platser som idag har en låg arkitektonisk kvalitet men där många människor vistas av andra skäl. Ett exempel är Centralplan framför Centralstationens huvudentré, en plats som skulle behöva omhändertas på ett bättre sätt. Andra platser som kunde vara attraktiva för vistelse har en låg nivå, till exempel det sydvända kajstråket från Tegelbacken via Strömgatan till Strömkajen. Särskilt sträckan mellan Gustav Adolfs torg och Strömkajen har potential att utvecklas till ett attraktivt stråk genom bredare gångytor.

Vattnet, kajerna och de många små parkerna i City är områdets stora styrkor utifrån ett besöksperspektiv. En fortsatt satsning på utveckling av Citys kajer och stråken ner till vattnet är en viktig del av arbetet med att stärka Citys attraktivitet.

I det offentliga rummet finns det stora möjligheter att skapa nya andningshål och attraktioner som underlättar för barn, föräldrar och ungdomar. Det kan handla om nya lekplatser, lekvänliga konstverk eller en utformning av gatumöbler som inspirerar till lek, men även evenemang och tillfälliga aktiviteter för yngre. Lekplatserna i City är få och har speciella förutsättningar med hårt slitage och ibland oönskad användning. Idag finns lekplatser inom City i Tegnérlunden och intill Johannes kyrkogård. I Kungsträdgården finns två lekskulpturer. Det är positivt för upplevelsen av de offentliga rummen att de kan förändras över tid så att de bjuder besökaren på sådant som känns relevant och spännande.

Gatan spelar en roll både för rörelse och vistelse. I City ligger gatustrukturen fast, men möjligheter finns att se över fördelningen av utrymme för rörelse och vistelse, i linje med **Framkomlighetsstrategins** prioritering av trafikslag. Viktiga stråk för fotgängare är Klarabergsgatan-Hamngatan, Kungsgatan, Drottninggatan och Sveavägen.

Topografin i City präglas till stor del av höjdskillnader, både naturgivna och byggda. Höjdskillnaderna har hanterats på olika sätt. Ofta finns förbindande trappor, men de är ibland dolda och otrygga. Korsande stråk på olika nivåer är ofta dåligt kopplade till varandra och höjdskillnaderna utgör ibland barriärer i staden. Nya, mer inbjudande kopplingar och nya passager kan aktivera stråk som i dag är dåligt utnyttjade.

Genom att stärka platsers karaktär och särdrag kan man underlätta orienteringen och den rumsliga mångfalden i staden och därmed skapa intresse för fler områden i City. Det kan gälla såväl gestaltning av det offentliga rummet som användning av bebyggelsen.

Flera viktiga infrastrukturprojekt påverkar resmönstren och bidrar till att vissa stråk och platser i City får ökad betydelse och ett större flöde av människor.

Motstående sida:

Överst visas vistelseinventering av gator och torg. Rosa prickar indikerar hög vistelseintensitet.

Under visas befintliga och möjliga nya stråk i City.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Hamngatan vid Berzelii park. Här samsas alla trafikantslag men utrymmet för gående och cyklister är knapp.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Citybanans nya pendeltågsstation har en av uppgångarna direkt mot Vasaplan. Förändringar i rörelsemönstren har ännu inte undersökts men den nya uppgången kan innebära att fler fotgängare rör sig längs Vasagatan och vidare genom Norra Klara mot Drottninggatan. I Sverigeförhandlingen beslutades att Roslagsbanan ska förlängas till City. Hur kopplingen till befintliga uppgångar från tunnelbanan och Citybanan kommer att se ut är inte klart.

Utbyggnaden av tunnelbanans blå linje mot Nacka och Hagsätra kommer att öka betydelsen av Kungsträdgårdens tunnelbanestation. Från att ha varit en underordnad ändhållplats med relativt få resenärer kan den bli en viktig station för resande till City söderifrån med målpunkter i området runt Kungsträdgården.

Spårväg City är utbyggd till T-centralen. En eventuell framtida utbyggnad av spårväg City bedöms ha stor betydelse för rörelsemönstren i City.

Längs Klara sjö och Barnhusviken kan vid en utbyggnad av Västra City ett sammanbindande gång- och cykelstråk skapas som förbinder Tegelbacken med Karlberg/Solna. Även nya kopplingar mot Kungsholmen och Vasastaden är möjliga för att knyta ihop de olika stråken och stadsdelarna.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Väl upplysta gaturum med verksamheter i bottenvåningen bidrar till att skapa trygghet.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Trygghet

För att människor ska kunna delta i samhället på egna villkor är det viktigt att de känner sig trygga. I stadsplaneringen skapas miljöer som ska fungera för alla som ska använda dem. I en väl fungerande byggd miljö är människor bekväma med att dröja sig kvar på offentliga platser och bidrar på så sätt till en naturlig övervakning som skapar en grundtrygghet. När många människor vistas ute i det offentliga rummet under olika tider på dygnet och många ögon och öron ser och hör vad som händer, ökar den upplevda tryggheten och minskar antalet brott.

På Boverkets hemsida finns beskrivet olika aspekter på trygghet i planeringen. Begreppet trygghet finns inte i plan- och bygglagen (PBL) men portalparagrafen har i många fall bäring på frågor kring trygghet och brottsförebyggande åtgärder. Det finns samband mellan fysisk miljö, brottslighet och otrygghet, men kunskapen om dessa samband är inte tillräcklig för att det ska gå att härleda brottslighet till en viss typ av miljöer. Att enbart förändra den fysiska miljön räcker sällan. Det brottsförebyggande arbetet kräver samarbete mellan flera olika parter, myndigheter och organisationer.

Samhällsplanering innebär att göra avvägningar mellan olika intressen. Att hitta rätt balans mellan olika intressen är en stor utmaning. En fysisk planering som tillåter funktionsblandning där olika delar av vardagslivet kan vävas samman ger förutsättningar för samspel och möten mellan människor.

I Stockholms stads budget har stadsbyggnadsnämnden fått i uppdrag att fortsätta verka för att city utvecklas till en mer grönskande, levande och trygg stads- och gatumiljö dygnet runt, exempelvis genom fler bostäder eller mer nattliv i områden som domineras av kontorsytor. Andelen bostäder i City ska öka där det är förenligt med ett väl fungerande näringsliv och ett attraktivt nattliv.

För att kunna verka för dessa mål är samverkan i olika former en förutsättning. Samverkan kan ske i olika forum, beroende på syfte. Stockholms stad deltar i platssamverkan vid Sergels Torg och i City i samverkan. Platssamverkan är ett viktigt verktyg som Stockholms stad använder. Genom platssamverkan, där stadsdelsnämnden har en samordnande funktion, skapas förutsättningar för olika aktörer att bidra till gemensamma mål om bland annat ökad trygghet och attraktivitet, med utgångspunkt i den konkreta platsen. På så sätt kan helheten bli större än delarna.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

1. Andel (%) som känner oro för att bli utsatt för brott av något slag i sitt bostadsområde

Klara	Norrmalm	Staden
11% (23%)	5% (7%)	7% (8%)

2. Andel (%) som känner sig mycket otrygga när de går ut ensamma en kväll i sitt bostadsområde, alternativt avstår från att gå ut sent

Klara	Norrmalm	Staden
9% (18%)	5% (6%)	10% (10%)

3. Andel (%) som ibland känner sig orolig för att vistas på platser i sitt bostadshus eller dess närhet, på grund av risken för att utsättas för brott

Klara	Norrmalm	Staden
45% (60%)	18% (21%)	21% (25%)

4. Andel (%) som upplever att det finns problem med mörka områden och dålig belysning

Klara	Norrmalm	Staden
18% (27%)	9% (9%)	15% (18%)

5. Andel (%) som upplever att narkotikamissbrukare på offentliga platser i stor utsträckning stör ordningen i området där de bor

Klara	Norrmalm	Staden
31% (45%)	6% (5%)	8% (9%)

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

I sitt arbete för att stödja en återstart för Stockholm när pandemirestriktionerna lättar pekar Stockholms stad ut City som ett av tre områden som ska prioriteras. För att nå målet för återstart av Stockholm har initativ tagits för samverkan, kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Deltar gör stadens berörda nämnder och styrelser, fastighetsägare, intresse- och samverkansorganisationer, verksamhetsutövare och liknande. Samverkan rör allt från analyser av långsiktig utveckling till konkret aktivering av platser och utveckling av stadsmiljön. Arbetet utgår från att City ska utvecklas och vara en plats med ett levande stadsliv där internationella företag etablerar sig samtidigt som befintliga kvaliteter och funktioner utvecklas.

Sergels torg är en av Stockholms mest ikoniska platser. Det är känt som en plats där folk samlas till manifestationer och för att ge uttryck för sina åsikter. Här uttrycker människor både glädje och sorg. Platsen är även känd som en öppen drogscen med både öppen försäljning och bruk av narkotika. Platsen är en riskmiljö för ungdomar, både på grund av narkotikaförsäljningen och det aggressiva klimatet. Det goda kommunikationsläget gör att det är lätt att ta sig till Sergels torg från hela Stockholmsområdet. År 2019 inledde stadsdelsförvaltningen tillsammans med Kulturhuset/Stadsteatern och trafikkontoret en dialog med fastighetsägarna runt Sergels torg för att upprätta ett samarbete dem emellan. De aktiviteter som genomfördes under sommaren 2019 var mycket uppskattade och ledde till en minskning av antalet anmälda brott på Sergels torg.

Som en del av arbetet kring trygghet används bland annat stadens trygghetsmätning. Frågor i trygghetsmätningen som är intressanta för planering i City är:

- Oro för brott av något slag i det egna bostadsområdet
- Känsla av otrygghet vid vistelse ute sent på kvällen i det egna bostadsområdet eller att människor avstår från att gå ut sent
- Känsla av trygghet/otrygghet i bostadsområdet
- Vilka platser som upplevs som mörka i stadens olika bostadsområden
- På vilka platser finns det narkotikamissbrukare som stör ordningen?

I tabellerna på motstående sida redovisas resultat från senaste trygghetsmätningen 2020 med siffror från 2017 inom parentes. Trygghetsmätningen redovisas på församlingsnivå. Klara motsvarar i princip City. I City ingår även Adolf Fredrik södra, Johannes södra och Jakob. Siffrorna visar att att otryggheten upplevs som större i stadsdelen Klara. En förklaring är att Klara domineras av arbetsplatser och att få personer bor här. Stora delar av Klara är ödsliga efter kontorstid.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Körsbärsträdens blomning i Kungsträdgården är en attraktion som samlar människor i alla åldrar från hela Stockholm. Foto: Anne Lintala

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Sedan maj 2016 bedrivs ett brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete kallat Vision Klara. Arbetet sker i bred samverkan mellan berörda förvaltningar inom Stockholms stad och lokala berörda aktörer. Metodiken utgår från ett helhetsperspektiv som innefattar brottsförebyggande arbete och fysiska åtgärder som bättre belysning och städning i de offentliga rummen.

Forskning från Lunds universitet visar att en plats rykte har betydelse för hur trygga vi känner oss på platsen och att olika platsers dåliga rykte inte alltid stämmer med faktisk brottslighet. Berättelsen kring en plats, platsens identitet, spelar roll för hur den upplevs. Platsens identitet handlar om dess historia, status, vilket rykte platsen har eller vilket rykte de som vistas där har. För att otrygga platser ska upplevas som trygga platser krävs åtgärder av flera slag. Att få ned brottsstatistiken på brottsutsatta platser är bara en del av trygghetsarbetet. För att platsen också ska upplevas som trygg behöver även berättelsen om platsen ändras. Arbetet med platsidentitet och med att göra om otrygga platser till trygga platser förutsätter samarbete mellan flera olika parter under lång tid. Genom att göra en socialt värdeskapande analys över City kan mål på lång och kort sikt formuleras. Dessa mål är basen för detaljplanearbetets sociala aspekter.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Fredsgatan vid Rosenbad.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Barnperspektivet

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. En inkorporering av barnkonventionen i svensk lag bidrar till att synliggöra barnets rättigheter. I barnkonventionen slås bland annat barns rätt till att delta i det kulturella och konstnärliga livet fast. Barns möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreations- och fritidsverksamhet ska tillgodoses.

I City är det ont om platser där barn kan röra sig fritt och leka. I Kungsträdgården finns öppna ytor möjliga för rörelselek, men de är inte dedikerade för lek utan ska delas med andra behov. Lekplatser finns i Tegnérlunden och vid Johannes kyrka. Det går att utveckla det offentliga rummet för att skapa andningshål och attraktioner för barn, ungdomar och deras föräldrar. I City, där de flesta platser redan är ianspråktagna, är det framförallt befintliga parker och torg som kan kompletteras med lekvänliga konstverk eller gatumöbler utformade för att inspirera till lek och också tåla lek. Flera av kulturinstitutionerna i City har verksamheter som är riktade till barn och ungdomar. Att evenemang och aktiviteter som arrangeras i de offentliga rummen också har plats för barn bidrar till att göra City mer barnvänligt.

Konsekvenser för barn ska belysas i detaljplanen även om ingen särskild barnkonsekvensanalys tas fram.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Birger Jarlsgatan, stadens äldsta affärsgata, byggdes efter kontinentalt mönster i slutet av 1800-talet.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Funktioner

City är Stockholms mest arbetsplatsintensiva stadsdel, vilket är viktigt att värna och utveckla. Efterfrågan på moderna och yteffektiva kontorslokaler med hög kollektiv tillgänglighet och ett rikt handels-, service- och kulturutbud är stor. Stadens planeringsinriktning är att skapa en bättre balans mellan Citys funktioner. Särskilt fokus riktas mot de delar som har ensidig användning av fastigheterna och slutna bottenvåningar. En funktionsblandning i City behöver anpassas då olika funktioner kan stå i konflikt med varandra, till exempel bostäder och nattliv/evenemang.

En funktionsblandad stad innebär goda förutsättningar för ett aktivt stadsliv hela dygnet, året runt. Det stora utbudet av varor, tjänster och kultur gör City till en attraktiv plats där många människor vill arbeta, bo och tillbringa sin fritid. City har på så sätt en stor konkurrensfördel i förhållande till mer renodlade arbetsplatsområden eller bostadsområden. I de delar av City som domineras av kontor, hotell och varuhus har få människor anledning att röra sig på kvällstid vilket bidrar till en otrygg gatumiljö.

Den modernistiska delen av City och regeringskvarteren har till stor del en låg funktionsblandning och här behövs ett mer varierat utbud. Inom regeringskvarteren är möjligheterna begränsade med hänsyn till kvarterens säkerhetsklassning som skyddsobjekt. Genom att förbättra utformningen av gaturummet kan karaktären förändras på ett positivt sätt utan att säkerheten inom regeringskvarteren påverkas.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Funktionsblandning i City idag med handelsstråk, restaurangstråk, bostäder och platser för evenemang. Kontor och arbetsplatser finns i hela Cityområdet.

Motstående sida:

Nytt bostadshus i hörnet Malmskillnadsgatan/Mäster Samuelsgatan.

.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Bostäder

Som en del i att öka funktionsblandningen i City planerar Stockholms stad för ett större inslag av bostäder. Bostäder bidrar till att levandegöra City under en större del av dygnet. Staden ser möjligheter i att både konvertera dagens bebyggelsebestånd och att planera nya bostäder vid en mer genomgripande förändring av ett kvarter eller enskild byggnad. Fortsatt planering för en ökad nattbefolkning i City är viktigt för ett levande City.

Bostäder kan bidra till att bygga lokal prägel genom att människor bor i grannskapet och kan ge underlag för exempelvis livsmedelsaffärer och annan service, något som till stora delar saknas i City. En ökad andel bostäder i City ökar även behovet av till exempel förskolor och lekplatser.

Vid gator med mycket trafik kan miljökvalitetsnormer för luft och riktvärden för buller begränsa möjligheterna att bygga bostäder. Ett pulserande cityliv med många restauranger, kulturhändelser och evenemang är en annan aspekt som ska beaktas vid planering av bostäder. Möjlighet för verksamheter och aktiviteter som kan vara störande i en boendemiljö måste fortsatt finnas kvar i City. I områden där det av olika anledningar inte är lämpligt att bygga bostäder kan man till exempel bygga hotell för att öka antalet människor som rör sig i området.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Drottninggatan lades ut redan på 1600-talet och har behållit sin ursprungliga bredd längs hela sin sträckning.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Näringsliv, arbetsplatser, handel och service

Norrmalm som helhet är en viktig nod för jobben i Stockholm, framförallt inom branscherna finans, information och kommunikation. En stor del av dessa företag ligger i City. Enligt stadens statistiska årsbok 2020 så domineras Cityområdet-Gamla stan av anställda inom företagstjänster, därefter följer information och kommunikation och på tredje plats handel. Av alla som arbetar i City och Gamla stan finns drygt hälften inom dessa tre branscher. Detta avspeglas i de senaste årens stora intresse för kontor i City. Till City söker sig företag som har betydelse, inte bara för Stockholm och Sverige, utan också för Norden och ibland Europa.

I en analys av branschstrukturen på Norrmalm baserad på statistik från 2010–2017 fann man att följande profilnäringar hade god tillväxt: Information och kommunikation, finans och försäkring, juridik, ekonomi, vetenskap, teknik, uthyrning, fastighetsservice, resetjänster, stödtjänster samt offentlig förvaltning. Analysen visar att Norrmalms specialisering i stor utsträckning kräver högutbildad arbetskraft. Analysen av branschstrukturen visar även att det finns profilnäringar med låg tillväxt där stadsplanering kan vara ett bra verktyg för att vända trenden. Sådana näringar är hotell- och restaurang samt kultur, nöje och fritid.

I City finns också ett antal företag som hyr ut lokaler för co-working med inriktning på olika branscher, bland annat för tekniska eller kreativa näringar. Här kan både nyetablerade bolag och små och stora företag mötas, samverka och utbyta idéer.

Detaljhandeln genomgår för närvarande en förändring. E-handeln växer på bekostnad av inköp i butik. Stora butiksytor blir mindre attraktiva, medan mindre ytor för showrooms och liknande blir mer intressanta. I planeringen måste höjd tas för förändringar inom kontor och handel.

Handels- och serviceutbudet i City är välutvecklat. Grundstrukturen utgörs av ett antal huvudgator: Kungsgatan och Klarabergsgatan, Hamngatan i öst-västlig riktning och Vasagatan, Drottninggatan, Sveavägen, Regeringsgatan och Birger Jarlsgatan i nord-sydlig riktning. I denna grundstruktur av huvudgator finns ett antal platser av stor betydelse, som Hötorget och Stureplan, men framförallt Sergels torg som är stadsdelens nav. Delar av Nybrogatan, Grev Turegatan, Mäster Samuelsgatan och Jakobsbergsgatan har omvandlats till gågator vilket gör dem till attraktiva stråk för fotgängare. Till detta välutvecklade system hör även ett antal viktiga målpunkter för handel och service i form av de stora varuhusen NK och Åhléns, samt stora gallerior som MOOD och Gallerian.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

City är en konkurrenskraftig handelsplats i regionen med ett brett utbud av handel, särskilt storskalig handel och specialsegment som till exempel mode. Däremot är utbudet betydligt mindre än vad man kan vänta sig när det gäller mer alternativa och smala segment. För att City ska vara fortsatt attraktivt måste innehållet kännas relevant. En del av attraktionskraften är bredden men den skulle behöva kompletteras med smalare segment, ″spetsar″.

Som stöd för handeln finns även vissa klusterbildningar, till exempel klustret av exklusivt mode kring södra delen av Birger Jarlsgatan och Biblioteksgatan. Klustren skulle kunna utökas och förstärkas. Citybanan och utbyggnaden av tunnelbanans blå linje väntas skapa nya rörelsemönster som kan öka potentialen för handel och service i anslutning till stationerna.

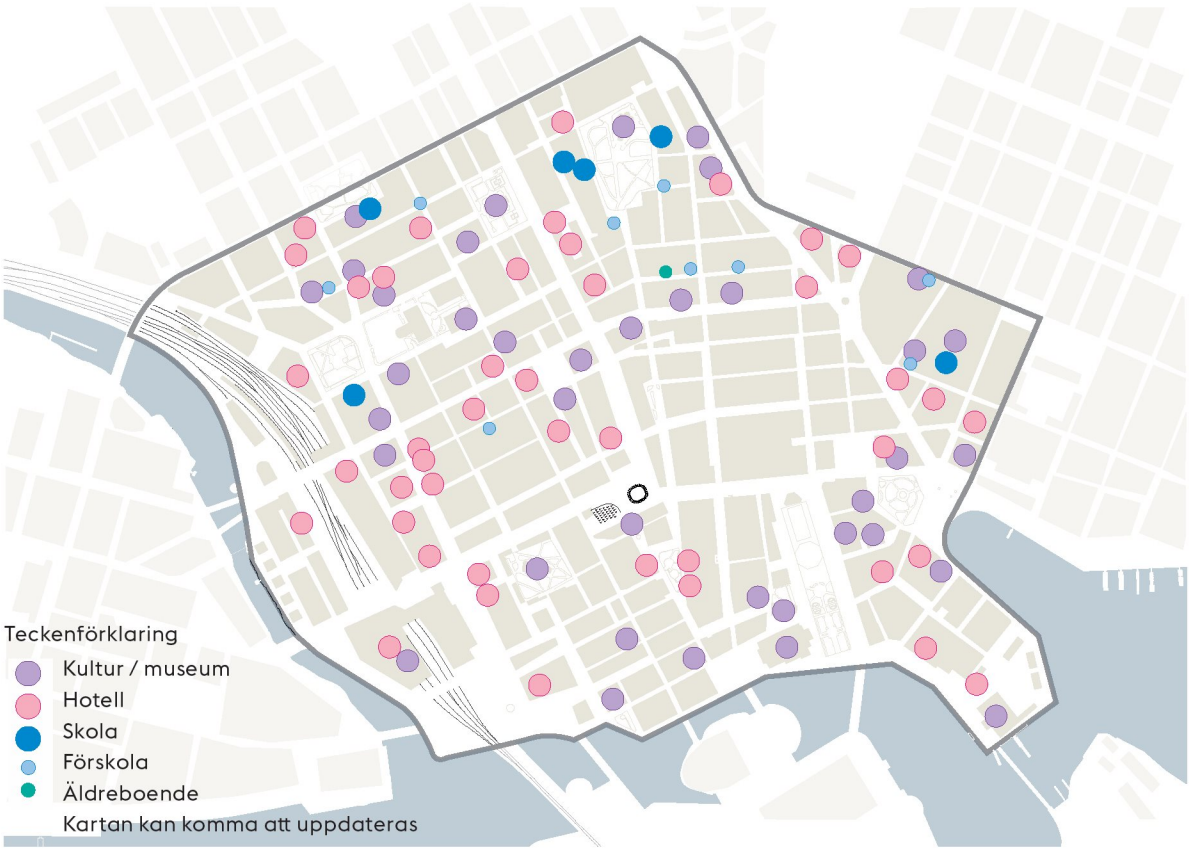

Sergelgatan. Foto: David Essinger

Motstående sida:

I Hötorgshallen erbjuds ett brett utbud av livsmedel från hela världen.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

I City finns många besöksmål, både kulturinstitutioner och museer, och hotell. Servicefunktioner som förskolor, skolor och äldreboenden ligger i norra delen av City.

Motstående sida:

Från Strömkajen och Nybrokajen går många båtar ut i skärgården, ett annat viktigt besöksmål i Stockholm.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Besöksnäring

Stockholm är ett attraktivt resmål för besökare från Sverige och hela världen. Besöksnäringen har ökat med 40 procent de senaste tio åren. Stockholms unika kvaliteter med den väl bevarade historiska miljön, vattnet, närheten till naturen och det stora kultur- och nöjesutbudet bör värnas och utvecklas för att fortsätta att attrahera besökare.

Besöksnäringen är en viktig förutsättning för ett levande City. Besökare och hotellgäster skapar arbetstillfällen och omsättning i handeln. De bidrar också till ett levande stadsliv och ökad nattbefolkning. Turister och affärsresenärer i City rör sig främst till fots och med kollektivtrafik. De omprioriteringar av gaturummet som ökar ytorna för gående, cyklister och kollektivtrafik antas vara positiva för besöksnäringen. Framkomlighet för alla trafikslag är fortsatt viktig.

Citys blandning av bostäder och verksamheter är attraktiv för besökare, som gärna vill känna att de är en del av vardagslivet i en stad. Oväntade kulturhändelser i det offentliga rummet bidrar också till en positiv upplevelse av besöket.

Besöksnäringen är känslig för förändringar i människors möjligheter att resa. Ett minskat besökstryck under längre tid riskerar att slå ut näringar som är starkt beroende av resande.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Sergels torg är Sveriges mest kända torg och en plats både för manifestationer och kultur.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Kultur och evenemang

I City finns många kulturinstitutioner i tongivande byggnader som bidrar till Citys karaktär och identitet. Dramaten, Kungliga Operan, Konserthuset, Kulturhuset, Konstakademin och Nationalmuseum är några exempel. Men även privatteatrar, biografer och underhållningsscener bidrar till att göra City till en stadsdel med en kulturprägel som bör värnas och utvecklas. Den växande staden och en stark förnyelse av scenkonstens och musikens uttrycksformer samt publikens höga förväntningar ställer nya krav på utveckling av scenerna.

Kungsträdgården och Sergels torg är två viktiga platser för olika typer av manifestationer som samlar människor från hela staden. Möjlighet att tillsammans med andra uttrycka sin åsikt, glädje eller sorg är en viktig del i en sammanhållen demokratisk stad. Som komplement till de stora platserna har mindre platser en potential för småskaliga och intima evenemang och händelser.

Ett rikt kulturliv kan skapa aktiviteter och mötesplatser som kan utgöra alternativ till de verksamheter som primärt styrs av kommersiella intressen. Platser för evenemang är spridda över City. Stadens torg och platser samt vissa huvudgator är viktiga för att möjliggöra och utveckla det offentliga rummet som en plats för kultur och evenemang. Vid Sergels torg, Brunkebergstorg, Gustav Adolfs torg och Kungsträdgården finns få bostäder och risken för störningar vid evenemang är därmed lägre. Även Tegelbacken, Hötorget och Norrmalmstorg samt vissa gatustråk, som till exempel delar av Kungsgatan, Sveavägen, Klarabergsgatan och Hamngatan, har goda förutsättningar för aktiviteter och evenemang.

Stadens kulturlotsar fungerar som en länk mellan kulturlivet, stadens förvaltningar och bolag och kommersiella aktörer. Ett annat sätt att stötta kulturliv och evenemang i City är att förbereda vissa platser med exempelvis el och nödvändiga tillstånd för att snabbt kunna skapa en kulturhändelse i det offentliga rummet. I **Stockholms stads strategi för nattklubbar och livescener** slås fast att Stockholm ska vara en nattlivsvänlig stad. Nattklubbar och livescener är en grundläggande del av det ekosystem som är Stockholms och Sveriges musikindustri. Strategins fokus är tydliga, samordnade och proaktiva tillstånds- och tillsynsprocesser samt att verksamheter ska möjliggöras i stadens egna lokaler och på stadens mark. Via Stockholms stads lotsverksamhet skapas effektiva kontaktvägar.

Viktiga frågor med koppling till kulturverksamheter i City är bland annat: Hur kan scener bidra till att skapa trygga och säkra platser? Hur kan publikflöden och verksamheter som är målpunkter även på kvällstid bidra till att City kan vara en trivsam och trygg plats över stora delar av dygnet?

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Kungsgatan österut från Kungsbron. Foto: Jens Johansson

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

VÄGLEDNING – FUNKTIONER

- Den övergripande planeringen ska bidra till att utveckla city som destination, att öka kulturutbudet och skapa förutsättningar för en stad som sjuder av liv och rörelse.

- Varje projekt ska bidra till ökad funktionsblandning. Flerfunktionella bottenvåningar är viktiga för att skapa förutsättningar för en varierad handel och service.

- En funktionsblandning i City behöver anpassas då olika funktioner kan stå i konflikt med varandra, t.ex. bostäder och nattliv/evenemang.

- Beakta placering och utformning av verksamheter som är målpunkter kvälls- och nattetid så att de bidrar till en tryggare och trivsammare stad.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Vasagatan.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Flöden och teknisk infrastruktur

Framkomlighet

Stockholms stads prognoser visar att antalet invånare i staden kommer att öka med 25 procent till 2030. Därmed ökar även antalet människor som rör sig i City. Resmönster och transportsätt behöver förändras för att skapa ett mer effektivt kommunikationssystem. Med en genomtänkt planering samt genom att prioritera de mest yteffektiva trafikslagen, som gång-, cykel- och kollektivtrafik, skapas förutsättningar för en välfungerande trafikapparat.

Staden planeras och utformas för en god tillgänglighet i enlighet med stadens framkomlighetsstrategi. Näringslivets godstransporter och en stärkt kollektivtrafik ges högre prioritet och får mer utrymme i det offentliga rummet på bekostnad av bilismen. Transportsystemet kompletteras med lösningar för miljö- och resurseffektiv logistik genom till exempel samordning av leveranser och avfallshantering. Ett långsiktigt mål för City är att fortsätta minska och omstrukturera trafikytor enligt framkomlighetsstrategins inriktning för att skapa en bättre stadsmiljö och attraktiva offentliga rum. Utformning av gaturummet ska utgå från gatans båda funktioner: vistelse och rörelse. För att staden ska fungera måste dock framkomligheten säkras för alla trafikslag.

Den befintliga gatustrukturen bidrar till att samla fotgängarna kring ett antal större stråk i City som sammanbinder viktiga målpunkter, till exempel tunnelbanestationer, handel, arbetsplatser, kultur och angränsande stadsdelar. Efter citysaneringen har den finmaskiga sammankopplingen mellan gator och platser minskat i och med att kvarteren blivit större och mer slutna samt genom att gator i olika nivåer saknar effektiva kopplingar. Järnvägs- och biltrafikytor kan av naturliga skäl utgöra barriärer som försvårar för fotgängare att röra sig mellan Citys olika delar och vidare i staden. Vid omdaningar ska kopplingar och stråk stärkas.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Gång- och cykeltrafik

I stadens gångplan utpekas ett antal gångstråk med hög potential där gångvänligheten ska förbättras: det öst-västliga stråket från Norra Djurgårdsstaden via Östermalm och City och vidare över Kungsholmen och längs Drottningholmsvägen till Brommaplan, och det nord-sydliga stråket från Hagastaden till Söderstaden via Norrtullsgatan, Drottninggatan, Gamla stan och Götgatan.

De största flödena av fotgängare finns i dagsläget på Drottninggatan, Klarabergsgatan, Hamngatan och Kungsgatan.

City genomkorsas av flera pendlings- och huvudstråk för cykel, vilka är utpekade i stadens cykelplan. Det är viktigt att utforma mötet mellan olika trafikslag så att samspelet fungerar och inte barriärer skapas. Stora cykelflöden finns bland annat i nord-sydlig riktning med cirka 15 000 cyklister på Strömbron, 9 000 cyklister på Vasabron och 1 500–3 000 cyklister på Sveavägen per vardagsdygn.

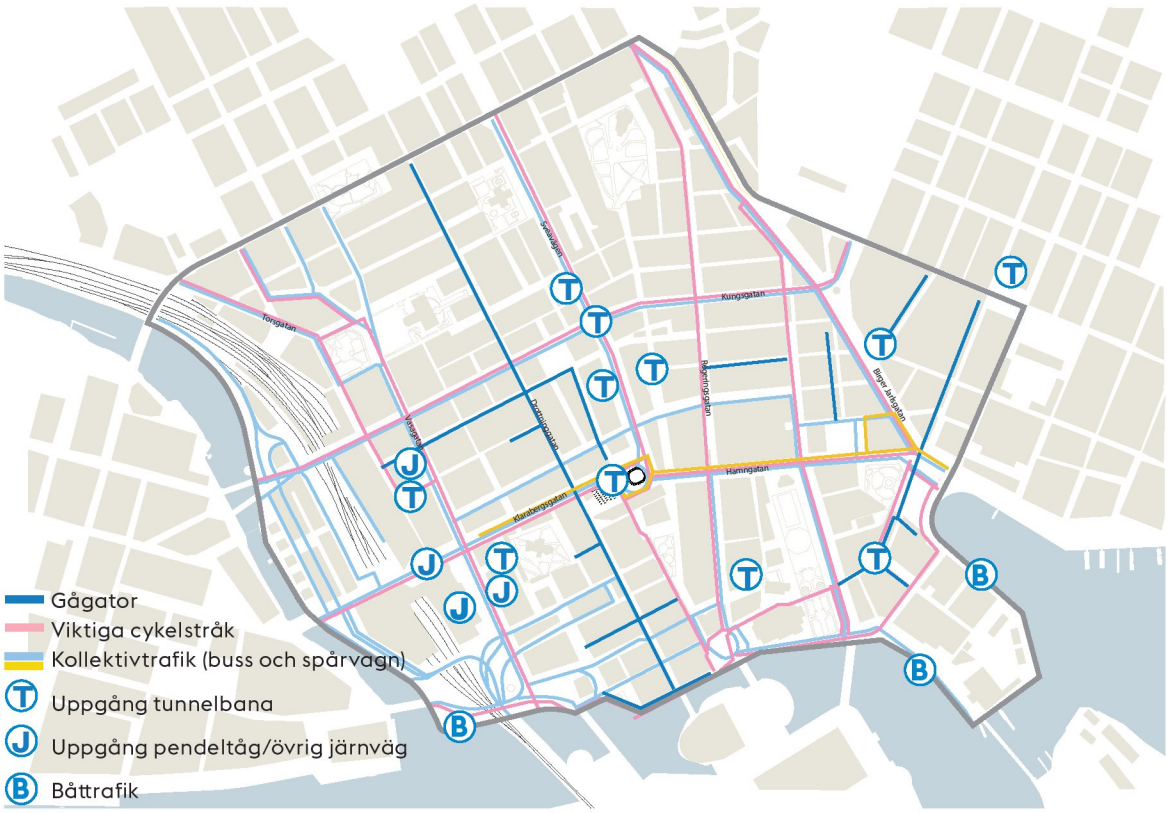
Trots att cyklingen ökat de senaste åren, har kringfunktionerna inte följt samma utveckling. I City råder stor brist på cykelparkeringar. Vid nyetablering av kontor, handel och andra verksamheter behöver höga krav ställas på tillgången till cykelparkeringar. Parkeringsplatserna ska vara logiskt och tydligt markerade så att det ökade antalet cyklar i stadsbilden blir till ett långsiktigt positivt inslag.

Motstående sida:

Över: gångflöden i City 2017. Under en lördag rör sig över 70 000 fotgängare på Drottninggatan mellan Bryggargatan och Mäster Samuelsgatan.

Under: cykelflöden i City 2017.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Viktiga stråk för gående, cykeltrafik och kollektivtrafik.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Kollektivtrafik

Stockholm har i internationell jämförelse en stor andel resande med kollektivtrafik. Den höga andelen beror på att tunnelbanenätet är väl utbyggt och att bostäder och arbetsplatser har kollektivtrafiknära lägen. Drygt 250 000 påstigande per dygn passerar spärrarna på de fyra tunnelbanestationer som finns i City. Antalet påstigande på pendeltågen är cirka 60 000 per dygn. På den mest busstrafikerade gatan, Kungsträdgårdsgatan, passerar 700–800 bussar per dygn och antalet resande med buss i innerstaden är cirka 160 000 påstigande per dygn.

Från Strömkajen går pendelbåttrafik till Vaxholm och från Klara Mälarstrand pendelbåt till Ekerö. Strömkajen och Nybrokajen är utgångspunkt för båtar ut i Stockholms skärgård och Klara Mälarstrand för sightseeingbåtar in i Mälaren. Att utnyttja vattnet för pendlingstrafik är ett bra komplement till övrig kollektivtrafik. Skärgårds- och Mälarbåtarna är viktiga för besöksnäringen.

Ny entré till järnväg och tunnelbana från Vasagatan.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Många ska dela
på stadens gator.
Hamngatan
utanför NK.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Biltrafik

Sedan början av 1990-talet har biltrafiken över citysnittet minskat med nästan 30 procent från 350 000 fordon per dygn till knappt 250 000. Minskningen bedöms bero på utbyggnaden av kollektivtrafiken, trängselavgifterna, cykelvägnätet samt den minskade kapaciteten för biltrafik utanför City. Dock kvarstår det faktum att endast cirka 30 procent av biltrafiken har sin start- eller målpunkt i City. Den situationen kan inte lösas i cityområdet utan är en större trafikpolitisk fråga, men den får stora effekter för cityområdets förutsättningar att utvecklas till en stadsmiljö med fler attraktiva offentliga rum, fler bostäder och färre miljöstörningar.

Att hitta effektiva och innovativa lösningar i transportsystemet är också en viktig faktor för att säkerställa att näringsliv och arbetsplatser kan fungera och utvecklas i City. Många verksamheter är beroende av konsultinsatser, hantverkstjänster, besökare samt specialiserade och snabba leveranser. En del av dessa kan med fördel använda andra transportsätt, men inte alla. En smart och effektiv förvaltning och utveckling av gatutrafiken är en förutsättning för framkomlighet och funktionalitet för de biltransporter som fortsatt kommer att behövas, samtidigt som City kan utvecklas med fler attraktiva, offentliga rum med plats för evenemang och upplevelser.

Leveranser

För alla trafikslag gäller att ytorna i City är begränsade. Citys stora lastfar bidrar till att minska andelen leveranser till lastplatser på gatan. Behovet av ett fungerande system för leveranser, som även kan minska behovet av lastplatser på gatan, ska fortsätta att utvecklas genom till exempel tidsstyrning och samordning av transporter.

Näringslivet är beroende av att leveranser av gods kan ske på ett väl fungerande sätt. I City levereras en stor del av godset via de stora lastfar som finns i den modernistiska delen av City. Stockholms stads strategi för godstrafik går ut på samverkan mellan olika aktörer, både offentliga och privata. Ett exempel är #ÄLSKADESTAD där flöden för gods och återvinningsmaterial samtransporteras med eltrailer som är anpassad för att köra i Citys fotgängartäta miljöer. Stockholms stad prövar också att styra leveranser till nätterna för att minska trängseln på stadens gator dagtid. City är en bra plats att testa olika innovativa projekt för godshantering.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Teknisk infrastruktur

Stadens tekniska infrastruktur, som ledningsnät för el, tele, fiber, vatten, avlopp och fjärrvärme samt avfallshantering, syns inte i gaturummet, och så länge det fungerar tänker gemene man inte på att den finns. I planeringen är det viktigt att den tekniska infrastrukturens behov tillgodoses. Då de olika ledningsnäten ofta ligger under gator och trottoarer kan konflikt uppstå mellan gestaltningen av gaturummet med t.ex. träd och ledningssystemens platsbehov. I planeringen ska behoven av teknisk infrastruktur under mark beaktas. Det är ofta ont om plats och befintliga system har begränsad kapacitet.

Stockholms avfallsplan utgår från EU:s avfallshierarki som innebär att avfall i första hand ska förebyggas, därefter återanvändas, materialåtervinnas, energiåtervinnas och i sista hand läggas på deponi. I planeringen måste utrymme för att underlätta insamling och hämtning säkerställas.

Stockholms stad har som mål att vara en fossilbränslefri stad år 2040. För att nå målet räcker det inte med att fasa ut de fossila bränslena – energibehovet behöver minska och energiåtervinningen öka. I takt med strävan att nå fossilbränslefrihet ökar intresset för elfordon/laddhybrider. Försök pågår med laddstolpar på olika platser.

Stockholm är en av världens mest uppkopplade städer. Den goda digitala tillgängligheten lockar företag att etablera sig i staden men är också en viktig del av den smarta, hållbara och sammanhållna staden. Nya typer av samverkan kan utvecklas för att fullt ut nyttja den digitala tillgänglighetens möjligheter att skapa engagemang och mötesplatser för stadens invånare.

Behovet av el ökar när staden växer. I samarbetsprojektet Stockholms ström skapas ett driftsäkert och robust stam- och regionnät genom att luftledningar förläggs i mark. Att bygga energisnålt och energieffektivisera befintlig bebyggelse är viktigt för att målet om ett hållbart stadsbyggande ska nås.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

VÄGLEDNING – FLÖDEN

- Tillgängligheten och framkomligheten i City ska stärkas genom att skapa fler funktionella och attraktiva stråk och införa logiska kopplingar där sådana saknas i ett delvis kraftigt trafikseparerat gatusystem.

- Gång- och cykelstråk längs vattnet bör utvecklas, exempelvis från Gustav Adolfs torg till Tegelbacken och vidare längs Klara sjö.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

City sett från söder med Gamla stan i förgrunden.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Hållbarhet

Agenda 2030

Agenda 2030 är en handlingsplan med 17 globala mål för hållbar utveckling. Målen ska stimulera till handling fram till 2030 på områden som är avgörande för mänskligheten och planeten. De integrerar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den sociala, ekonomiska och miljömässiga.

Agenda 2030:s globala mål ligger till grund för stadens hållbara utveckling. Stockholm ska vara ledande i genomförandet av de globala hållbarhetsmålen. Agendan ska vara ett stöd för att utveckla arbetet för social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. I stadens hållbarhetsrapport ges en samlad bild av stadens hållbarhetsutmaningar där stadens tre inriktningsmål och de 17 globala målen för hållbar utveckling är utgångspunkten i uppföljningen.

Agenda 2030 är ett globalt verktyg för att identifiera hur stadens arbete bidrar till att nå de globala målen. Målen är integrerade och odelbara, vilket innebär att framgång för ett av målen ger positiva effekter på andra mål.

Social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet

City är Stockholms mest blandade stadsdel. Hit kommer människor från hela Stockholm och världen vilket ger förutsättningar för möten mellan människor med olika socioekonomiska förutsättningar. För att City ska fortsätta vara såväl målpunkt som en blandad stadsdel måste det finnas anledning och möjlighet för alla att ta sig till City. Ett ensidigt utbud av arbetsplatser och målpunkter leder till att de människor som vistas i City blir en mer homogen grupp och att City inte längre är en plats för alla stockholmare.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Norra Bantorget. Förnyelse av parken och utbyggnad av hotell och bostäder har givit nytt liv åt Norra Bantorget. Foto: Anne Lintala

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Näringslivets tillväxt blir avgörande för att City ska vara levande med ett stort utbud av arbetsplatser, restauranger och nöjen. Stockholm ska vara en attraktiv stad med ett dynamiskt näringsliv som skapar en hög och hållbar tillväxt och ger förutsättningar för en fortsatt god välfärd och ett bra liv i alla delar i ett Stockholm som ska fortsätta att växa. Det omfattande stadsbyggande som Stockholm står inför ger en unik möjlighet att förbättra och utveckla staden med City som motor.

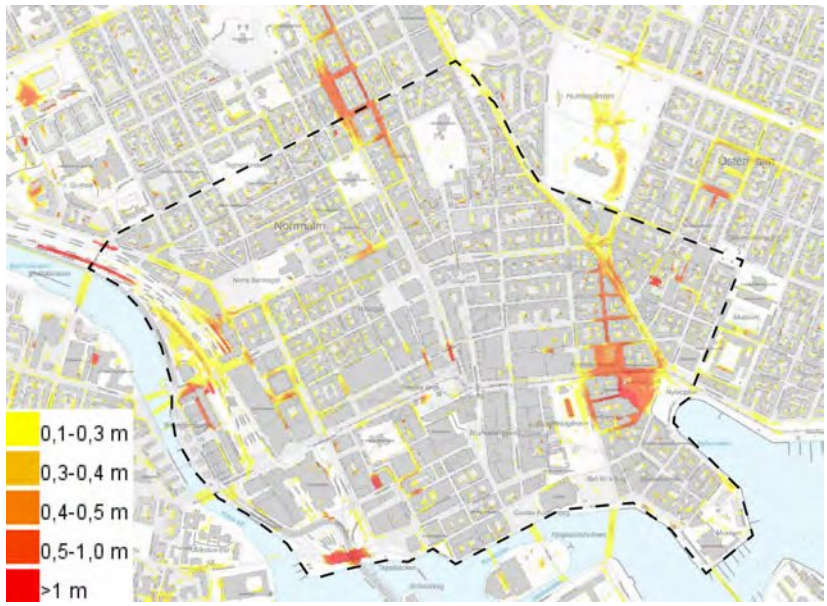
Stockholm, liksom City, ska vara en tät och sammanhållen stad där bebyggelse och grönstruktur samspelar och ger förutsättningar att skapa goda livsmiljöer. Den täta staden har många fördelar ur ett hållbarhetsperspektiv och stadsbyggandet är ett kraftfullt redskap som kan bidra till att styra utvecklingen i hållbar riktning. I arbetet med att växla upp Stockholm efter pandemin har City en central roll.

Den sociala hållbarheten är central och trygghetsfrågan avgörande. I City handlar arbetet med social hållbarhet om att bygga bort barriärer, både fysiska och mentala, och att utveckla offentliga rum till jämlika, trygga och väl utformade mötesplatser, såväl fysiska som digitala, som både gör att människor vill vistas i city och att näringslivet växer.

Ekologisk hållbarhet handlar om att använda naturresurser på ett effektivt sätt samtidigt som miljö- och klimatmål nås. I Stockholm stad används ofta begreppet ”urbana ekosystemtjänster”. Ekosystemtjänster delas vanligen in i fyra kategorier: stödjande, reglerande, kulturella och försörjande. Stödjande ekosystemtjänster handlar bland annat om biologisk mångfald, reglerande handlar om t.ex. luftkvalitet, bullerreglering och klimatanpassning. De kulturella ekosystemtjänsterna kan handla om sinnliga upplevelser och sociala interaktioner och de försörjande ekosystemtjänsterna om bland annat färskvatten och energi. Studier av ekosystemtjänster har visat att exponering för dagsljus och rätt utformad grönska gör oss mer effektiva, påverkar minnet positivt och ökar vår produktivitet. Möjlighet att vistas i gröna områden utomhus ger en sänkning av både blodtryck och stressnivåer. Just grönska påverkar även fastighetsvärdet positivt. Ekologisk hållbarhet i City innebär att planera för effektiva transportsystem enligt stadens framkomlighetsstrategi, förstärka grönstrukturen samt främja kvalitativa offentliga rum. En mångfunktionell användning av ytor är en viktig utgångspunkt i planeringen.

Ekonomisk hållbarhet handlar om att ekologisk och social hållbarhet ska kunna kombineras med långsiktigt uthållig ekonomisk utveckling. En annan del av ekonomisk hållbarhet är att planera för flexibel användning av byggnader, till exempel genom att verksamheter i bottenvåningar kan variera över tid, och att skapa stadsstrukturer där gatans funktion kan ändras över tid.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Överst. Skyfallskarta som visar maxdjup. Biblioteksgatan, Norrmalmstorg och Berzelii park är områden där översvämnings-risken är stor.

Under. Flödeskarta som visar att Birger Jarlsgatan har höga flöden vilket bidrar till skyfalls-problematiken kring Biblioteksgatan, Norrmalmstorg och Berzelii park.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

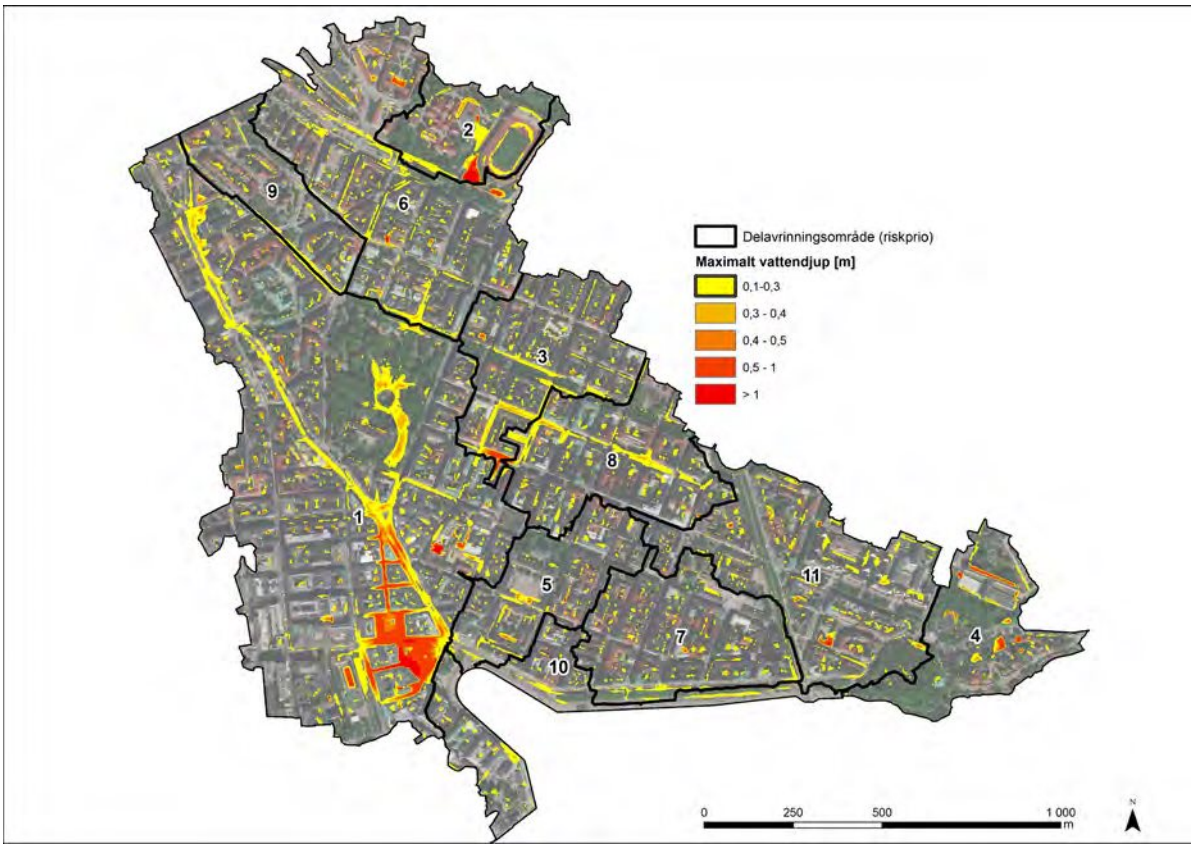
Klimat

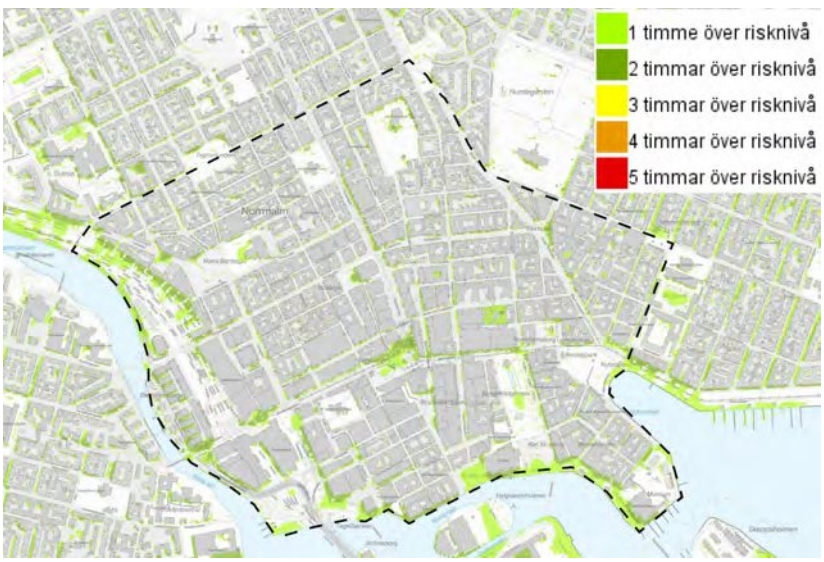
Stockholm väntas få ett varmare och blötare klimat vilket innebär intensivare skyfall och fler värmeböljor under sommaren, högre havsnivåer och förändringar i ekosystemet. Klimatförändringarna blir märkbara för stadsklimatet som helhet, men också lokalt för mikroklimatet på enskilda platser, gator och gårdar. För att minska stadens påverkan på miljö och klimat, och för att hantera effekterna av klimatförändringarna, behöver utvecklingen i City ha fokus på hållbart stadsbyggande.

Träd och planteringar har en dämpande effekt vid värmeböljor, både genom skuggning av vistelseytor och genom den kylande inverkan som lövverket ger då vatten avdunstar från vegetationen. På samma sätt bidrar icke hårdgjorda ytor och genomsläppliga markbeläggningar till att markens fuktighet kan avdunsta och ge svalka. Stockholms stad har sedan 2015 en dagvattenstrategi som syftar till att utveckla dagvattenhanteringen i en mer hållbar riktning.

Stockholms stad har tagit fram planeringsunderlag som visar översvämningsrisk vid skyfall, Mälarens beräknade högsta nivå, höjda havsnivåer och riskområden för höga temperaturer. Stockholms stads skyfallsmodell visar sannolikheten för översvämningar vid så kallat hundraårsregn, dvs. regnmängder som bedöms återkomma ungefär vart hundrade år. Flödesvägar vid skyfall följer oftast gator. I City är Birger Jarlsgatan, Biblioteksgatan, Hamngatan, Norrmalmstorg, Näckströmsgatan, Wahrendorffsgatan och Berzelii park platser där höga flöden kan förväntas vid skyfall. Även Olof Palmes gata och Torsgatan ned mot Norra Bantorget och spårområdet är gator där höga flöden kan förväntas vid skyfall. Att göra en befintlig och tät stadsmiljö skyfallssäker är en grannlaga uppgift. Ytor som kan utformas för att dämpa och fördröja flöden finns sällan i den täta staden. I City är översvämningsrisken stor i området mellan Stureplan, Biblioteksgatan, Birger Jarlsgatan, Biblioteksgatan, Norrmalmstorg och Berzelii park. Berzelii park anlades på platsen för en träskmark, Katthavet eller Packarhusviken, och Birger Jarlsgatan går i sträckningen för den gamla Träskrännilen. Parken med sina genomsläppliga ytor fungerar som buffert vid skyfall, men fler magasinsmöjligheter skulle behövas i det lågt liggande området. Andra platser med stor översvämningsrisk är korsningen Tegnérgatan/Sveavägen, delar av spårområdet norr om Kungsbron, Tegelbacken under broarna, nerfart till Klaratunneln från Sveavägen och infart till Klarafaret från Klara Norra Kyrkogata. Vid om- och nybyggnad ska åtgärder för att förhindra ett inflöde av vatten i fastigheten studeras tillsammans med tillgänglighetsåtgärder för en bra helhetslösning.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Överst. Karta med avrinningsområden som ingick i pilotprojektet för åtgärdsplan för skyfallshantering.

Under. Karta som visar områden med risk för höga temperaturer vid värmebölja. Inom City finns endast gröna områden, dvs 1–2 timmar med temperaturer över risknivå.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Mellan november 2019 och september 2020 genomfördes ett pilotprojekt för att ta fram en åtgärdsplan för hantering av skyfall. Syftet var att den bland annat ska presentera förslag på helhetslösningar för skyfallshantering inom ett avrinningsområde genom ett antal skyfallsåtgärder. Åtgärdsplanen ska också vara ett underlag för planering och identifiera potential för samplanering. Åtgärdsplanen omfattar delar av City, bland annat Birger Jarlsgatan. I pilotprojektet föreslås inom Cityområdet, fördröjningsmagasin vid Eriksbergsplan, fördröjningsytor på Stureplan, Norrmalmstorg och Berzelii park och skyfallsleder längs Birger Jarlsgatan, mellan Norrmalmstorg och Berzelii park, mellan Kungsträdgården (dammen) och Berzelii park och mellan Berzelii park och Nybroviken. En skyfallsyta är en befintlig lågpunkt som under ett kraftigt skyfall kan tillåtas stå under vatten och dit vattnet efter skyfallet leds. Skyfallsleder är stråk där vatten kan avledas på ett kontrollerat sätt över eller under marknivån.

Stockholms Stad har också tagit fram planeringsunderlag för områden med risk för höga temperaturer vid värmebölja. Områden där temperaturen riskerar att bli hög är ofta sydvända hårdgjorda områden där det saknas skuggande vegetation. Områden i City där det ofta vistas många människor och med risk för höga temperaturer är Klarabergsviadukten, Sergels torg och Hamngatan.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Miljökvalitetsnormer och riktvärden

Miljökvalitetsnormer (MKN) är bindande nationella föreskrifter som syftar till att skydda människors hälsa och naturmiljön. Normvärden grundas på gemensamma direktiv inom EU och ska spegla den lägsta godtagbara kvalitet som människa eller miljö tål enligt befintlig forskning. I City berörs miljökvalitetsnormer för utomhusluft, omgivningsbuller samt yt- och grundvatten.

I Stockholm är det framförallt miljökvalitetsnormer för partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO_2) som är svårast att klara. I City klaras miljökvalitetsnormerna för partiklar. Av de översiktliga kartor som finns framtagna för staden framgår att dygnshalten av kvävedioxid överskrids i flera gaturum i City. I varje projekt med bostäder i City måste luftkvaliteten vid den speciella platsen utredas.

Strömmen och Riddarfjärden är vattenförekomster enligt EU:s vattendirektiv, vilket innebär att det finns miljökvalitetsnormer som ska uppfyllas för vattenförekomsten. Strömmen uppnår ej god kemisk status och den ekologiska statusen är otillfredsställande. Riddarfjärden har måttlig ekologisk status och uppnår ej god kemisk status. I byggprojekt ska redogöras för om och hur Strömmen eller Riddarfjärden påverkas av projektet.

Riktvärden för trafikbuller (inklusive ändringen gällande från 1 juli 2017) vid bostäder överskrids på de flesta av gatorna i City som trafikeras av bil- och kollektivtrafik. Vid planering av bostäder i City bör därför tidigt i processen tas höjd för att tyst sida kan komma att behövas.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Människors säkerhet och trygghet

Riskfrågor i City har aktualiserats i samband med detaljplanearbetet för centralstationsområdet. Ett omfattande arbete pågår för att bedöma och hantera eventuella risker och konsekvenser vid en överdäckning av järnvägsområdet där det inte bara transporteras människor utan även farligt gods. Även på gatunätet i City transporteras farligt gods även om det inte är stora mängder. Riskbedömningar görs bland annat i varje enskilt detaljplanearbete.

Risken för så kallade antagonistiska hot, eller terrordåd, hanteras inom ramen för det risk- och sårbarhetsarbete som pågår kontinuerligt i staden. I det offentliga rummet kan säkerhetshöjande åtgärder i form av t.ex. pollare behöva sättas upp. Önskvärt är om dessa åtgärder kan utformas på ett mångfunktionellt sätt och också bidra positivt till det offentliga rummets möblering.

I City finns platser där miljöfarlig verksamhet förekommit. Det finns byggnader som innehåller miljöfarliga material som inte ska spridas. Vid om- och nybyggnad ska risken för att det finns markföroreningar eller miljöfarliga ämnen i byggnaden identifieras.

Risken för ras, skred och erosion i City bedöms som mycket liten. En ombyggnad av centralstationsområdet innebär att ny belastning läggs på ett område som till stor del består av utfylld mark, varför de geotekniska förhållandena noga måste undersökas.

I och med att City är centrum för politiska och andra samhällsviktiga funktioner ställs särskilda krav på en väl fungerande säkerhet.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

City sett från norr. Drottninggatan ligger som ett lysande streck rakt genom hela City

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Utveckling

Stadens stadsbyggnadsmål

Avsnittet utgår från översiktsplanens fyra stadbyggnadsmål och beskriver på vilket sätt utvecklingen av City kan bidra till dessa mål.

En växande stad

Att City intar rollen som tillväxtmotor och maktcentrum är viktigt för landets ekonomi, regionens och Stockholms välmåga. Funktioner som handel, kultur, rekreation, utbildning och hälsa bidrar till Citys ekonomi och karaktär samt med service till arbetande, boende och besökare. Stadsplaneringen ska möta näringslivets behov och nya arbetssätt genom utveckling av funktioner som också bidrar till Citys urbana kvaliteter. I City finns möjlighet att erbjuda plats för olika typer av innovativa och effektiva arbetsplatser och verksamheter. Det varierade handels- och serviceutbudet är en konkurrensfördel som ska stödjas.

Alla tillägg ska ha som mål att skapa ett arkitektoniskt bidrag av hög kvalitet, dels i relation till sin närmaste omgivning, dels till staden som helhet. Den arkitektoniska idén ska kunna beskrivas med stöd av **Verktyg för stadens gestaltning**, hämtad från Stockholms byggnadsordning. Idén beskrivs även i slutet av detta program. Om- och nybyggnader får inte skada Citys kulturhistoriska värden.

Den höjdmässigt sammanhållna siluetten av bebyggelse mot vattenrummen är riktmärke vid förändringar i stadens front mot vattnet. Stadens siluett och djupverkan i de långa vyerna ska värnas. De äldre byggnaderna och stadsmiljöerna i City är viktiga för cityområdets attraktivitet och upplevelsen av en mångsidig bebyggelsemiljö.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Levande stadsmiljö

- Möjligheterna att komplettera med levande bottenvåningar med utåtriktade och publika serviceverksamheter tas tillvara i kvarter med många arbetsplatser.
- Arbeta för att befolka city dygnet runt när möjligheten finns, exempelvis genom bostäder och hotell.
- City ska fortsatt vara en mötesplats för hela staden med en mångfald av kultur, publika aktiviteter och evenemang.
- Finmaskigheten i Citys gångnät utvecklas med fördel genom att skapa nya stråk genom kvarter och byggnader.

Citys arkitektur

- Citys arkitektur är viktiga kultur- och identitetsbärare. När nya tillägg prövas ställs höga krav på arkitektonisk utformning med utgångspunkt i kunskap om citys karaktär och historia.
- Utveckling inom city ska ske utifrån helhetsverkan för att uppnå sammanhängande rumsligheter.
- Hållningen till rivningar är restriktiv. Värdet av både enskilda byggnader med utpekat stort kulturvärde och andra byggnader med lägre individuellt värde, men som på annat sätt bidrar till helhetsverkan, ska beaktas.
- För att byggnader ska kunna nyttjas över tid kan funktionen behöva ändras. Sträva efter nya användningssätt med en öppen attityd och med kunskap om byggnadens arkitektoniska och kulturhistoriska förutsättningar.

Motstående sida:

Carl Nyréns tillbyggnad till Fersenska palatset med fasad av Helgo Zetterwall från 1880-talet. Tillbyggnaden tillkom 1974–1976 på platsen för två hus från 1880-talet.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Märkesbyggnader i Citys skyline: Klara kyrka och Hötorgshusen.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Stadens siluett och topografi

- Landmärken i stadssiluetten, som till exempel kyrktornen, Kungstornen och Hötorgsskraporna, ska beaktas och även fortsatt framträda tydligt.
- Stadens topografi ska fortsatt vara avläsbar. Bebyggelsen anpassas volymmässigt till de karaktärsskapande landskapselementen, som Brunkebergsåsen och vattenrummen.

Bottenvåningar och butiksfronter

- Butiksfronter och bottenvåningar är viktiga element i gaturummet och ska samspela med byggnaden och gaturummet. Butiksfronter och bottenvåningar ska utformas med hög material- och utförandekvalitet. Upplevelsen av materialitet nära människan har stor betydelse.
- Fönster i affärslokaler och butiksfronter ska vara öppna under dygnets alla timmar och bidra till tryggare och trivsammare gatumiljö.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Kungsträdgårds-
gatan med PK-huset
från 1971–1974.
Arkitekt Backström
och Reinius.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

En sammanhängande stad

City är en plats där stadens alla invånare möts. Vid utveckling av fastigheter i City ska alltid frågan ställas vad stadens invånare får tillbaka.

Centralstationen och Cityterminalen fortsätter att utvecklas som Stockholms främsta nod för lokal, regional och global kommunikation med förbättrad handel och service. Gaturummet utvecklas för nya rörelsemönster i City till följd av ökade eller ändrade resenärsflöden när kollektivtrafiken byggs ut.

Citys roll som evenemangsplats utvecklas. Ett större och mer diversifierat kulturutbud uppmuntras både i det offentliga rummet och i befintliga eller nya kulturinstitutioner. Verksamheter och funktioner som bidrar till att människor rör sig i staden vid olika tider på dygnet prioriteras.

Kopplingar, stråk och infrastruktur

- Stadens stråk utvecklas och binds samman genom att bättre utnyttja stadens gatunät. Det gäller både befintliga stråk med stora flöden och nya stråk.
- Gatunätet ska vara logiskt, tydligt och tryggt. Barriärer i det befintliga gatunätet som försvårar framkomligheten ska arbetas bort.
- Utvecklad fysisk och digital infrastruktur gör City mer tillgängligt för hela Stockholm.
- Stadsmiljön längs vattenrummen ska knytas samman och göras tillgänglig med väl utformade platser och nya målpunkter samt erbjuda en mångfald av upplevelser.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Sveriges mest kända torg, Sergels torg.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

God offentlig miljö

Vartefter befolkningen ökar i Stockholm får de offentliga rummen ökad betydelse. Tillräcklig yta måste finnas för att tillgodose dagtidsbefolkningens behov av rekreation och plats. Trottoarer måste vara så breda att trängsel inte uppstår vid normala flöden.

City ska ha en mångfald av platser med olika karaktär för att kunna erbjuda såväl stillhet som större evenemang med stor publik. Det finns ett behov av icke-kommersiella, lugna och stilla platser för vila och reflektion. Grönska ger stadens platser karaktär och trivsel.

Genom arkitektonisk gestaltning, indelning av byggnadsvolymer och genom att skapa passager genom fastigheter fås en mer upplevelserik och varierad upplevelse av stadsrummet i City. Stadsplaneringen ska stödja att torg och parker kan kopplas ihop med attraktiva stråk. Konst, tillfällig eller permanent, bidrar till kvaliteten i det offentliga rummet och platsens identitet.

Bebyggelsemiljöer som ingår i riksintressets värdekärnor är en tillgång i det offentliga rummet och det som tillsammans med vattenrummen skapar Stockholms unika karaktär.

Människors upplevelse av ljudmiljön är ett resultat av samspelet mellan naturliga och mänskliga faktorer. En ljudmiljö med hörbart lägre decibelnivå än intilliggande område upplevs som tyst. Den absoluta ljudnivån tycks mindre viktig. Målet är att säkerställa att ljudmiljön är lämplig för platsen.

Publika platser och offentliga rum

- Det offentliga rummet utformas med hållbara, flexibla och estetiskt tilltalande lösningar som åldras vackert.
- Mörka och inte omhändertagna passager och gator förbättras för att öka trygghet och orienterbarhet.
- Stadens offentliga platser ska planeras och utformas för att skapa ett bra mikroklimat med hänsyn till buller, sol och vind. Omkringliggande bebyggelse utformas för att inte skugga eller skapa oönskad eller ökad vindpåverkan på stadens offentliga rum.
- Inslag av grönska ökas genom kompletteringar i kvarteren och på stadens offentliga platser. Det bidrar till biologisk mångfald ger skugga under heta dagar ger möjlighet att hantera dagvatten på ett hållbart sätt.
- Offentliga toaletter är viktiga för alla som besöker, arbetar eller lever i City.
- Icke-kommersiella publika platser, som bibliotek, är viktiga pusselbitar i en levande stad.
- Lek är viktig för barns utveckling. City behöver fler formella och informella platser för barn att leka och röra sig på.
- Möjligheterna att betrakta City från vattnet och att använda vattnet för kommunikation fortsätter att utvecklas.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Biblioteksgatan.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

En klimatsmart och tålig stad

Den täta staden har många fördelar ur ett hållbarhetsperspektiv och stadsbyggandet är ett kraftfullt redskap som kan bidra till att styra utvecklingen i rätt riktning. Ökad elektrifiering och digitalisering samt klimatförändringar till ett varmare klimat med ökad efterfrågan på kyla, gör att energibehoven ökar. Förekomst av skyfall och värmeböljor väntas öka. Teknikutvecklingen bidrar till mer klimatsmarta lösningar och staden behöver ett växande näringsliv som är med och utvecklar dessa hållbara lösningar. Stadens offentliga platser behöver utformas som mångfunktionella ytor som kan fylla en rad behov: rekreation och återhämtning, dagvattenhantering, svalka, minskad bullerstörning genom t.ex. ljudbaserad konst eller vattenspel, upplevelser, platser för möten.

Ett klimatsmart och tåligt City återbrukar resurser. Varje förändring ska ha en långsiktig utblick och inbyggd flexibilitet. Det som är byggt är redan ianspråktagna resurser. Rivningar ska därför undvikas och befintliga byggnader användas. En livscykelanalys (LCA) är ett bra verktyg för att belysa klimatpåverkan av en ny- eller ombyggnad.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Sergelgatan med
Kulturhuset i fonden.
Foto: Jany Plevnik.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Utveckling — delområden

Kungsgatan mellan Drottninggatan och Stureplan, Birger Jarlsgatan, Nybroplan

Möjligheten till förändringar av bebyggelsen längs Kungsgatan och Birger Jarslgatan är begränsad. Den homogena skalan mellan de olika fastigheterna och byggnadernas höjd i relation till gatubredden är ett viktigt värde att bevara. Kungsgatans enhetligt gestaltade gaturum behålls. Om- och nybyggnader ska anpassas till befintliga byggnader och gaturum.

Södra Klara och Jakob, Södra Drottninggatan

Drottninggatan mellan Strömgatan och Herkulesgatan är präglad av departement och andra funktioner kopplade till landets styre. De höga säkerhetskraven innebär begräsningar i vad som är möjligt att åstadkomma avseende funktionsblandning. Stadsmiljön behöver dock förbättras och lyftas gestaltningsmässigt.

Norra Klara, Norra Bantorget, Olof Palmes gata

Gamla Brogatan har under senare år fått ett lyft genom utveckling av det kommersiella utbudet. Flera av gatorna i Norra Klara, till exempel Bryggargatan, skulle behöva motsvarande lyft. Korgmakargränd är bara en otrivsam koppling, en angöringsplats. Några gårdar i kvarteret är allmänt tillgängliga med serveringar vilket är ett tillskott i kvarteren. Den låga bebyggelsen i Norra Klara har ett stort kulturhistoriskt värde och minner om hur Klarakvarteren såg ut före Norrmalmsregleringen.

Tillgängligheten till parken vid Norra Bantorget behöver förbättras. Olof Palmes gata fungerar som en koppling mellan Norra Bantorget och Sveavägen och behöver ingå i studien.

Sergels torg, Hötorgscity, Klarabergsgatan, Benny Fredrikssons torg, södra delen av Sveavägen

Sergels torg har länge dragits med problem med otrygghet. Olika samverkansinitiativ pågår för att öka tryggheten på torget. Sergels torg är ett exempel på en plats där både reell brottslighet och ett dåligt rykte bidrar till otrygghet. Ökad trygghet på Sergels torg är ett långsiktigt arbete som kräver insatser från både myndigheter och civilsamhälle. Hötorgscity är ett välfrekventerat stråk men har idag vissa svårigheter med att få butikerna längs Sergelgatan att fungera. Benny Fredrikssons torg (f.d. Beridarebansgatan) är en otydlig koppling mellan Sergels torg och Brunkebergstorg och upplevs som en baksida. Hela detta område har behov av en ny vision för hur det kan utvecklas och fås att hänga ihop på ett bättre sätt. De stora trafikytorna som möts i Sergels torg gör att platsen mellan husfasaderna är mycket stor och har svag rumslighet då rummet ”läcker” ut i de breda gatorna Klarabergsgatan, Sveavägen och Hamngatan.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Klarabergsgatan är en välbevarad helhetsmiljö från 1950–1960-talen.

Balansen kring Sergels torg med det horisontella uttrycket i fasaderna är ett viktigt uttryck att värna. Det innebär begränsade möjligheter till påbyggnader för Kulturhuset (kv. Skansen 23), EPA-huset (kv. Sporren), Åhlénshuset (kv. Gripen) och kvarteret Hägern större på Drottninggatan.

Klarabergsgatan är en helhetsmiljö med bebyggelse från 1950- och 1960-talen. Endast små förändringar har gjorts på några av byggnaderna sedan de byggdes. Undantag är Hotell Continental där den ursprungliga byggnaden från början av 1960-talet har ersatts av en ny byggnad från 2016. Klarabergsgatans helhetsmiljö är viktig att värna. Endast mindre förändringar av byggnaderna är möjlig.

Södra delen av Sveavägen är mycket starkt präglad av trafik, särskilt trafiken upp och ner ur Klaratunneln. Det modernistiska greppet med att mata in biltrafik i Stockholms centrala delar är svår att komma till rätta med och förutsätter åtgärder i hela trafiksystemet. En ny koppling mellan Mäster Samuelsgatan och Sveavägen mot Sergels torg föreslås.

Mäster Samuelsgatan, Malmskillnadsgatan

Fastighetsutvecklingsprojekt pågår i olika kvarter längs hela Mäster Samuelsgatan. Ombyggnader och nybyggnader längs gatan har lett till att bottenvåningar öppnats och fler butiker tillkommit. Som exempel bidrar

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

MOOD-gallerian, ett nytt bostadshus i hörnet Malmskillnadsgatan/Mäster Samuelsgatan samt den nya trappan som sammanbinder Malmskillnadsgatan med Sergels torg till att staden känns levande och attraktiv. Malmskillnadsgatan går längs krönet av Brunkebergsåsen och bebyggelsen längs Citydelen av gatan, i princip fram till bron över Kungsgatan, har av tradition tillåtits att vara något högre än i stenstaden i övrigt. Flera av byggnaderna längs Citydelen av gatan är påbyggda och möjligheterna till fortsatta påbyggnader är begränsad.

Centralstationsområdet, Västra City

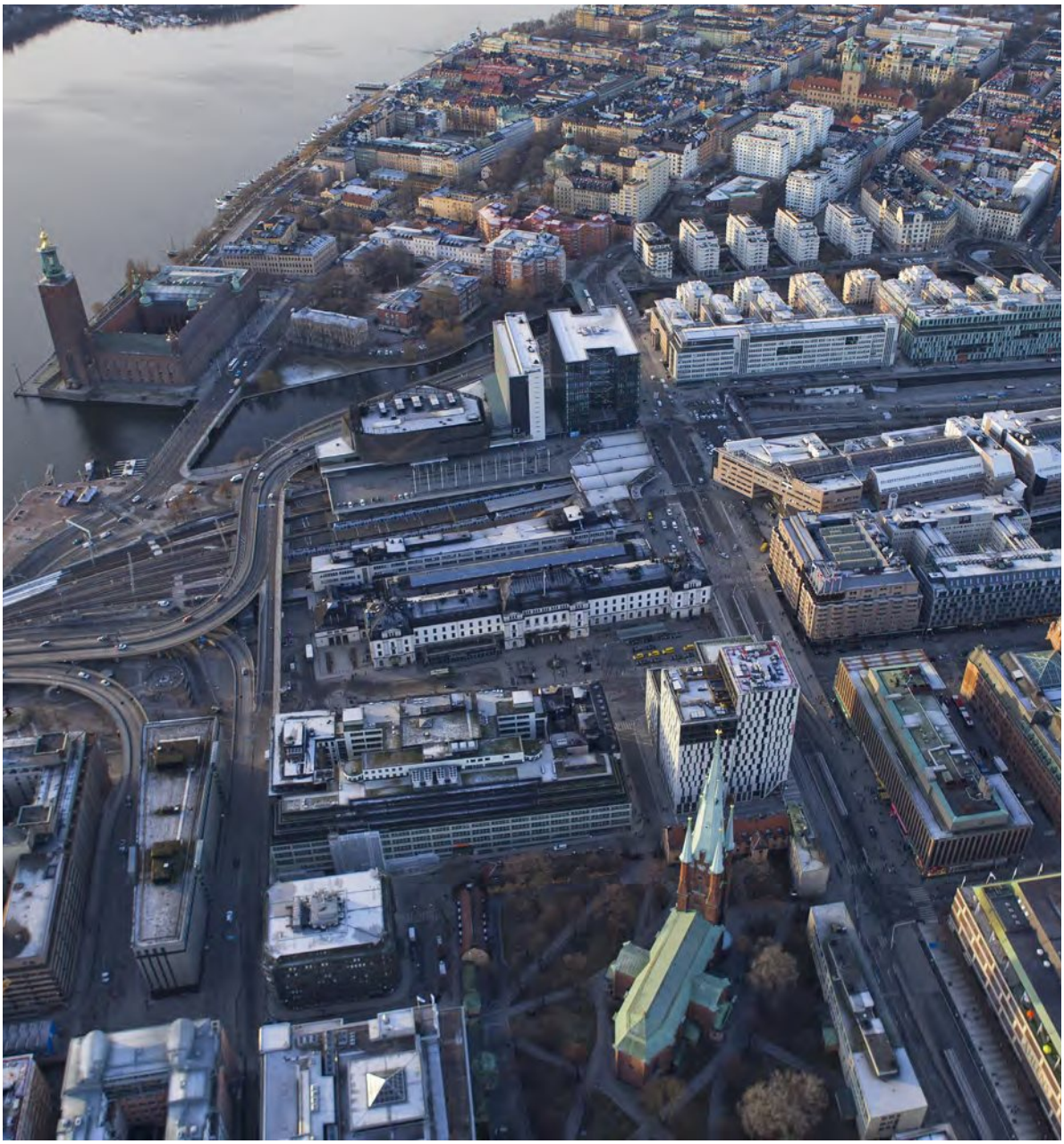
Centralplan, Klarabergsviadukten och Nils Ericssons plan ingår i pågående detaljplanearbete för centralstationsområdet. Detaljplanen syftar bland annat till att möjliggöra en överdäckning av spårområdet mellan Vattugatan och Kungsbron. Inom ramen för detaljplanen görs studier av socialt värdeskapande i området. Ett samlat grepp tas för alla befintliga och tillkommande offentliga rum och platser i området. Centralplans funktion som entréplats till Centralstationen har genom åren minskat då de stora flödena av människor använder andra entréer. Platsen är dock en viktig vistelseyta som idag präglas av taxistationen och en cykelparkering. Platsen påverkas av ombyggnaden av Vasagatan, men ytterligare förbättringar för att återge platsen dess ursprungliga funktion som värdig entréplats till Centralstationen studeras i detaljplanearbetet.

Klarabergsviadukten har identifierats som en plats som får en helt annan betydelse när Centralstationen utvecklas. Vid en överdäckning kommer stationens viktigaste entréer att vara vända mot platsen. I detaljplanen studeras hur nya rörelsemönster påverkar platsen och hur kopplingarna till Vasagatan/Centralplan kan förbättras.

Nils Ericssons plan är idag en undanskymd plats med mycket låga vistelsevärden. Platsen fungerar för angöring till till hotellet med dess konferensanläggning. I detaljplanen för centralstationsområdet studeras möjligheten att koppla Nils Ericssons plan till Vattugatan. Mellan gatan och platsen finns en höjdskillnad som måste studeras vidare. I detaljplanen studeras även hur ny bebyggelse ovanpå överdäckningen kan bidra till att vistelsevärdena höjs, bland annat genom att fler entréer vänder sig mot platsen och att kopplingen mot Klarabergsviadukten blir tydligare och mer generös.

I program för Västra City från 2009, ingick även fortsättningen norrut från Kungsbron till Barnhusbron. Denna del präglas av det historiska avslutet av stenstaden och det lågt liggande landområde som möter vattenrummet och Kungsholmen på motstående sida. En fortsatt överdäckning av järnvägen norrut innebär en stor förändring av det befintliga och historiskt välförankrade stadsdelsavslutet mot väster. Siktlinjer och utsikter kommer att påverkas och höjdskillnaderna mellan befintlig mark och den nya marknivån på överdäckningen måste hanteras för att säkra möjligheterna att röra sig mellan City och Kungsholmen.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Västra City. För centralstations-området mellan Vattugatan och Kungsbron pågår ett detaljplanearbete.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Tegelbacken, Järnvägsparken, Klara Västra Kyrkogata och Rödbodgatan

Tegelbacken präglas av trafik i olika nivåer. Vattugatans och Herkulesgatans kopplingar till Centralbron och Centralbrons koppling till Klarastrandsleden präglar denna plats. Järnvägsbron över kajen bidrar också till platsens bristande upplevelsevärden. En mycket central plats vid vattnet är idag splittrad och svårtillgänglig på grund av trafiklösningen från 1960–1970-talen. Nya kopplingar kan studeras som frigör attraktiva vistelseytor och ger möjlighet till att sammanlänka de idag svårtillgängliga och splittrade delarna av stadslandskapet runt Centralstationen.

Rödbodgatan och Klara Västra Kyrkogata kopplar till Tegelbacken via Tysta Marigången. I detaljplanearbete för fastigheten Snäckan 8 har en stängning av infart till Klarafaret från Rödbodgatan, en avsmalning av Rödbodgatan och en upprustning av Tysta Marigången studerats. Ett genomförande av dessa åtgärder skulle bidra till att denna koppling mot Citys centrala delar blir mer attraktiv för fotgängare. Gestaltning av Klara Västra Kyrkogata måste dock studeras vidare, liksom möjligheterna för fotgängare att korsa Vattugatan och Herkulesgatan vid Rödbodgatan.

Kajstråket Klara Mälarstrand – Strömkajen, Malmtorgsgatan, Gustaf Adolfs torg, Kungsträdgården

Att människor har möjlighet att röra sig längs vattnet utgör en av Stockholms viktigaste kvaliteter. Stråket från Klara Mälarstrand via Tegelbacken, Gustav Adolfs torg och Kungsträdgården till Strömkajen och vidare mot Skeppsholmen är möjligt att utveckla. Kajen förbi Rosenbad och till Gustav Adolfs torg är idag bilfri och ett attraktivt stråk för gång- och cykeltrafikanter. En upprustning av Malmtorgsgatan skulle lyfta ett idag underutnyttjat stråk från Citys hjärta via Brunkebergstorg ned till Strömmen.

Strömgatan förbi Kungliga Operan och Kungsträdgården är idag trafikdominerad. Varken Kungliga Operan eller Kungsträdgården kopplar ner till vattnet annat än visuellt. Strömgatans utformning är beroende av hur Gustav Adolfs torg utformas. Förbättrade gångvänliga kopplingar mellan Kungliga Operan, Kungsträdgården och Strömmen skulle ge City ett attraktivt promenadstråk i bästa solläge längs vattnet och koppla ihop gångstråket från Tegelbacken till Strömkajen och vidare till Skeppsholmen.

Evenemangsdelen i Kungsträdgården är i behov av upprustning och flödet mellan Hamngatan och Kungsträdgården behöver underlättas. Överhuvudtaget behöver gränszonen mellan Hamngatan och Kungsträdgården snyggas till.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Sergels torg och Hötorgscity är värdekärnor i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Riksintressen

Riksintresse för kulturmiljövården, AB 115

Stockholms innerstad med Djurgården är utpekat som riksintresse för kulturmiljövården, vilket innebär att kulturvärdena är av nationellt intresse. Riksintressen beslutas av riksdagen eller utses av sektorsansvariga statliga myndigheter. För kulturmiljövården är Riksantikvarieämbetet beslutande myndighet.

Stockholms kulturvärden är en av grunderna till stadens attraktivitet. Enligt Riksantikvarieämbetet är en riksintressant kulturmiljö ett område av nationellt intresse där landskapet är så präglat av sin historia att kulturmiljön utgör en av platsens stora tillgångar. I dessa miljöer ska kulturhistoriska värden väga särskilt tungt vid en avvägning mellan olika intressen.

Ett riksintresse innebär inte ett förbud mot åtgärder i eller i närheten av området. Riksintresseanspråket innebär att området ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada de värden som legat till grund för utpekandet. Åtgärder som påtagligt kan komma att skada ett riksintresse får inte komma till stånd. Enligt Naturvårdsverkets och Riksantikvarieämbetets allmänna råd kan påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön uppstå om en åtgärd mer än obetydligt kan skada något eller några av de värden som utgör grunden för riksintresset. För ändrad markanvändning som inte medför påtaglig skada på riksintresset gäller att hänsyn ska visas så långt möjligt.

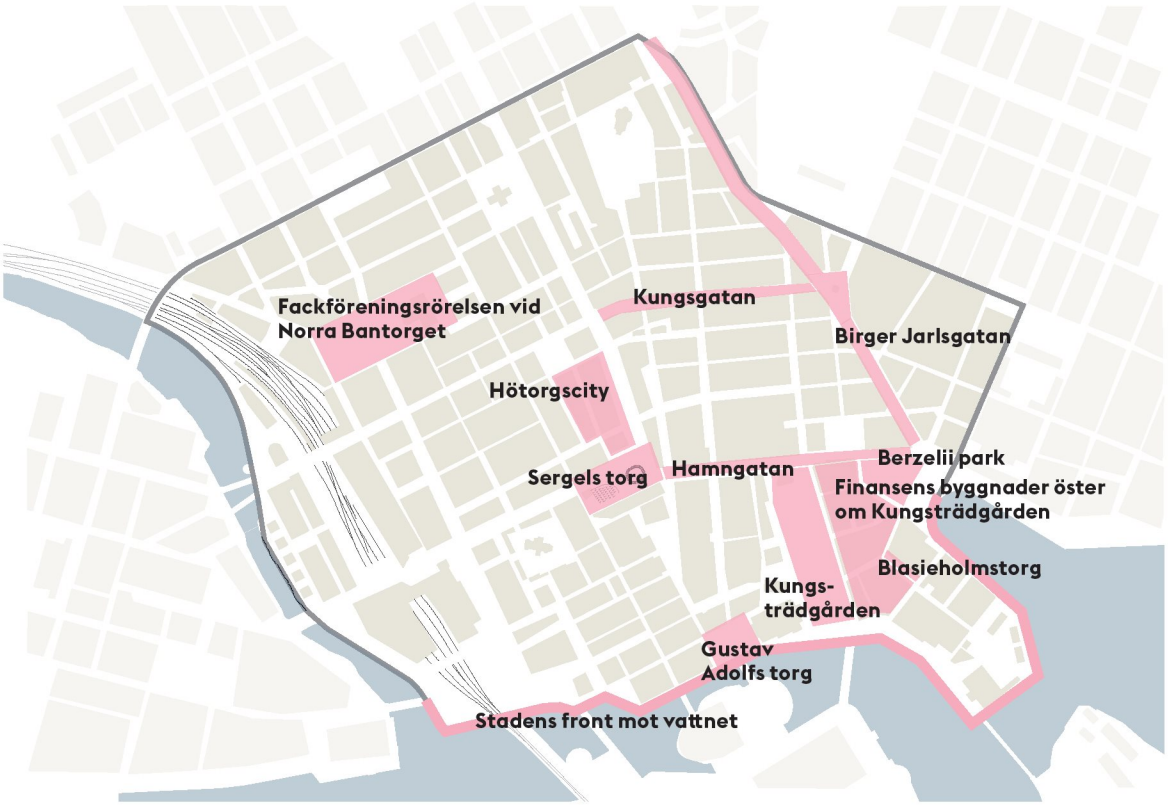
Att arbeta inom ett riksintresse innebär ett ansvar för att väga till exempel behovet av bostäder och utvecklingen av kommersiella fastigheter mot konsekvenserna för riksintresset. Rivningar och förändringar kan medföra risk för ackumulerad skada på stadsmiljöns historiska karaktär. I City är det angeläget att bevara resterna av äldre bebyggelse som har ett högt kulturvärde och har överlevt 1950- och 1980-talens rivningsvåg, modernismens byggnader från 1950–1970-talen samt postmodernismens byggnader från 1980–1990-talen.

Kulturvärdena ska ses som en tillgång i stadsutvecklingen. De tillhör det som gör Stockholm till en intressant stad att bo i, verka i och besöka. Redan tidigt i en planprocess ska kulturvärden vara en faktor i avvägningen mellan intressen. Beslut om förändringar som kan påverka riksintresset påtagligt

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

behöver grunda sig på platsspecifika analyser av kulturmiljö och stadslandskap sammanvägda med övriga intressen. I slutänden är det Länsstyrelsen som bedömer om förändringen innebär påtaglig skada på riksintresset.

I riksintressebilagan till gällande översiktsplan finns de riksintressanta kulturmiljöerna beskrivna. Tillsammans med Stadsmuseets klassificeringskarta är beskrivningarna ett rådgivande kunskapsunderlag.

Värdekärnor i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården, samt ett av de värdebärande uttrycken — stadens front mot vattnet.

Motstående sida:

Klarastrandsleden och stambanan in mot Stockholms central sett från Barnhusbron.
Foto: David Essinger

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Stads- och samhällsplaneringen berör många aspekter, däribland olika fysiska, ekonomiska, sociala, ekologiska och kulturella faktorer. I planarbetet ska en avvägning göras mellan dessa intressen och olika lokala, regionala och nationella mål. En transparent redovisning av vilka avvägningar som gjorts i olika skeden bidrar till ett i slutänden väl genomfört projekt. Olika riksintressen kan vägas mot varandra men inte mot allmänna intressen.

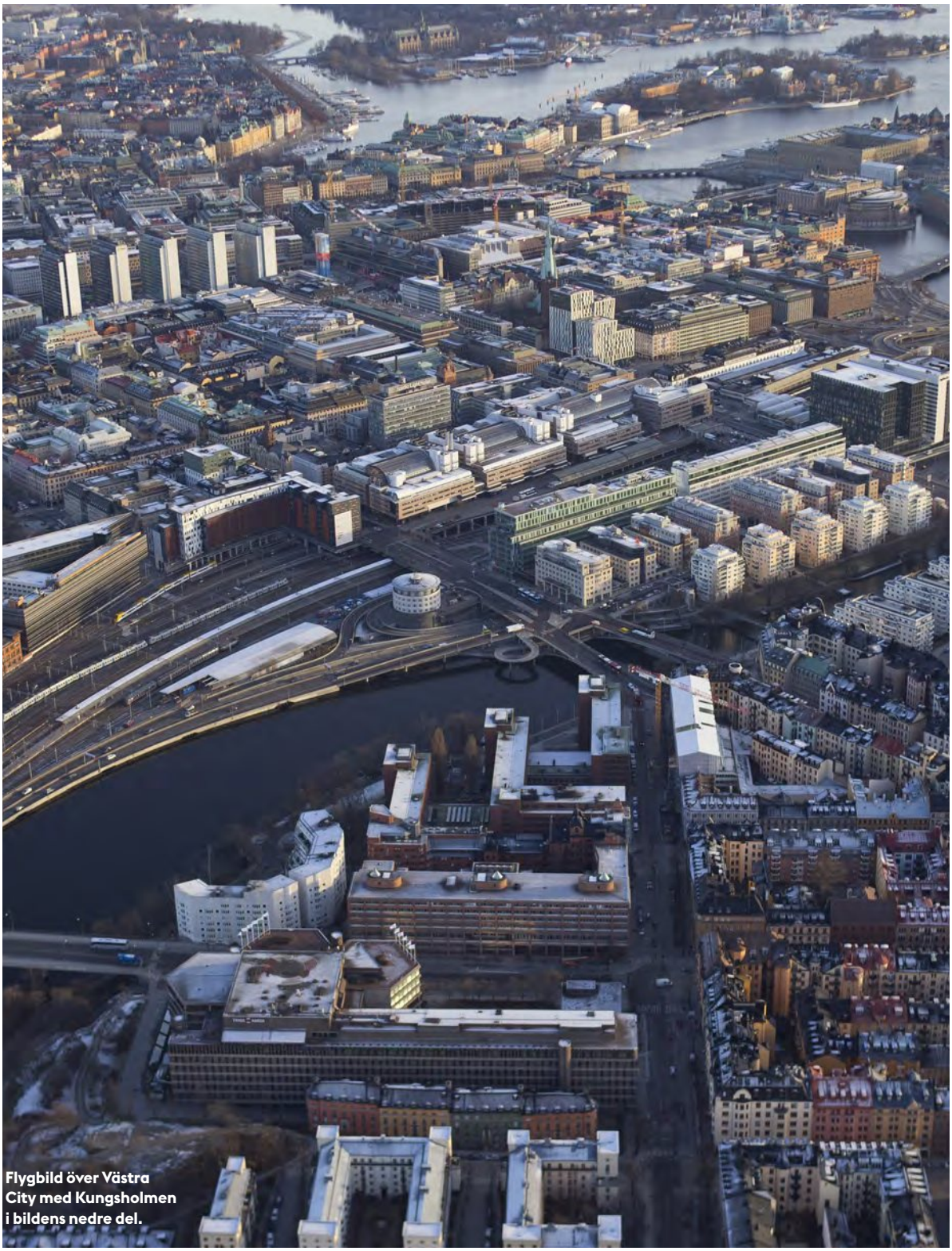
Några av Stockholms särdrag är anpassningen till naturen, fronten mot vattenrummet, vyerna från viktiga utsiktspunkter och de tydligt avläsbara årsringarna. Ett särdrag är också stadssiluetten där i stort sett bara kyrktorn och offentliga byggnader tillåtits höja sig över mängden.

Övriga riksintressen

Stambanan genom Stockholm och Klarastrandsleden är riksintresse för kommunikation. De berörs av en utveckling av Västra City. Detaljplanearbetet för Centralstationen kommer att belysa påverkan på stambanan. Inom Stockholms stad finns inga riksintressen för totalförsvarets militära del som kan redovisas öppet. Hela landets yta är dock samrådsområde för objekt högre än 20 meter utanför, och högre än 45 meter inom, sammanhållen bebyggelse.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Flygbild över Västra City med Kungsholmen i bildens nedre del.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

VÄGLEDNING – RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN

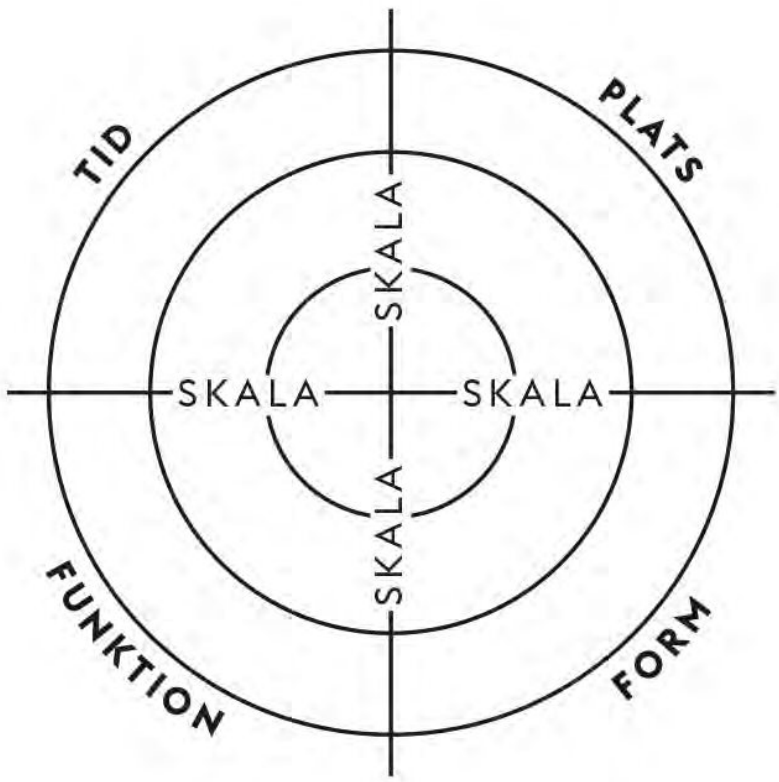
- De områden som utpekas som riksintresse för kulturmiljövården är en stor tillgång för stadens utveckling. Att värna de värdebärande uttrycken är en förutsättning för att staden ska ha kvar sin attraktivitet och identitet.

- Stadens mål är att områden av riksintresse förvaltas så att planerade åtgärder förstärker de värdebärande uttrycken utan att skada dem.

- Beslut om förändringar som kan påverka riksintressets kärnvärden behöver grundas på en övergripande helhetsbedömning och kombineras med platsspecifika analyser av kulturmiljö och stadslandskap. Bedömningen ska utgå från stadslandskapet och påverkan på läsbarheten av uttrycket.

- Beskriv hur projektet påverkar värdefulla kulturmiljöer utifrån både påverkan på byggnaden i sig och den helhetsmiljö byggnaden är en del av. Studera påverkan i nära skala (kvarteret), mellanskala (helhetsmiljön) och i de långa vyerna.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Verktyg för stadens gestaltning

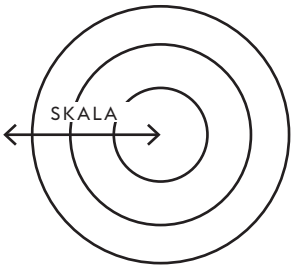
När Stockholm växer ska arkitekturen bidra till att förbättra stadsmiljön i alla delar av staden. Förändringar, förnyelse och kompletteringar ska göras utifrån kunskap om Stockholms olika stadsbyggnadskaraktärer. Ny byggnation ska beakta platsens förutsättningar och gestaltas utifrån en helhetssyn där alla skalor samspelar.

Verktyget bygger på fyra teman där frågeställningar lyfter fram arkitekturens och stadsbyggnadsprocessens potential genom att undersöka och tydliggöra hur det planerade, men ännu inte byggda, kan gestaltas. Det är ett stöd för att formulera projekts innehåll och verkan, för ökad förståelse, samsyn och för att skapa en gemensam målbild.

Genom att kombinera frågeställningarna med byggnadsordningens innehåll skapas en kunskap om projektets förutsättningar och möjligheter. Frågorna blir ett stöd i dialogen mellan stadsbyggnadsprocessens olika aktörer och kan användas i projektets alla faser, i startskedet för att göra analyser och etablera målbilder och i senare skeden för uppföljning och kvalitetssäkring.

Inom verktygets teman, tid–plats–form–funktion, ställs frågorna i relation till stadens och projektens olika skalor.

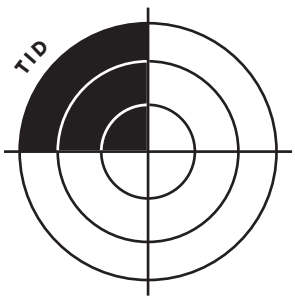
Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Skala

Stadens rum och bebyggelse ska utvecklas i relation till alla skalor, från staden som helhet till detalj.

I stadsbyggnadsprojekt behövs förståelse för stadens alla skalor. Projektet ska gestaltas i relation till stadslandskapet, stadsbyggnadskaraktärerna, närliggande bebyggelse samt de specifika egenskaperna i den lokala miljön. Den arkitektoniska idén ska genomsyra byggnadernas alla skalor, från relationen till stadslandskapet, byggnaders volymhantering, till fasadkomposition, material, kulör och detaljer.

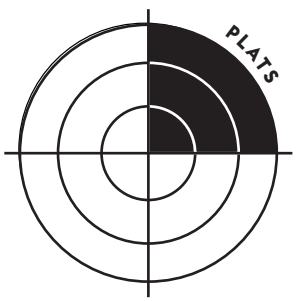

Tid

Det byggda ska ta stöd av kunskap om historien, spegla samtiden och planeras för framtida behov.

Genom att väga in ett tidsperspektiv skapas en större förståelse för hur tid präglar staden. Kunskap om hur staden växt fram, och ett medvetet förhållningsätt till hur vi bygger och gestaltar staden idag, utgör en grund för hur samtida projekt kommer att verka över tid och bidra till framtidens Stockholm.

- Hur förhåller sig projektet till Stockholms historiska utveckling?
- Hur formas projektet av vår samtid, regler, ekonomi, miljö och arkitektoniska ideal?
- Hur kommer projektet åldras och fungera för framtida behov?

Plats

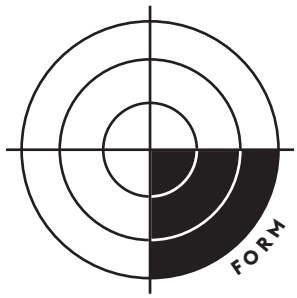
Det byggda ska utformas med stöd av kunskap om den specifika platsen och om Stockholms karaktärsdrag.

Genom kunskap om Stockholms stadslandskap skapas en förståelse för relationen mellan natur och bebyggelse och hur denna bidrar till stadens unika karaktär. Stockholms bebyggelse är avläsbar som helhet i siluetter och vyer, men också som en mångfald av karaktärsfulla stadsdelar. När staden utvecklas och förnyas behövs ett tydligt förhållningssätt till topografi, befintlig stadsbyggnadsstruktur och bebyggelse. Det krävs även en medveten hållning till stadens rum, gator, torg, parker, naturmark och vattnet.

- Vilken betydelse har projektet i stadens siluett?
- Hur förhåller sig projektet till stadslandskapet och omgivande stadsbyggnadskaraktärer?
- Hur förhåller sig projektet till omgivande bebyggelse och stadsrum?

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Form

Arkitekturen ska uttrycka sin samtid, utvecklas med stöd av Stockholms karaktär och kunna beskrivas som idé.

En arkitektonisk idé formulerar intentionen med gestaltningen av ett stadsrum, landskapsrum eller en byggnad – de värden som skapas och de förhållningssätt som bidrar till omgivningen. Arkitekturen ska oavsett om den inordnar sig eller kontrasterar med omgivande bebyggelse ha en tydlig roll i den samlade kompositionen. Idén ska beskriva hur rumsliga relationer och typologi tillsammans utgör en medveten helhet utifrån de skalor den upplevs i.

- Hur beskrivs projektets arkitektoniska idé i förhållande till helhetsupplevelsen av Stockholm och stadens karaktär?
- Hur beskrivs projektets arkitektoniska idé i förhållande till stadslandskapet och intilliggande stadsbyggnadskaraktärer?
- Hur genomförs den arkitektoniska idén i byggnadens alla delar i volymhantering, konstruktion, fasadkomposition, material, kulör och detaljer?

Funktion

Det byggda ska användas som verktyg för att bidra till att lösa samhällets långsiktiga behov och tillföra staden kvaliteter med människan som utgångspunkt.

Rätt funktion på rätt plats kan förbättra flöden och rörelsemönster samt skapa nya miljöer där funktionen bidrar till helhetsupplevelsen med ökade stadskvaliteter som resultat.

- Hur bidrar projektet till att öka Stockholms stadskvaliteter med människan som utgångspunkt?
- Hur bidrar funktionen till omgivande bebyggelse och stadsrum?
- Hur utformas bebyggelsen och stadsrummen i förhållande till dess funktioner och innehåll?

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Biblioteksgatan.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

SVA – Socialt värdeskapande analys

Socialt värdeskapande stadsutveckling handlar om hur staden arbetar för att nå målen om social hållbarhet. Socialt värdeskapande handlar om att tillföra värden som saknas och förstärka värden som redan finns på plats. Modellen för socialt värdeskapande analys (SVA) är en processmodell som innebär att projektspecifika effekt- och projektmål formuleras. SVA-modellens ramverk utgörs av översiktsplanens fyra mål för stadsbyggnad och stadsbyggnadsprocessens skeden. I Stadens handledning för arbete med socialt värdeskapande presenteras frågeställningar för att analysera sociala värden kopplade till stadsbyggnadsmålen.

En växande stad

Hur ser tillgång och efterfrågan på bostäder, samhällsfunktioner och arbetsplatser ut i stadsdelen?

En sammanhängande stad

Hur sammankopplat är stadsdelens gång- och gatunät? Finns målpunkter i stadsmiljön som lockar breda grupper?

God offentlig miljö

Hur ser stadsdelens tillgång till grundläggande stadskvaliteter, samhällsservice, kultur, kollektivtrafik, butiker, arbetsplatser, bra offentliga rum och parker ut?

En klimatsmart och tålig stad

Hur stöttar stadsstrukturen de kapacitetsstarka färdsätten? Hur förhåller sig tätheten till spårstationer? Kan välbefinnande och hälsa tillgodoses vid påfrestningar?

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Vad säger lagen?

Programmet för City är i, likhet med översiktsplanen och byggnadsordningen, vägledande för beslut som avser detaljplaner och bygglov. Enskilda plan- eller bygglovsärenden prövas juridiskt genom PBL. Vid intresseavvägningar enligt plan- och bygglagen behöver sådana åtgärder och förändringar som tillgodoser allmänna intressen få företräde.

Här följer ett urval av de lagparagrafer, byggregler och allmänna råd som reglerar byggandet och som tillämpas i utformnings- och gestaltningsfrågor vid planering och bygglovgivning.

Plan- och bygglagen, PBL

2 kap. Allmänna och enskilda intressen
2:1 § Vid prövningen av frågor enligt denna lag ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen

2:3 § Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,

2:6 § Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan

Första stycket gäller också i fråga om skyltar och ljusanordningar.

Vid planläggning och i andra ärenden samt vid åtgärder avseende byggnader som inte ingår i ett ärende enligt denna lag ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas. Lag (2014:477).

8 kap. Krav på byggnadsverk, byggprodukter, tomter och allmänna platser
Byggnadsverks utformning
8:1 § En byggnad ska

2. ha en god form-, färg- och materialverkan,

Förbud mot förvanskning
8:13 § En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Det ska också tillämpas på

1. anläggningar som är bygglovspliktiga enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 7 §,
2. tomter i de avseenden som omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser,
3. allmänna platser, och
4. bebyggelseområden.

Underhåll och varsamhet
14 § Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

8:17 § Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden

Miljöbalken

1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde
1:1 § Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Miljöbalken skall tillämpas så att

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
3. den biologiska mångfalden bevaras,
4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

3 kap. Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden
3:6 § Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Boverkets byggregler, BBR

I Boverkets författningssamling (BFS) finns byggregler (BBR) med föreskrifter och allmänna råd som förtydligar vad varsamhet, förvanskning och särskilt värdefull byggnad eller bebyggelsemiljö innebär.

1:2211 Varsamhet
Allmänt råd
För att en åtgärd ska anses vara varsam bör den respektera byggnadens karaktär avseende
- proportioner, form och volym,
- materialval och utförande,
- färgsättning,
- detaljomsorg och detaljeringsnivå.

Den bör också ta till vara detaljer som är väsentliga för byggnadens karaktär. (BFS 2016:6).

1:2212 Förbud mot förvanskning
Allmänt råd
Vid prövning om en åtgärd medför en förvanskning bör det klarläggas om åtgärden förändrar byggnadens karaktärsdrag eller skadar någon av de egenskaper som sammantaget ligger till grund för byggnadens eller områdets kulturvärden. (BFS 2016:6).

1:2213 Särskilt värdefull byggnad
Allmänt råd
En byggnad kan vara en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 § PBL antingen för att den har sådana värden i sig eller för att den utgör en väsentlig del av en särskilt värdefull bebyggelsemiljö. Vad som sägs här om byggnader gäller även för bebyggelseområden.

En byggnad kan vara särskilt värdefull om den tydliggör tidigare samhällsförhållanden.

Exempel på detta är
- byggnader som representerar en tidigare vanlig byggnadskategori eller konstruktion som nu har blivit sällsynt,
- byggnader som belyser tidigare bostadsförhållanden, sociala och ekonomiska villkor, arbetsförhållanden, olika gruppers livsvillkor, stadsbyggnadsideal eller arkitektoniska ideal samt värderingar och tankemönster,
- byggnader som har representerat för lokalsamhället viktiga funktioner eller verksamheter.

En byggnad kan även vara särskilt värdefull om den tydliggör samhällsutvecklingen. Exempel på detta är
- byggnader som till exempel illustrerar folkrörelsernas framväxt, massbilismens genombrott, immigration eller emigration,
- byggnader som har tjänat som förebilder eller på annat sätt varit uppmärksammade i sin samtid,
- byggnader som präglas av en stark arkitektonisk idé.

En byggnad kan också vara särskilt värdefull om den i sig utgör en källa till kunskap om äldre material och teknik.

En byggnad kan vara särskilt värdefull från konstnärlig synpunkt om den uppvisar särskilda estetiska kvaliteter eller har en hög ambitionsnivå med avseende på arkitektonisk gestaltning eller i utförande och materialval eller i konstnärlig gestaltning och utsmyckning.

En byggnad kan även vara särskilt värdefull om den värderas högt i ett lokalt sammanhang.

Exempel på detta kan vara byggnader som har haft stor betydelse i ortens sociala liv eller för ortens identitet eller i lokala traditioner.

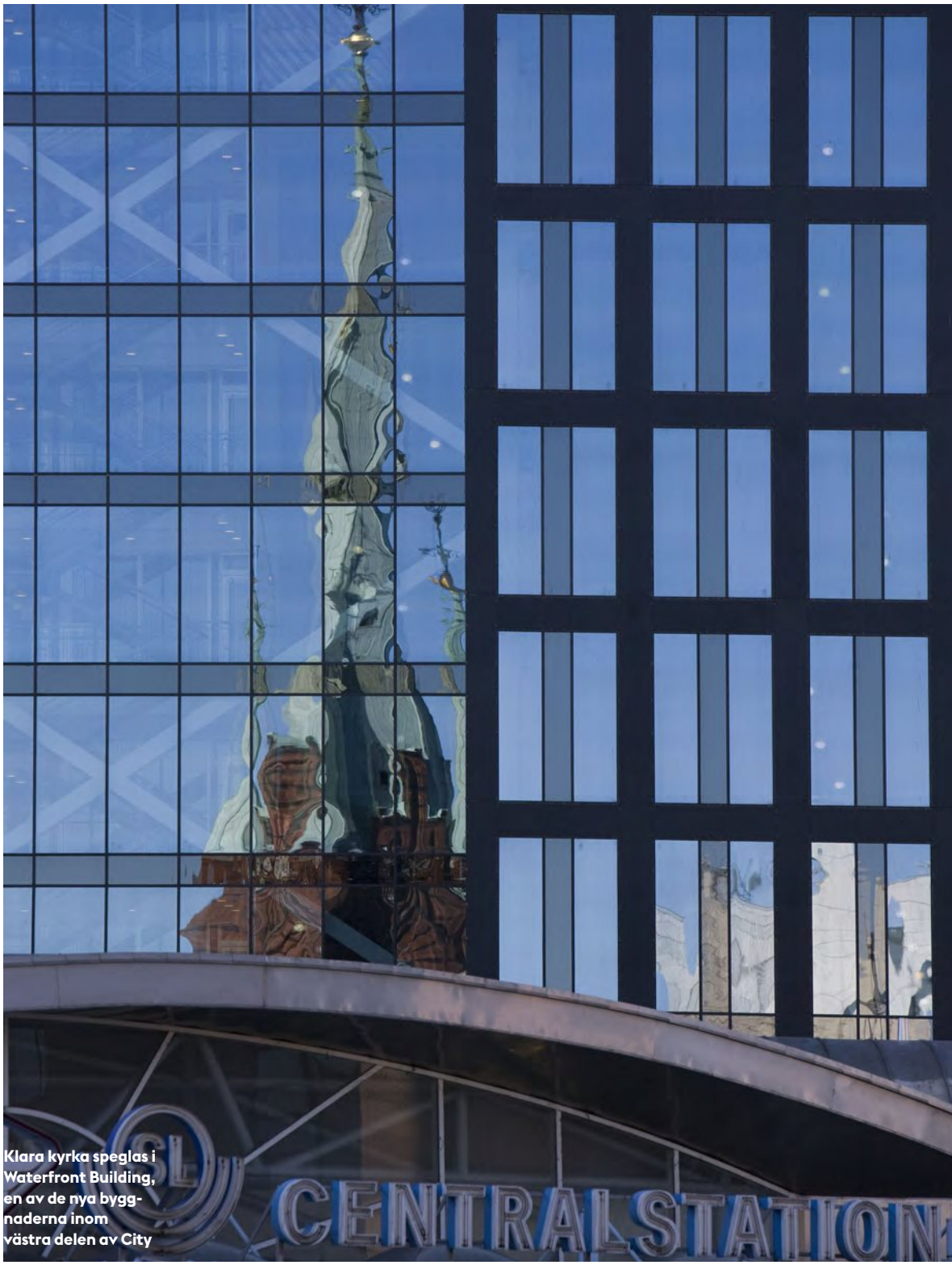
I begreppet särskilt värdefull byggnad ligger att byggnaden särskilt väl ska belysa ett visst förhållande eller i sitt sammanhang ha få motsvarigheter som kan belysa samma förhållande.

Byggnader från tiden före 1920-talets bebyggelseexpansion, som har sin huvudsakliga karaktär bevarad, utgör idag en så begränsad del av byggnadsbeståndet att flertalet av dem kan antas uppfylla något av kriterierna för särskilt värdefull byggnad. (BFS 2016:6).

Källor

Lagar, regler och råd uppdateras kontinuerligt. För uppdaterade texter, se boverket.se och riksdagen.se.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Klara kyrka speglas i Waterfront Building, en av de nya byggnaderna inom västra delen av City

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Sammanfattning av tidigare ställningstaganden

Möjligheternas Stockholm – Vision 2040

Stockholms stads vision, Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm, godkändes av kommunfullmäktige juni 2020. Visionen har ett tydligt helhetsperspektiv med trygghets, klimat- och miljöfrågorna samt tillväxten i ständigt blickfång. Genom visionen vill staden skapa tydlighet om sina långsiktiga ambitioner, såväl internt som mot externa samarbetsparter. Visionen är uppdelad i fyra avsnitt: Mångsidig storstad för alla, Hållbart växande och dynamisk, Smart och innovativ storstad samt ett fjärde avsnitt om hur staden arbetar med visionens genomförande. Nedan följer de utdrag som är mest relevanta för stadsplaneringen i City.

Mångsidig storstad för alla

Stockholm är känt som en av världens tryggaste, renaste och mest tillgängliga storstäder. Staden präglas av tillit mellan människor och samhälle som har sin grund i goda uppväxtvillkor där människor har bostad, utbildning, arbete och uppfyller sina livsdrömmar.

I Stockholm känner invånarna sig delaktiga och har inflytande. Det finns en kontinuerlig dialog mellan medarbetare och stockholmarna i frågor som berör människors vardag.

Alla barn och elever i Stockholm, oavsett var de bor eller vilken bakgrund de har, ges en god och likvärdig utbildning. Stockholm har en väl fungerande arbetsmarknad som skapar en hög sysselsättning bland befolkningen. En stark efterfrågan på arbetskraft matchas av god tillgång på kompetens.

Alla barn har rätt till goda uppväxtvillkor och att skyddas från droger. Inga barn ska behöva uppleva våld eller förtryck. De äldre i Stockholm har en tillvaro som präglas av trygghet, värdighet och självbestämmande. Stockholm är en äldrevänlig stad där de äldres behov finns med i hela samhällsplaneringen.

Stockholm är en stad som är tillgänglig för alla. Byggnader, offentliga miljöer och kollektivtrafik är tillgängliga på lika villkor.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Hållbart växande och dynamisk

Stockholm är det självklara valet för en mångfald av företag. Företagsklimatet är Sveriges bästa och här växer världsledande företag fram. Allt fler internationella huvudkontor flyttar till Stockholm. Ett aktivt regionalt samarbete stärker Stockholms position som Europas ledande hållbara tillväxtregion.

Näringslivet stöds av ett effektivt och hållbart transportsystem, med god tillgänglighet för godstransporter. Järnvägstransporter och sjöfart har stor betydelse för interaktionen och attraktiviteten på global nivå.

I alla stadsdelar finns ett brett utbud av bostäder med olika upplåtelseformer där människor med olika förutsättningar har möjlighet att bo i livets alla skeden.

Kulturarvet och kulturmiljöaspekterna har stor betydelse när staden växer. Stadens historiska karaktär respekteras och viktiga kulturmiljöer bevaras, levandegörs och utvecklas. Allt byggande håller hög arkitektonisk kvalitet med både klassisk och nytänkande arkitektur. Stadens kulturhistoriska värden tas tillvara.

All stadsutveckling genomsyras av hållbar energianvändning, miljöanpassade transporter och resurseffektiva kretslopp. Stockholms offentliga rum sjuder av liv med sittplatser, kaféer och restauranger. I hela staden finns gågator och levande torg. Stadens kajer och vattennära lägen är tillgängliga och attraktiva.

Besöksnäringen är stark och bidrar till den internationella attraktionskraften och till sysselsättning och tillväxt i regionen.

Smart och innovativ storstad

Stockholms betydelse för riket som helhet är oomtvistad och dess roll som huvudstad ger staden en särställning. Stockholms attraktionskraft är avgörande för stadens starka utveckling och roll som nav i regionen och som ekonomisk motor för hela Sverige. En stark ekonomi skapar arbetstillfällen och möjliggör finansiering av en god välfärd.

Stockholm är en av de städer i världen som bäst har tagit tillvara på digitaliseringens möjligheter. Digitaliseringen underlättar människors vardag och deras möjligheter att kommunicera, arbeta, studera och ha ett aktivt liv oavsett ålder och funktionsförmåga.

Stockholm är attraktivt för företag och talanger i alla branscher. Det finns en stor öppenhet för nya idéer och individer.

Översiktsplan 2018

Stadens översiktsplan anger den övergripande inriktningen för staden generellt och för Citys utveckling. Förnyelsen av City ska i enlighet med översiktsplanen vidareutvecklas med fokus på att bibehålla och utveckla Citys attraktionskraft på innovationsdrivna företag, hotell, restauranger och besöksnäring. En attraktiv stadsmiljö som tillgodoser behov för både

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

boende, besökare och de som arbetar är en viktig framgångsfaktor för stadens tillväxt och utveckling. Funktionsblandning i det offentliga rummet är en viktig nyckel till den vitala urbana miljön i City. Utvecklingen i City ska ske utan att skada riksintresset för Stockholms innerstad. Utvecklingen i City kan framförallt åstadkommas genom förändring i befintlig bebyggelse samt utveckling av de offentliga rummen. I Citys storskaliga miljö är levande bottenvåningar med publika verksamheter samt utökade ytor för gång och vistelse grundförutsättningar för ett attraktivt stadsliv. Västra City har områdets största möjlighet till stadsutveckling.

Stockholms byggnadsordning

Byggnadsordningen är ett kunskapsunderlag som ger stöd för beslutsfattare, utvecklare, arkitekter och en intresserad allmänhet när Stockholm växer och gestaltas. Den beskriver hur Stockholm som stad har vuxit fram historiskt, om stadslandskapets förutsättningar och stadsdelarnas karaktärer. Den innehåller också vägledningar och processtöd för stadens fortsatta utveckling. Inriktningen är att utveckla staden efter samtida förutsättningar med stöd i kunskap om naturlandskapet och befintlig bebyggelse

Stockholms arkitekturpolicy

Med utgångspunkt i översiktsplanen utgör Stockholms arkitekturpolicy tillsammans med Stockholms byggnadsordning och kommande vägledningar en familj av dokument som bidrar med kunskap, strategier och arbetssätt till stöd för stadens gestaltning. Stockholms arkitekturpolicy berör planering i alla skalor, från den stora skalan, staden och området till utformningen av enskilda byggnader och dess detaljer, och skapar därmed förutsättningar för en väl gestaltad helhetsmiljö när staden växer. Arkitekturpolicyn redogör för olika förhållningssätt inom arkitektur och samhällsutveckling, samt ger konkreta medskick och metodtips.

Vision för City 2030

I oktober 2012 antog kommunfullmäktige Vision för City 2030. Visionen innehåller både övergripande beskrivningar och sju utvecklingsområden med tillhörande mål.

1. En vital urban miljö

City ska ha stor funktionsblandning, både i det offentliga rummet och i enskilda byggnader. Tillgängligheten till vattnet ska stärkas och tillgängliggöras. Platser ska tas tillvara och utvecklas i samspel med omgivande stadsmiljöer och ges en tydlig identitet. Citys stråk ska stärkas och kompletteras för att skapa god tillgänglighet mellan stadens platser.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

2. En trygg och levande stadskärna

City ska ha attraktiva och aktiverade offentliga rum, som till exempel parker och torg. Fler verksamheter ska finnas dygnets alla timmar och nattbefolkningen ska öka. Den offentliga servicen ska stärkas och City ska ha fler miljöer för barn och ungdomar.

3. Europeiskt nav för näringsliv och handel

Fler arbetsplatser ska skapas, men ska vara mer blandade med bostäder och/eller hotell. Andelen boende ska bibehållas eller öka i förhållande till Citys arbetande befolkning. Där det inte är möjligt att uppföra bostäder är hotell önskvärda. Fler alternativa handelsstråk och ett breddat utbud av handel eftersträvas.

4. En stadsdel med viktiga kulturverksamheter

City ska ha ökad tillgänglighet till kultur i det offentliga rummet och på olika tider av dygnet. Ett brett och varierat utbud av kulturella verksamheter ska prägla City.

5. En tillgänglig regionkärna

Kapacitetsstarka trafikslag ska prioriteras i City och nya och förbättrade stråk för i synnerhet gående och cyklister ska skapas. Framkomligheten för cyklister ska förbättras och fler cykelparkeringsplatser ska skapas för att uppmuntra ett hållbart resande. Varudistributionen inom City ska vara rationell och samordnad mellan stadens aktörer.

6. Ett grönare City med fler bostäder

City ska ha ett miljömässigt hållbart fastighetsbestånd. Bättre luftkvalitet och minskat buller skapar förutsättningar för fler bostäder och ett mer levande stadsliv i gaturummet. City ska ha attraktiva och välbesökta grönytor så fler gröna inslag i stadsbilden ska skapas. City ska ha fler bostäder, planerade ur ett helhetsperspektiv.

7. Stockholms mest föränderliga stadsdel

City är Stockholms mest föränderliga stadsdel och ska utvecklas med kunskap om dess kulturhistoriska värden. En balanserad förnyelse och förtätning av City ska göras medvetet ur ett helhetsperspektiv med höga krav på arkitektonisk kvalitet.

Vägen till visionen

För att nå visionen krävs att staden arbetar samlat med City som ett stadsutvecklingsområde. Kännetecknande för City är dock att det är en befintlig stadsmiljö där stadens rådighet och roll är mer begränsad än i andra stadsutvecklingsområden. I arbetet med att utveckla Citys offentliga platser har staden en nyckelroll, inte bara i sin egenskap av planmyndighet eller markägare, utan också som samordnare.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Planering av sammanhängande platser

Eftersom variationen mellan Citys olika delar är stor blir det extra viktigt att arbeta platsorienterat. Olika platser inom området har olika förutsättningar. Det är därför viktigt att varje plats specifika egenskaper kartläggs och att planeringen sedan inriktas på att ta tillvara på förutsättningarna. Det innebär att platser vidareutvecklas utifrån potential snarare än att de omvandlas radikalt.

Stadens framkomlighetsstrategi

Framkomlighetsstrategin anger fyra principer för hur staden ska prioritera så att kapaciteten och pålitligheten i väg- och gatutrafiken kan öka och bidra till ett tryggt, snyggt, miljövänligt och hälsosamt Stockholm.

1. Mer plats till gångtrafikanter, cyklister och bussar.
2. Minskad restid för kollektivtrafiken och mer pålitlig restid för alla.
3. Attraktiva offentliga rum.
4. Minska de negativa effekterna som trafiken kan ha på storstadslivet.

Stadens framkomlighetsstrategi antogs av kommunfullmäktige 2013. En revidering av programmet pågår.

Riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården

Inom ramen för översiktsplanen, har tematiska beskrivningar av riksintresset tagits fram. Inom respektive tema har ett antal värdekärnor lyfts fram. Översiktsplanen med tillhörande riksintressebilaga antogs i februari 2018.

Stockholm som huvudstad

Som uttryck för funktionen som huvudstad och förvaltningsstad, sedan medeltiden men särskilt från 1600-talet, ingår kungliga miljöer, byggnader för riket och länets förvaltning, kulturinstitutioner och annan bebyggelse som relaterar till funktionen som huvudstad.

Den äldre stenstaden

Den äldre stenstaden, inklusive Blasieholmstorg och Gustav Adolfs torg, består av bebyggelse från i huvudsak 1600-talet. Här finns spår av den tidens stadsplanestruktur, där Drottninggatan i City är ett exempel på en gata som behållit sin ursprungliga bredd från 1600-talet.

Stockholm som sjöfarts-, militär- och industristad

Kajanläggningar, tullhus och magasin vittnar om innerstaden som hamnstad. Inga särskilda värdekärnor finns i City.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Den klassiska stenstaden

Malmarnas utveckling under 1800-talet inkluderar delar av City, till exempel stenstadsbebyggelsen på Norrmalm. Värdekärnor utgörs av 1800-talets stadsplanestruktur och malmarnas stadsmiljö, södra delen av Birger Jarlsgatan som kommersiellt centrum, Stureplan som mötesplats och knutpunkt för spårvagnstrafiken, samt finansens byggnader öster om Kungsträdgården.

Det offentliga och demokratiska Stockholm

Som uttryck för det offentliga och demokratiska Stockholm ingår monumentala arkitektur för bland annat institutioner för vetenskap och skolor. Norra Bantorget är en utpekad värdekärna.

Det moderna City

Fokuserar på Citys utveckling och bebyggelse. Särskilt utpekade värdekärnor är Kungsgatan, Hötorgscity, Sergels torg samt Hamngatan. Värdekärnor är kulturmiljöer där det också finns ett starkt förändringstryck och där det ställs särskilda krav på kulturmiljöanalyser vid förändringar som kan påverka de kulturhistoriska värdena. Vid påbyggnader ska särskilt beaktas att inte skymma viktiga vyer mot Kungstornen vid Kungsgatan och höghusen vid Hötorgscity.

Det gröna Stockholm

Stadens utveckling under i synnerhet 1800- och 1900-talet har lett till att City idag har både viktiga och uppskattade parker och frirum. Värdekärnor utgörs av Kungsträdgården, Humlegården och Berzelii park.

Särdrag för Stockholms innerstad

Stadens anpassning till naturen, Stockholmsåsen, innerstadens vattenrum, Södermalms förkastningsbrant, stadens årsringar, fronten mot vattenrummen, stadens siluett, vyer och blickfång. Utifrån detta ska särskilda avvägningar göras vid påbyggnader, höga hus, fronten mot vattnet samt rivningar. City angränsar även till andra värdekärnor som till exempel bebyggelsen på Helgeandsholmen och Stockholms stadshus.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Referenser och underlag

C/O City, **Urbana ekosystemtjänster,** 2014.

C/O City, **Ekosystemtjänster i stadsplanering,** 2014.

Gehl Architects, **Stadsrum och stadsliv i Stockholms innerstad,** September 2005.

Göteborgs stad, webbplats: http://stadsutveckling.socialhallbarhet.se/trygghet-och-oppenhet/

Nyréns arkitektkontor, **Kulturmiljöutredning – Karaktärisering av City,** 2016.

Nyréns arkitektkontor, **Konsekvensbeskrivning för Riktlinjer, del 1, inom Program för City. 2017.**

Länsstyrelsen och Stockholms stad, **Alla tiders Stockholm,** Stockholmia förlag, 2014.

Länsstyrelsen, **Sergels torg – Ett planeringsunderlag,** 2000.

Riksantikvarieämbetet, **Riksintressen för Kulturmiljövården – Stockholms län** (AB), 2002.

Spacescape, **Cityanalys,** Januari 2012.

Stockholms läns landsting, **RUFS 2050,** Rapport 2018:10. 25 oktober 2018.

Stockholms stad, **Cykelplan,** 2015.

Stockholms stad. **Fakta om näringslivet. Områdesblad 2020 Norrmalm**.

Stockholms stad. **Fakta om besöksnäringen i Stockholm 2020.**

Stockholms stad. **Fler platser i staden för live- och kulturscener.** Bilaga till tjänsteutlåtande, Dnr 6.1/1320/2019. 2019-09-10.

Stockholm Stad, **Framkomlighetsstrategi**, KF 2013
https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/politik-och-demokrati/styrdokument/framkomlighetsstrategin-for-stockholm-2030.pdf

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Stockholms stad, **Grönare Stockholm: Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden,** 2017.

Stockholms stad, **Gångplan,** 2016.

Stockholms stad, **Handledning för arbete med socialt värdeskapande perspektiv,** 2019.

Stockholms stad, **Hållbarhetsrapport 2021,** mars 2021.

Stockholms stad, **Klarabergsgatan och delar av City – Vägledning för stadsrummens gestaltning.** 2015.

Stockholms stad, **Planprogram för utveckling av Västra City,** samrådshandling, augusti 2009.

Stockholms stad, **PM: Att tillgodose kulturvärden och utveckla stadsmiljön i områden av riksintresse.** Mars 2014, redigerad november 2014.

Stockholms stad, Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, **Skillnadernas Stockholm.** 2015.

Stockholms stad, Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, **Staden där vi möts. Arkitektur och kultur i det offentliga rummet.** 2016.

Stockholm Stad, **Stockholms arkitekturpolicy,** KF 2021-10-04
https://vaxer.stockholm/globalassets/tema/arkitekturpolicy/

Stockholm Stad, **Stockholms byggnadsordning,** KF 2020-09-28
https://vaxer.stockholm/nyheter/2020/11/stockholms-nya-byggnadsordning/

Stoockholms stad **Strategi för nattklubbar och livescener,** 2021.

Stockholms stad, **Strategi för offentliga rum,** 2018.

Stockholms stad, **Trafik- och gatumiljöplan Stockholms City,** granskningshandling 2017-05-18.

Stockholm stad**, Vision 2030 - Ett Stockholm i världsklass**, KF 2007-06-11
https://start.stockholm/om-stockholms-stad/stadens-vision/

Stockholm Stad, **Vision 2040 - Möjligheternas Stockholm,** KF 2020-06-15
https://start.stockholm/om-stockholms-stad/stadens-vision/

Stockholms stad, **Översiktsplan för Stockholms stad, samt bilagan Riksintressen enligt Miljöbalken**
KF 2018-02-19
https://vaxer.stockholm/tema/oversiktsplan-for-stockholm/

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Landmärken: Stadshuset, Waterfront, Hotell Continental och Hötorgshusen.

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Godkänt dokument - Maria Sahlstrand, Stockholms stadsbyggnadskontor, 2021-11-08, Dnr 2017-06022

Stockholms stad